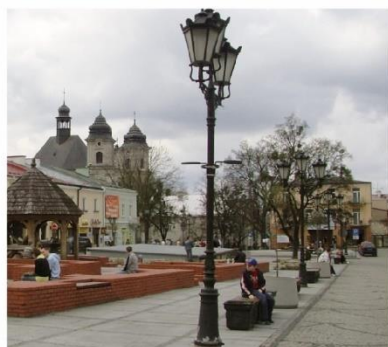

STRATEGIA ROZWOJU MIASTA CHEŁM

2021-2030

CZĘŚĆ STRATEGICZNA

Kierunki rozwoju społecznego,
gospodarczego i przestrzennego

Opracowanie:

Spis treści

Wstęp	4
I Uwarunkowania, kontekst i kluczowe ustalenia diagnostyczne	6
I.1. Uwarunkowania prawne i metodyka opracowania strategii	6
I.1.1 Podstawa prawna	6
I.1.2 Metodyka opracowania strategii	7
I.2. Komplementarność z innymi dokumentami planistycznymi	9
I.3. Wnioski z diagnozy, w tym z badań społecznych	19
I.3.1 Wnioski z diagnozy	19
I.3.2 Wnioski z badań społecznych	28
I.3.3 Obszary problemowe	29
I.4. Analiza SWOT	34
II Cześć strategiczna	36
II.1 Poziom założeń rozwojowych	36
II.1.1 Misja miasta Chełm	40
II.1.2 Wizja rozwoju	41
II.2 Poziom założeń strategicznych	42
II.2.1 Struktura celów strategicznych	43
II.2.2 Opis celów strategicznych	43
II.3 Poziom założeń operacyjnych	48
II.3.1 Struktura kierunków działań	49
II.3.2 Charakterystyka kierunków działań	50
II. 4 Poziom obszarów strategicznej interwencji (OSI)	59
II.4.1 OSI w strategii rozwoju województwa wraz z zakresem planowanych działań	59
II.4.2 Obszary strategicznej interwencji kluczowe dla gminy	62
II.5 Model struktury funkcjonalno-przestrzennej gminy	63
III Wdrażanie	68
III.1 Realizacja, monitoring, ewaluacja i aktualizacja strategii	68
III.2 Rezultaty planowanych działań	72
III.3 Finansowanie strategii	75
III.4 Ewaluacja ex-ante	76
Spis tabel i rysunków	79
Załącznik nr 1 Ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w gminie	80
Załącznik nr 2 Mapy ryzyka i zagrożenia powodziowego	85

Wstęp

„Strategia Rozwoju Miasta Chełm na lata 2021-2030” jest z punktu widzenia przyszłości naszego miasta kluczowym dokumentem określającym kierunki rozwoju i strategiczne cele przewidziane do zrealizowania przez wspólnotę samorządową, jej instytucje, interesariuszy oraz wszystkie podmioty, które pożądaną rozwój współtworzą. Przedmiotowy dokument koncentruje się na wykorzystywaniu zewnętrznych szans rozwojowych takich jak m.in. perspektywa korzystania ze środków zewnętrznych przede wszystkim Unii Europejskiej oraz tych kierowanych do samorządów z budżetu państwa. Misją samorządu jest również ograniczenie negatywnych konsekwencji niezależnych procesów oddziałujących na miasto. Są nimi bez wątpienia uwarunkowania postpandemiczne, wojna w Ukrainie oraz nieprzewidywalność sytuacji w wymiarze geopolitycznym. Na poziomie operacyjnym kluczowe jest wykorzystywanie mocnych stron, atutów miasta takich jak subregionalny charakter, unikalne dziedzictwo historyczne i kulturowe czy też strategiczne położenie. Z tego samego poziomu istotnym zagadnieniem jest rozwiązywanie zdiagnozowanych problemów w perspektywie obowiązywania strategii. Tutaj warto wspomnieć przede wszystkim o zagadnieniach demograficznych oraz szeroko rozumianej jakości życia w mieście.

Nadrzędnym celem „Strategii Rozwoju Miasta Chełm na lata 2021-2030” jest zaspokojenie zbiorowych potrzeb mieszkańców, a tym samym poprawa jakości ich życia. Temu celowi podporządkowano metodę opracowania dokumentu, która była realizowana zgodnie z zasadami modelu partycypacyjno-administracyjno-ekspertskiego. W proces przygotowania dokumentu zostali zaangażowani przedstawiciele Urzędu Miasta w Chełmie i jednostek organizacyjnych, z uwagi na znajomość wewnętrznych uwarunkowań instytucjonalnych rozwoju miasta. Ważną rolę w opracowaniu odegrali eksperci, którzy dysponują specjalistyczną wiedzą i narzędziami oraz spojrzeniem na rozwój miasta bardziej bezstronnym i holistycznym – co wpływa na zwiększenie obiektywizmu oraz profesjonalizmu analiz i wniosków.

Strategia powinna być wdrażana przez różnych interesariuszy nie ograniczając się jedynie do sektora publicznego. W związku z tym szczególną grupę, która została zaangażowana w prace stanowią mieszkańcy Chełma, a także przedstawiciele środowisk działających na rzecz rozwoju miasta. Włączenie społeczności lokalnej w tworzenie strategii zostało osiągnięte poprzez organizację spotkań warsztatowych oraz proces ankietyzacji, który umożliwił poznanie subiektywnych opinii wspólnoty zamieszkującej miasto.

Wszystkie zawarte w strategii elementy zorientowane są na poprawę jakości życia mieszkańców miasta Chełm. Realizacja określonych w dokumencie strategii planów i kierunków rozwoju pozwoli na konsekwentne urzeczywistnianie pożądaną wizji miasta.

Wykaz użytych skrótów

usg	Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2022 r. poz. 559)
usw	Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa (Dz.U. 2022 poz. 547)
uzppr	Ustawa z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz. U. z 2021 r. poz. 1057)
upw	Ustawa z dnia 20 lipca 2017 r. - Prawo wodne (Dz.U. 2021 poz. 2233)
OSI	obszar strategicznej interwencji

I Uwarunkowania, kontekst i kluczowe ustalenia diagnostyczne

I.1. Uwarunkowania prawne i metodyka opracowania strategii

I.1.1 Podstawa prawna

Podstawą prawną do sporządzenia *Strategii Rozwoju Miasta Chełm na lata 2021-2030* jest *Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym* (Dz. U. z 2022 r. poz. 559), która stanowi, że strategia rozwoju gminy zawiera wnioski z diagnozy oraz określa w szczególności:

1. cele strategiczne rozwoju w wymiarze społecznym, gospodarczym i przestrzennym;
2. kierunki działań podejmowanych dla osiągnięcia celów strategicznych;
3. oczekiwane rezultaty planowanych działań, w tym w wymiarze przestrzennym oraz wskaźniki ich osiągnięcia;
4. model struktury funkcjonalno-przestrzennej gminy;
5. ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w gminie;
6. obszary strategicznej interwencji określone w strategii rozwoju województwa, o której mowa w art. 11 ust. 1 *ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa* (Dz. U. z 2022 r. poz. 547) wraz z zakresem planowanych działań;
7. obszary strategicznej interwencji kluczowe dla gminy, jeżeli takie zidentyfikowano, wraz z zakresem planowanych działań;
8. system realizacji strategii, w tym wytyczne do sporządzania dokumentów wykonawczych;
9. ramy finansowe i źródła finansowania.

Powyższe obligatoryjne elementy dokumentu wpisują się w strukturę przygotowanej strategii. Z punktu widzenia praktyki tworzenia dokumentu planistycznego, niniejsze opracowanie uwzględnia obok kwestii gospodarczych oraz społecznych również aspekty przestrzenne, co stanowi nowość na gruncie dotychczasowych przepisów prawa. Co więcej, zgodnie z Art. 10f. 1. *usg.* Rada gminy, w drodze uchwały, określa szczegółowy tryb i harmonogram opracowania projektu strategii rozwoju gminy, w tym tryb konsultacji, o których mowa w art. 6 ust. 3 *ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju* (Dz. U. z 2021 r. poz. 1057). Podstawę do sporządzenia niniejszego dokumentu stanowią dwie uchwały Rady Miasta Chełm: Uchwała Nr XLI/341/21 Rady Miasta Chełm z dnia 29 kwietnia 2021 r. w sprawie określenia szczegółowego trybu i harmonogramu opracowania projektu Strategii Rozwoju Miasta Chełm na lata 2021 - 2030, w tym trybu konsultacji (opublikowana w Dzienniku Urzędowym Województwa Lubelskiego 04.05.2021, poz. 2043) oraz Uchwała Nr XLVI/398/21 Rady Miasta Chełm z dnia 30 września 2021 r. zmieniająca uchwałę w sprawie określenia szczegółowego trybu i harmonogramu opracowania projektu Strategii Rozwoju Miasta Chełm na lata 2021-2030, w tym trybu konsultacji (opublikowana w Dzienniku Urzędowym Województwa Lubelskiego 05.10.2021, poz. 4061).

Ostatnim z elementów, które wynikają ze zmian legislacyjnych, jest wymóg dotyczący konsultacji dokumentu m.in. z sąsiednimi gminami i ich związkami, lokalnymi partnerami społeczno-gospodarczymi, a także mieszkańcami (art. 6. ust. 3. uzppr.). Dodatkowo zgodnie z art. 10f. ust 2. usg, projekt strategii zostanie przedłożonych Zarządowi Województwa Lubelskiego, w celu wydania opinii dotyczącej sposobu uwzględnienia ustaleń i rekomendacji w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w województwie określonych w strategii rozwoju województwa.

I.1.2 Metodyka opracowania strategii

Tabela 1 Metodyka opracowania strategii

Rodzaj czynności	Opis
Analiza desk reseach 	Pierwszym etapem podczas opracowywania dokumentu była analiza danych zastanych tzw. analiza desk research. Analizowano dostępne dokumenty diagnostyczne i planistyczne, w wymiarze lokalnym i regionalnym, m.in. raporty o stanie miasta czy program rewitalizacji. Wykorzystano również ogólnodostępne zbiory danych statystycznych, które gromadzi Bank Danych Lokalnych GUS. Właściwa analiza została przeprowadzona po wyselekcjonowaniu rzetelnych, wiarygodnych oraz przydatnych z punktu widzenia strategii informacji. Analiza desk research stanowi podstawę do wypracowania wniosków na temat badanego obszaru. Dzięki analizie desk research możliwe było opracowanie diagnozy miasta Chełm.
Badania ilościowe 	Badanie zostało przeprowadzone wśród mieszkańców miasta Chełm. Celem badania było poznanie opinii mieszkańców na temat tego jak postrzegają obecną sytuację w mieście. Wyniki badania pozwalają również ocenić aktualne nastroje i poznać mocne i słabe strony miasta z perspektywy mieszkańców.
Badania jakościowe 	Celem przeprowadzenia badań jakościowych jest zebranie pogłębionych informacji na temat kondycji jednostki oraz zachodzących procesów. Na potrzeby opracowania dokumentu przeprowadzono warsztaty i spotkania z różnymi grupami interesariuszy, których celem było szczegółowe rozpoznanie potrzeb, oczekiwań, a także możliwości odnoszących się do rozwoju miasta oraz nadanie poszczególnym zakresom działania określonych priorytetów. Uzupełnieniem były badania terenowe i spacery studyjne, polegające na obserwacji i pogłębieniu informacji na temat miasta.
Analiza SWOT 	Dzięki przeprowadzeniu diagnozy jesteśmy w stanie zidentyfikować poszczególne elementy, które mogą przyczynić się i być wykorzystane w procesie rozwoju (mocne strony i szanse), lub stanowić barierę i ograniczenia rozwojowe (słabe strony i zagrożenia). Analiza SWOT polega na usystematyzowaniu faktów, danych i informacji pozyskanych na potrzeby diagnozy oraz uzyskanych dzięki wcześniej przeprowadzonym badaniom. Zdiagnozowane potencjały jak również możliwe zagrożenia oraz ograniczenia traktowane są jako punkt wyjścia do sformułowania celów i kierunków rozwoju.

Opracowanie misji i wizji gminy 	Wizja, to opis pożądanego stanu gminy w perspektywie długookresowej (za kilka lub kilkanaście lat). Misja natomiast określa ogólny kierunek działania i stanowi uzasadnienie przyjęcia określonych celów strategicznych.
Sformułowanie celów 	Wnioski wyciągnięte na pierwszym etapie prac są bazą formułowania celów strategicznych oraz zaplanowania kierunków działań. Stanowią one odpowiedź na zidentyfikowane, podczas etapu diagnostycznego, problemy oraz są szansą na lepsze wykorzystanie potencjałów miasta. Cele strategiczne odnoszą się bezpośrednio do wypracowanej misji i wizji miasta Chełm.
Opracowanie modelu funkcjonalno-przestrzennego 	Strategia rozwoju przedstawiona jest również w formie graficznej, za pomocą modelu struktury funkcjonalno-przestrzennej, który stanowi odzwierciedlenie treści zawartych w dokumencie, przede wszystkim przedstawiając uwarunkowania mające wpływ na kształtowanie przestrzeni oraz kluczowe przedsięwzięcia wskazane do realizacji w okresie obowiązywania dokumentu.
Opracowanie części wdrożeniowej 	Ostatnim etapem prac nad strategią jest opracowanie części wdrożeniowej, zawierającej informacje na temat mechanizmów wdrażania (system realizacji, monitoring, ewaluacja, aktualizacja) oraz finansowania strategii. Obowiązkowa jest również ewaluacja ex-ante, która prowadzona jest przed wdrażaniem interwencji, a jej głównym celem jest zweryfikowanie, na ile uzasadnione jest podjęcie planowanych interwencji oraz czy zakładane rezultaty działań mają szansę zostać osiągnięte w tej perspektywie.

Źródło: opracowanie własne

I.2. Komplementarność z innymi dokumentami planistycznymi

Prezentowany dokument wpisuje się w ustalenia nadrzędnych dokumentów planistycznych na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym. Poniżej zdefiniowano komplementarność z najważniejszymi dokumentami z ww. poziomów, przede wszystkim z zapisami Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 roku, która stanowi nadrzędny dokument planistyczny regionu. Poza odniesieniami do dokumentów krajowych i regionalnych, w dokumencie przedstawiono także dokumenty lokalne, które wpisują się w założenia planistyczne Strategii Rozwoju Miasta Chełm na lata 2021-2030 i są w jej ramach koordynowane, jako poszczególne plany na poziomie gminy.

Przedmiotowe opracowanie jest zgodne m.in. z następującymi kluczowymi dokumentami:

- Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.),
- Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030,
- Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 roku,
- Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego,
- Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta Chełm,
- Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Chełm na lata 2017-2023.

Cel strategiczny 1. Chełm subregionalnym ośrodkiem gospodarczym odpowiada celom strategii na poziomie krajowym, szczególnie w postaci Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju.

Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.) – została przyjęta przez Radę Ministrów 14 lutego 2017 r. SOR jest aktualizacją średniookresowej strategii rozwoju kraju, tj. Strategii Rozwoju Kraju 2020. Jest obowiązującym i kluczowym dokumentem państwa polskiego w obszarze średnio- i długofalowej polityki gospodarczej. Głównym celem Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju jest tworzenie warunków dla wzrostu dochodów mieszkańców Polski przy jednoczesnym wzroście spójności w wymiarze społecznym, ekonomicznym, środowiskowym i terytorialnym. W dokumencie wyznaczono także trzy cele szczegółowe uwzględniające wzrost gospodarczy, rozwój społeczny i instytucjonalny. Zapisy niniejszej Strategii są komplementarne z dokumentem SOR zarówno w wymiarze gospodarczym, jak i społecznym. Cel strategiczny 1. *Chełm subregionalnym ośrodkiem gospodarczym* odpowiada na założenia Celu szczegółowego 1. *Trwały wzrost gospodarczy oparty coraz silniej o wiedzę, dane i doskonałość organizacyjną* zdefiniowanego w SOR. Ponadto Cel strategiczny 2. *Jakość życia mieszkańców Chełma na najwyższym poziomie* jest spójny z Celem szczegółowym 2. *Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony* i Celem szczegółowym 3. *Skuteczne państwo i instytucje służące wzrostowi oraz włączeniu społecznemu i gospodarczemu*. Poszczególne kierunki działań odpowiadają bowiem na problemy z zakresu rozwoju społecznego i potrzebę podnoszenia jakości usług publicznych w skali całego kraju.

Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)	Strategia Rozwoju Miasta Chełm na lata 2021-2030
Cel szczegółowy 1. Trwały wzrost gospodarczy oparty coraz silniej o wiedzę, dane i doskonałość organizacyjną	Cel strategiczny 1. Chełm subregionalnym ośrodkiem gospodarczym
Cel szczegółowy 2. Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony	Cel strategiczny 2. Jakość życia mieszkańców Chełma na najwyższym poziomie
Cel szczegółowy 3. Skuteczne państwo i instytucje służące wzrostowi oraz włączeniu społecznemu i gospodarczemu	Cel strategiczny 2. Jakość życia mieszkańców Chełma na najwyższym poziomie

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030 - to podstawowy dokument strategiczny polityki regionalnej państwa. Znajdują się tam postanowienia SOR określone w filarze *rozwój społecznie i terytorialnie zrównoważony*. W KSRR 2030 przewidziano skuteczniejszą identyfikację potrzeb rozwojowych wszystkich obszarów kraju oraz efektywniejsze rozpoznanie zasobów, jakimi dysponują. Działania zaplanowane w ramach Strategii opierają się na zapewnieniu spójności rozwojowej poprzez wsparcie obszarów słabszych gospodarczo, które zostały wskazane jako obszary strategicznej interwencji (OSI). Główny cel polityki regionalnej wsparto trzema celami szczegółowymi, z którymi zapisy niniejszej Strategii są spójne. Kierunki działania w ramach Celu strategicznego 2. *Jakość życia mieszkańców Chełma na najwyższym poziomie* i Celu strategicznego 1. *Chełm subregionalnym ośrodkiem gospodarczym* stanowią bowiem odpowiedź na potrzebę zapewnienia zrównoważonego rozwoju kapitału ludzkiego i społecznego oraz wspierania przedsiębiorczości na szczeblu regionalnym i lokalnym, wskazaną w KSRR 2030. Co więcej, Cel strategiczny 1. *Chełm subregionalnym ośrodkiem gospodarczym* jest spójny z kierunkami Celu 1. *Zwiększenie spójności rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym*, gdyż zakłada zrównoważony i wielokierunkowy rozwój miasta.

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030	Strategia Rozwoju Miasta Chełm na lata 2021-2030
Cel 1. Zwiększenie spójności rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym	Cel strategiczny 1. Chełm subregionalnym ośrodkiem gospodarczym
Cel 2. Wzmacnianie regionalnych przewag konkurencyjnych	Cel strategiczny 1. Chełm subregionalnym ośrodkiem gospodarczym Cel strategiczny 2. Jakość życia mieszkańców Chełma na najwyższym poziomie
Cel 3. Podniesienie jakości zarządzania i wdrażania polityk ukierunkowanych terytorialnie	Cel strategiczny 2. Jakość życia mieszkańców Chełma na najwyższym poziomie

Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 roku pełni istotną rolę w procesie opracowywania strategii rozwoju miasta. W strategii wojewódzkiej wskazano cztery cele strategiczne, których uszczegółowienie stanowi osiemnaście celów operacyjnych oraz kierunki działań.

Wśród celów strategicznych zdefiniowanych w strategii wskazuje się:

Cel strategiczny 1 Kształtowanie strategicznych zasobów rolnych

Cel strategiczny 2 Wzmocnienie powiązań i układów funkcjonalnych

Cel strategiczny 3 Innowacyjny rozwój gospodarki oparty o zasoby i potencjały regionu

Cel strategiczny 4 Wzmacnianie kapitału społecznego

Odniesienie się do jej zapisów znajduje się również w rozdziale 8.1., gdzie wskazuje się obszary strategicznej interwencji, w które wpisuje się miasto Chełm.

Cele wskazane w niniejszej strategii są spójne z dokumentem Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 roku. Cel strategiczny 3. *Innowacyjny rozwój gospodarki oparty o zasoby i potencjały regionu* jest tożsamy z zapisami Celu strategicznego 1. *Chełm subregionalnym ośrodkiem gospodarczym*. Cel strategiczny 2. *Wzmocnienie powiązań i układów funkcjonalnych* jest spójny z Celem strategicznym 3. *Adaptacja, modernizacja i transformacja Chełma pod kątem środowiskowym, przestrzennym oraz infrastrukturalnym*, a Cel strategiczny 2. *Jakość życia mieszkańców Chełma na najwyższym poziomie* stanowi odpowiedź na założenia przedstawione w Celu strategicznym 4 *Wzmacnianie kapitału społecznego*.

Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 roku	Strategia Rozwoju Miasta Chełm na lata 2021-2030
Cel strategiczny 3. Innowacyjny rozwój gospodarki oparty o zasoby i potencjały regionu	Cel strategiczny 1. Chełm subregionalnym ośrodkiem gospodarczym
Cel strategiczny 2. Wzmocnienie powiązań i układów funkcjonalnych	Cel strategiczny 3. Adaptacja, modernizacja i transformacja Chełma pod kątem środowiskowym, przestrzennym oraz infrastrukturalnym
Cel strategiczny 4. Wzmacnianie kapitału społecznego	Cel strategiczny 2. Jakość życia mieszkańców Chełma na najwyższym poziomie

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego – jest to dokument o charakterze długookresowym, stanowi element krajowego systemu planowania przestrzennego. Celem planu jest określenie zasad oraz kierunków kształtowania struktury funkcjonalno-przestrzennej regionu, a także działań służących realizacji ponadlokalnych celów publicznych. Zaprezentowane w dokumencie kierunki i zasady zagospodarowania przestrzennego stwarzają ogólne warunki dla realizacji zadań formułowanych m.in. w niniejszej strategii. Zostały one określone z uwzględnieniem celów rozwoju zagospodarowania przestrzennego województwa oraz jego głównych wyzwań rozwojowych.

W Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego przyjęto układ celów obejmujący: cel wiodący i priorytety określające dążenia regionu do osiągnięcia wysokich standardów jakości życia oraz cele główne i szczegółowe. W poniższej tabeli zestawiono główne cele rozwoju przestrzennego województwa lubelskiego, z którymi komplementarne są zapisy niniejszej Strategii.

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego		Strategia Rozwoju Miasta Chełm na lata 2021-2030
Sfera zagospodarowania przestrzennego	Cel główny	
Osadnictwo i infrastruktura społeczna	1. Policentryczny rozwój sieci osadnicze	Cel strategiczny 3. Adaptacja, modernizacja i transformacja Chełma pod kątem środowiskowym, przestrzennym oraz infrastrukturalnym
Środowisko przyrodnicze	1. Wzbogacanie i racjonalne gospodarowanie zasobami naturalnymi uwzględniające potrzeby przyszłych pokoleń 2. Utrzymanie walorów środowiska przyrodniczego i krajobrazu, 3. Zintegrowana ochrona jakości środowiska życia człowieka 4. Wzmocnienie stabilności środowiska przyrodniczego	Cel strategiczny 3. Adaptacja, modernizacja i transformacja Chełma pod kątem środowiskowym, przestrzennym oraz infrastrukturalnym
Środowisko kulturowe	1. Wzmacnianie tożsamości kulturowej regionu przez ochronę i pielęgnację zasobów kulturowych oraz ich wzbogacanie walorami współczesnymi	Cel strategiczny 2. Jakość życia mieszkańców Chełma na najwyższym poziomie
Gospodarka	1. Zwiększenie konkurencyjności gospodarki województwa oraz poprawa jego atrakcyjności inwestycyjnej	Cel strategiczny 1. Chełm subregionalnym ośrodkiem gospodarczym
Infrastruktura techniczna	1. Poprawa dostępności komunikacyjnej regionu 2. Zwiększenie bezpieczeństwa energetycznego województwa 3. Powszechny dostęp do usług teleinformacyjnych 4. Wyposażenie jednostek osadniczych w kompleksowe systemy wodno-kanalizacyjne 5. Wyposażenie obszaru województwa w niezbędną liczbę obiektów i instalacji do zagospodarowania odpadów komunalnych, przemysłowych i niebezpiecznych	Cel strategiczny 3. Adaptacja, modernizacja i transformacja Chełma pod kątem środowiskowym, przestrzennym oraz infrastrukturalnym

Obronność i bezpieczeństwo publiczne	1. Zapewnienie warunków przestrzennych służących potrzebom obronnym państwa oraz ochronie ludności i jej mienia przed zagrożeniami naturalnymi i cywilizacyjnymi	Cel strategiczny 3. Adaptacja, modernizacja i transformacja Chełma pod kątem środowiskowym, przestrzennym oraz infrastrukturalnym
--------------------------------------	--	---

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta Chełm

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego stanowi obowiązkowe opracowanie, wyprzedzające i stanowiące podbudowę miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. W Studium określa się cele, uwarunkowania i kierunki zagospodarowania przestrzennego gminy, z uwzględnieniem zadań służących realizacji ponadlokalnych celów publicznych. W Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta Chełm zwrócono szczególną uwagę na istniejące zasoby przyrodnicze i kulturowe i potrzebę ich ochrony oraz możliwości wykorzystania w dalszym rozwoju gminy. Niniejsza Strategia uwzględnia zapisy Studium i opiera kierunki rozwoju miasta na zidentyfikowanych w nim potencjałach. Zawarte w niej cele są spójne z zapisami Studium zwłaszcza w sferze przestrzennej. W poniższej tabeli zestawiono główne cele przestrzennego rozwoju Chełma wraz z odpowiadającymi im celami strategicznymi.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta Chełm	Strategia Rozwoju Miasta Chełm na lata 2021-2030
Cel 1. Osiągnięcie rozwoju harmonijnego (zrównoważonego, wszechstronnego) oraz trwałego, w którym zachowane byłyby właściwe relacje między społecznymi, ekologicznymi, kulturowymi aspektami tego rozwoju	Cel strategiczny 2. Jakość życia mieszkańców Chełma na najwyższym poziomie
Cel 2. Utrzymanie funkcji miasta jako subregionalnego ośrodka życia gospodarczego, kulturalnego oraz usług ponadlokalnych	Cel strategiczny 1. Chełm subregionalnym ośrodkiem gospodarczym
Cel 3. Wykształcenie w mieście ośrodka obsługi ruchu transgranicznego i turystycznego	Cel strategiczny 2. Jakość życia mieszkańców Chełma na najwyższym poziomie
Cel 4. Zachowanie i przywrócenie wartości przyrodniczych i kulturowych	Cel strategiczny 3. Adaptacja, modernizacja i transformacja Chełma pod kątem środowiskowym, przestrzennym oraz infrastrukturalnym

Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Chełm na lata 2017-2023

Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Chełm na lata 2017-2023 (LPR Miasta Chełm) jest dokumentem, którego zapisy ukierunkowane są na wyprowadzenie zdegradowanych obszarów ze stanu kryzysowego. Najważniejszym założeniem planowanych działań jest ich integracja na rzecz lokalnej

społeczności i przeciwdziałanie negatywnym zjawiskom społeczno-ekonomicznym występującym na terenie miasta.

Cele zaplanowane w ramach niniejszej Strategii są komplementarne z zapisami LPR Miasta Chełm, gdyż uwzględniają działania rewitalizacyjne i minimalizujące nieprawidłowości zidentyfikowane w problemowych obszarach miasta. Cele Strategii są spójne z celami strategicznymi zdefiniowanymi w LPR, co wykazano w poniższej tabeli.

Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Chełm na lata 2017-2023	Strategia Rozwoju Miasta Chełm na lata 2021-2030
Cel strategiczny 1. Stworzenie warunków umożliwiających przeciwdziałanie wykluczeniu i rozwój aktywności społecznej na obszarze rewitalizacji	Cel strategiczny 2. Jakość życia mieszkańców Chełma na najwyższym poziomie
Cel strategiczny 2. Poprawa jakości przestrzeni życia mieszkańców	Cel strategiczny 3. Adaptacja, modernizacja i transformacja Chełma pod kątem środowiskowym, przestrzennym oraz infrastrukturalnym
Cel strategiczny 3. Wykorzystanie lokalnych potencjałów dla rozwoju gospodarczego obszaru rewitalizacji	Cel strategiczny 1. Chełm subregionalnym ośrodkiem gospodarczym

Oprócz wskazanych dokumentów, niniejsza strategia realizuje również przepisy *Ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. Prawo wodne* (Dz.U. 2021 poz. 2233) w szczególności art. 326, który wskazuje, że w strategii rozwoju gminy uwzględnia się:

- 1) plany gospodarowania wodami na obszarach dorzeczy;
- 2) plany zarządzania ryzykiem powodziowym;
- 3) plan przeciwdziałania skutkom suszy.

Poniżej odniesiono się do tych dokumentów w zakresie bezpośrednio odnoszącym się do granic administracyjnych Miasta Chełm. Ponadto w dokumencie zawarto odniesienia przestrzenne do obszarów szczególnie zagrożonych powodzią oraz kwestii jednolitych części wód powierzchniowych (JCWP) oraz podziemnych (JCWPD).

Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły

Plany gospodarowania wodami na obszarach dorzeczy są dokumentami planistycznymi, stanowiącymi podstawę do podejmowania decyzji, które mają wpływ na kształtowanie stanu zasobów wodnych i zasad gospodarowania. Obszar Wisły podzielony jest na 4 regiony wodne. Miasto Chełm znajduje się na obszarze dorzecza Wisły, konkretniej w regionie wodnym Środkowej Wisły, który obejmuje zlewnię rzeki Wisły od ujścia Sanny do miejscowości Korabniki.

Wyznaczając cele środowiskowe dla poszczególnych jednolitych części wód powierzchniowych (JCWP) brano pod uwagę ocenę stanu lub potencjału ekologicznego i stanu chemicznego. Zgodnie z tym, celem środowiskowym dla JCWP rzecznych jest dobry stan chemiczny wód i elementów hydromorfologicznych.

Poniższe tabele przedstawiają szczegółowe informacje na temat JCWP (jednolitych części wód powierzchniowych) i JCWPD (jednolitych części wód podziemnych) zlokalizowanych na terenie miasta.

Tabela 2 Charakterystyka JCWP zlokalizowanych na terenie miasta Chełm

Kod JCWP	Nazwa JCWP	Typologia JCW	Status	Stan ogólny	Cel środowiskowy		Ocena ryzyka nieosiągnięcia celów środowiskowych
					Stan lub potencjał ekologiczny	Stan chemiczny	
RW2000232663229	Udał od źródeł do Krzywólki	Potok lub strumień na obszarze będącym pod wpływem procesów torfotwórczych	naturalna	zły	dobry stan ekologiczny	dobry stan chemiczny	zagrożona
RW2000232663269	Kacap	Potok lub strumień na obszarze będącym pod wpływem procesów torfotwórczych	naturalna	zły	dobry stan ekologiczny	dobry stan chemiczny	zagrożona
RW2000232663449	Uherka od źródeł do Garki	Potok lub strumień na obszarze będącym pod wpływem procesów torfotwórczych	naturalna	zły	dobry stan ekologiczny	dobry stan chemiczny	zagrożona

Źródło: opracowanie własne z wykorzystaniem bazy danych PGWWP KZGW.

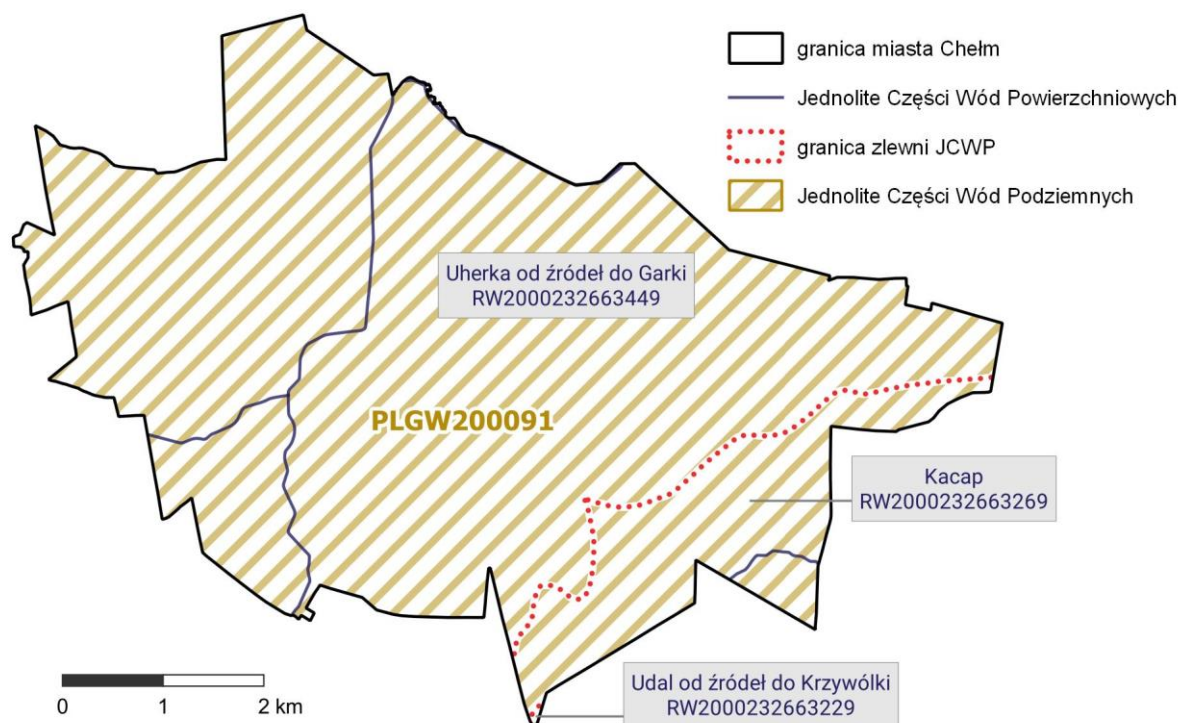
Tabela 3 Charakterystyka JCWPD zlokalizowanych na terenie miasta Chełm

Numer JCWPD	Ogólna ocena stanu	Ocena stanu chemicznego	Ocena stanu ilościowego	Obszar wyznaczony na mocy art. 7 do poboru wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi	Ocena ryzyka nieosiągnięcia celów środowiskowych
PLGW200091	dobry	dobry	dobry	TAK	zagrożona

Źródło: opracowanie własne z wykorzystaniem bazy danych PGWWP KZGW.

Wszystkie JCWP zlokalizowane na terenie miasta charakteryzują się złym stanem ogólnym. W związku z tym istnieje ryzyko nieosiągnięcia celów środowiskowych. Ogólny stan JCWPD jest określany jak dobry, jednakże mimo to jest ryzyko nieosiągnięcia celów środowiskowych.

Rysunek 1 Mapa jednolitych części wód powierzchniowych i podziemnych zlokalizowanych w granicach miasta

Źródło: opracowanie własne.

Aktualizacja Programu Wodno-Środowiskowego Kraju

Program wodno-środowiskowy kraju to jeden z podstawowych dokumentów planistycznych w zakresie ochrony, zarządzania zasobami wodnymi i gospodarowania wodami w Polsce. Opracowywany jest w celu programowania i koordynowania działań, które zmierzają do realizacji celów środowiskowych, takich jak:

- niepogarszanie stanu części wód;
- osiągnięcie dobrego stanu wód: dobry stan ekologiczny i chemiczny dla naturalnych części wód powierzchniowych, dobry potencjał ekologiczny i dobry stan chemiczny dla sztucznych i silnie zmienionych części wód oraz dobry stan chemiczny i ilościowy dla wód podziemnych;
- spełnienie wymagań specjalnych, zawartych w innych unijnych aktach prawnych i polskim prawodawstwie, w odniesieniu do obszarów chronionych;
- zaprzestanie lub stopniowe wyeliminowanie zrzutu substancji priorytetowych do środowiska lub ograniczone zrzuty tych substancji.

Aktualizacja Programu wodno-środowiskowego kraju (aPWŚK), uwzględnia rozróżnienie na poszczególne kategorie podziału jednolitych części wód: powierzchniowych i podziemnych oraz obszarów chronionych oraz uwzględnia podział na obszary dorzeczy. W poniższej tabeli przedstawiono podstawowe działania wyróżnione w aPWŚK dla poszczególnych cieków zlokalizowanych na terenie miasta Chełm.

Tabela 4 Działania podstawowe przewidziane do realizacji dla jednolitych części wód (JCW) na terenie miasta Chełm

Udał od źródeł do Krzywólki	• budowa nowych zbiorników bezodpływowych oraz remont istniejących • objęcie obszaru szczególnie narażonego na zanieczyszczenia związkami azotu ze źródeł rolniczych • regularny wywóz nieczystości płynnych
Kacap	• budowa nowych zbiorników bezodpływowych oraz remont istniejących • kontrola postępowania w zakresie gromadzenia ścieków przez użytkowników prywatnych i przedsiębiorców oraz oczyszczania ścieków przez użytkowników prywatnych z częstotliwością co najmniej raz na 3 lata • regularny wywóz nieczystości płynnych
Uherka od źródeł do Garki	• budowa nowych zbiorników bezodpływowych oraz remont istniejących • budowa sieci kanalizacyjnej w aglomeracji Chełm • realizacja programu działań mającego na celu ograniczenie odpływu azotu ze źródeł rolniczych • regularny wywóz nieczystości płynnych
PLGW200091	• coroczne raportowanie pomiarów ilości eksploatowanych wód podziemnych przez właściciela/użytkownika ujęcia • przegląd pozwoleń wodnoprawnych związanych z poborem wód podziemnych

Źródło: opracowanie własne na podstawie Aktualizacji Programu Wodno-Środowiskowego Kraju

Plan zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Wisły

Priorytetowym celem Planu zarządzania ryzykiem powodziowym (PZRP) jest ograniczenie potencjalnych negatywnych skutków powodzi dla życia i zdrowia ludzi, środowiska, dziedzictwa kulturowego oraz działalności gospodarczej, poprzez realizację działań służących minimalizacji zidentyfikowanych zagrożeń. Działania te mają prowadzić m.in. do obniżenia strat powodziowych. Dla obszaru dorzecza Wisły wyznaczonych zostało 59 obszarów problemowych. W planie zarządzania ryzykiem powodziowym zidentyfikowano miejsca problemowe, dla których stwierdzono znaczące zagrożenie lub ryzyko powodziowe.

Wśród celów głównych PZRP wymienia się:

1. Zahamowanie wzrostu ryzyka powodziowego
2. Obniżenie istniejącego ryzyka powodziowego
3. Poprawę systemu zarządzania ryzykiem powodziowym

Mapy ryzyka i zagrożenia powodziowego dla miasta Chełm przedstawia załącznik nr 2 Mapy ryzyka i zagrożenia powodziowego.

Plan przeciwdziałania skutkom suszy

Plan przeciwdziałania skutkom suszy (PPSS) jest dokumentem, który został sporządzony na podstawie art.183 – 185 upw. Teren miasta Chełm znajduje się na obszarze, który został zakwalifikowany w klasach zagrożenia suszą rolniczą i hydrogeologiczną do klasy I - słabo zagrożone, a w klasach zagrożenia suszą hydrologiczną do klasy II - umiarkowanie zagrożone. Według klas łącznego zagrożenia suszą, obszar miasta Chełm określono jako umiarkowanie zagrożony suszą.

Do celów szczegółowych PPSS należą przede wszystkim:

- skuteczne zarządzanie zasobami wodnymi dla zwiększenia dyspozycyjnych zasobów wodnych na obszarach dorzeczy,
- zwiększanie retencji na obszarach dorzeczy,
- edukacja i zarządzanie ryzykiem suszy,
- formalizacja i zaplanowanie finansowania działań służących przeciwdziałaniu skutkom suszy.

I.3. Wnioski z diagnozy, w tym z badań społecznych

I.3.1 Wnioski z diagnozy

Struktura terytorialna

- Miasto Chełm jest miastem na prawach powiatu, ośrodkiem miejskim o subregionalnym charakterze, pełni szereg ważnych funkcji: administracyjną, gospodarczą, edukacyjną, kulturalną oraz turystyczną. Razem z gminą Kamień oraz gminą Chełm tworzy Chełmski Obszar Funkcjonalny.
- Miasto Chełm zajmuje powierzchnię 35,28 km², a gęstość zaludnienia w 2020 r. była wysoka i wynosiła 1 677,44 os./km². Chełm jest jednym z gęściej zaludnionych miast w województwie lubelskim zaraz po Lublinie i Zamościu.
- Pod względem transportowym, miasto jest dobrze skomunikowane, posiada połączenia z ważnymi trasami krajowymi oraz międzynarodowymi wpisującymi się w transeuropejską sieć transportową TEN-Tc, co stanowi istotny potencjał rozwojowy.
- Miasto Chełm charakteryzuje się urozmaiconą rzeźbą terenu, położone jest na terenie dwóch makroregionów geograficznych: Wyżyny Lubelskiej i Polesia Wołyńskiego.

Ludność i procesy demograficzne

- W 2010 r. miasto Chełm zamieszkiwało 66 537 osób, jednakże na przestrzeni lat odnotowano spadek liczby ludności o 8,1%, w 2020 r. według danych GUS, miasto zamieszkiwało 61 135 mieszkańców.
- Prognozy dotyczące liczby ludności pokazują, że liczba mieszkańców Chełma stale będzie się zmniejszać. Prognozuje się, że w 2030 r. liczba ludności wyniesie 55 244, zatem miasto odnotuje 17% spadek w liczbie ludności, w stosunku do 2010 r. Z uwagi na wyludnianie się miasta i obserwowaną suburbanizację, samorząd powinien dążyć do profesjonalizacji usług i zapewnienia ciekawej oferty w mieście, w celu wzmocnienia atrakcyjności osiedleńczej.
- Udział ludności w wieku przedprodukcyjnym w analizowanym okresie 2016-2020, utrzymywał się na zbliżonym poziomie. W 2020 r. wynosił 15,2%. Odsetek osób w wieku produkcyjnym

zmniejszył się z 62,4% w 2016 r. do 58,9% w 2020 r. W mieście widoczny jest wzrost liczby osób będących w wieku poprodukcyjnym o 3,9 pp. w ostatnich pięciu latach, co wskazuje na wyraźny i dynamiczny proces starzenia się społeczności lokalnej. Obecnie odsetek osób w wieku poprodukcyjnym wynosi 26%. Rosnący udział osób w wieku senioralnym wskazuje na konieczność podnoszenia standardów przede wszystkim usług medycznych, jak również zapewnienia warunków oraz oferty dostosowanej do tej grupy mieszkańców.

- W ostatnich latach przyrost naturalny utrzymywał się na poziomie ujemnym. Najniższą wartość przyrostu naturalnego w mieście Chełm odnotowano w 2020 r., wynosił on -370, na co wpływ miało wystąpienie pandemii COVID-19.
- Podobnie jak w przypadku wartości przyrostu naturalnego, również saldo migracji utrzymuje się na poziomie ujemnym. W 2020 r. wartość salda migracji w mieście Chełm wynosiła -438, co w przeliczeniu na 1000 mieszkańców daje wartość -7,10. W przypadku Chełma, wpływ na to ma obserwowany proces suburbanizacji, związany z opuszczaniem miasta i osiedlaniem się na terenach podmiejskich i wiejskich. Wskazane tendencje i wartości wskaźników świadczą o niskiej atrakcyjności osiedleńczej miasta.

Gospodarka i rynek pracy

- W 2020 r. w mieście Chełm zarejestrowanych było 5 951 podmiotów gospodarczych, to o 111 więcej w porównaniu do roku 2016. Zatem w ostatnich pięciu latach nastąpił niewielki wzrost liczby podmiotów gospodarczych o około 2%.
- W ostatnich pięciu latach liczba podmiotów nowo zarejestrowanych była wyższa w stosunku do podmiotów wyrejestrowanych. Wyjątek stanowił rok 2018, kiedy to liczba podmiotów nowo zarejestrowanych wynosiła 556, a wyrejestrowanych 586. W kolejnych latach widoczne są pozytywne tendencje i przewaga podmiotów nowo zarejestrowanych nad wyrejestrowanymi, co świadczy o poprawie koniunktury w gospodarce lokalnej.
- Liczba podmiotów wpisanych do rejestru REGON na 10 tys. ludności w Chełmie jest zauważalnie niższa (973) w porównaniu do wskaźnika dla kraju (1 219) i jednocześnie wyższa niż wskaźnik dla województwa (920).
- W mieście w ostatnich pięciu latach odnotowano wzrost wartości wskaźnika osób fizycznych prowadzących działalność na 1000 ludności, z 66 w 2016 r. do 72 w 2020 r., świadczy to o rosnącym potencjale rozwoju gospodarki lokalnej oraz rosnącej przedsiębiorczości wśród mieszkańców.

- W strukturze firm w mieście Chełm dominują firmy z sektora prywatnego, stanowiąc blisko 97% wszystkich podmiotów, w którym przeważającą większość (77%) stanowią osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą. Sektor publiczny to niecałe 3% wszystkich firm.
- W przypadku firm działających na terenie miasta największą część stanowią firmy zajmujące się handlem hurtowym i detalicznym oraz naprawą pojazdów (23,5%), a następnie budownictwem (12,6%) oraz transportem (8,9%).
- Ponad 98% w strukturze firm stanowią mikro (zatrudniające do 9 osób) i małe przedsiębiorstwa (zatrudniające od 10-49 osób). W analizowanym okresie nastąpił nieznaczny wzrost (2%) liczby mikroprzedsiębiorstw, przy jednoczesnym spadku liczby firm małych i średnich, kolejno 4% i 13%.
- W 2020 r. przeciętne wynagrodzenie brutto w mieście Chełm wyniosło 4 582 zł, to o 941 zł mniej niż średnia dla kraju i 333 zł mniej od wartości wojewódzkiej.
- W latach 2016-2019 liczba osób bezrobotnych systematycznie malała, osiągając w 2019 r. wartość 2 513. W wyniku pandemii COVID-19 liczba osób bezrobotnych w 2020 r. wzrosła o ponad 9% w stosunku do roku poprzedniego. Liczba bezrobotnych w 2020 r. wynosiła 2 745.
- Analizując dane przedstawiające kategorie zarejestrowanych bezrobotnych można zauważyć, że dominującą grupę stanowią osoby długotrwale bezrobotne, a następnie osoby powyżej 50 roku życia, świadczy to o mniejszej elastyczności i niedopasowaniu strukturalnym lokalnego rynku pracy.

Środowisko naturalne i infrastruktura

- Według danych GUS lesistość w mieście Chełm wynosi 7,5%, a powierzchnia lasów jest równa 272,35 ha. W ostatnich latach nie odnotowano zmian w zakresie wzrostu lesistości na tym obszarze. Na terenie miasta występują liczne pomniki przyrody, a w 1972 r. utworzono na terenie miasta rezerwat przyrody, o łącznej powierzchni 1,12 ha.
- W ostatnich pięciu latach w mieście Chełm odnotowano pozytywne zmiany w zakresie rozbudowy infrastruktury liniowej. Obecnie najbardziej powszechnym dostępem odznacza się instalacja wodociągowa. W 2020 r. dostęp do infrastruktury wodociągowej posiadało 97,2% mieszkańców miasta Chełm. Jest to wynik wyższy od wskaźnika województwa lubelskiego (87,4%). Podobnie jest w przypadku sieci kanalizacyjnej. W 2020 r. z kanalizacji korzystało 93,4% mieszkańców miasta, odsetek ten był niższy w przypadku województwa (53,9%). Najślabiej w mieście rozwinięta jest sieć gazowa, w 2020 r. korzystało z niej 64% mieszkańców, co również stanowi więcej niż w przypadku województwa (43,8%).

- W 2020 r. średnie zużycie wody na 1 mieszkańca miasta Chełm wynosiło 28,9 m³, w porównaniu do 2016 r. odnotowano wzrost zużycia wody o blisko 6%.
- Wskaźnik zmieszanych odpadów zebranych w 2020 r. w przeliczeniu na 1 mieszkańca w Chełmie wyniósł 159,7 kg. Wartość ta była znacznie wyższa od wartości województwa lubelskiego (98,1 kg).
- W przypadku miasta Chełm za pozytywny należy uznać wzrost wielkości odpadów zebranych selektywnie z gospodarstw domowych w relacji do ogółu odpadów. W 2017 r. wartość wskaźnika wynosiła 38,3%, natomiast do 2020 r. wzrosła o 14% i obecnie wynosi 43,8%.
- W mieście obserwowany jest problem związany z niską jakością powietrza. Wśród głównych źródeł zanieczyszczenia wskazuje się spalanie paliw kopalnych (niska i wysoka emisja) oraz transport.
- Infrastruktura krytyczna miasta Chełm ma wpływ na bezpieczeństwo jego mieszkańców, a także duże znaczenie dla sprawnego funkcjonowania organów administracji publicznej, instytucji i przedsiębiorców. Stan infrastruktury krytycznej w mieście Chełm można uznać za zadowalający. Pozytywnym aspektem jest przede wszystkim skomunikowanie miasta z ważniejszymi ośrodkami w kraju i za granicą oraz dostępność sieci wodociągowej. Chełm charakteryzuje też wysoki poziom poczucia bezpieczeństwa wśród mieszkańców i poziom zaufania do organów ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego. Do utrzymania dobrego stanu infrastruktury krytycznej w mieście, a następnie jego podniesienia, niezbędne jest jednak podjęcie działań ukierunkowanych na zapobieganie zakłóceniom jej funkcjonowania, a więc przede wszystkim bieżącą modernizację sieci wodociągowych i infrastruktury drogowej. Kluczowym aspektem są również inwestycje w odnawialne źródła energii i wspieranie transportu niskoemisyjnego, co pozytywnie wpłynie na polepszenie stanu środowiska, zapewni miastu bezpieczeństwo dostaw energii oraz zwiększy odporność na klęski żywiołowe. Ważne jest także wzajemne powiadamianie podstawowych jednostek funkcjonujących w mieście w zakresie wystąpienia zagrożeń i sytuacji kryzysowych, a działania w tym zakresie powinny skupiać się na zwiększaniu dostępności do informacji o ewentualnych awariach.
- Brak zarządzania kryzysowego i realizacji inwestycji w podstawowe elementy miejskiej infrastruktury krytycznej mogą przyczynić się do obniżenia odporności miasta na zagrożenia, a tym samym obniżenia poziomu bezpieczeństwa lokalnej społeczności.

Kultura i dziedzictwo kulturowe

- Na terenie miasta Chełm działają centra, domy, ośrodki kultury, kluby, świetlice, biblioteki, które w zdecydowanej większości są placówkami publicznymi.
- Rok 2020 r. był specyficzny z uwagi na wystąpienie pandemii COVID-19 i związanych z tym ograniczeń. Zmniejszyła się liczba imprez, jak również liczba uczestników imprez. W stosunku do 2019 r. zorganizowano o 57 imprez mniej.
- Również w przypadku analizy danych dotyczących bibliotek, wyraźnie widać spadki w liczbach odnotowywane w 2020 r., co jest efektem panującej pandemii COVID-19. Zmniejszyła się liczba czytelników, jak również wypożyczeń.
- Najmniej korzystnie przedstawia się natomiast wskaźnik dotyczący czytelników bibliotek publicznych na 1000 ludności. W przypadku Chełma w 2020 r. było to 176, co stanowiło wartość o 36 wyższą niż w przypadku województwa (140) i blisko 90 wyższą niż wartość dla powiatu (89).

Sport, rekreacja i turystyka

- Liczba klubów sportowych w 2016 wynosiła 20 i do 2020 zmniejszyła się do 18. Zmniejszyła się również liczba sekcji na terenie, w 2016 roku ich liczba równała się 33, po czym w 2020 zmalała do 27 - jest to mniej o ponad 18%. W 2018 r. liczba członków wynosiła 1 591, a na przestrzeni analizowanych lat zmalała do 1 361, zmiana wyniosła ponad 14%.
- Oferta sportowa w mieście Chełm powinna zostać wzbogacona, co pozytywnie wpłynie na poszerzenie możliwości spędzania wolnego czasu, wzrost poziomu atrakcyjności miasta i zwiększy komfort życia mieszkańców.
- W latach 2016-2020 widoczny jest spadek liczby turystów w mieście, w 2016 roku ich liczba wynosiła 17 785, natomiast w 2020 jedynie 9 777 – spadła o około 45%. Jednocześnie zmniejszyła się liczba udzielonych noclegów ogółem o ponad 34%. W analizowanych latach miasto Chełm odwiedziło mniej turystów zagranicznych.
- Analizując dane dotyczące miejsc noclegowych oraz udzielonych noclegów przypadających na 1000 ludności, widoczny jest niewielki wzrost wskaźnika miejsc noclegowych. W 2016 roku wynosił 7,08 i na przestrzeni pięciu lat wzrósł do 7,68 (o ponad 8%). Natomiast wskaźnik udzielonych noclegów zmalał o około 32%, gdzie w 2016 roku wynosił 583,39, a w 2020 już 396,88.

Planowanie i zagospodarowanie przestrzenne

- Grunty komunalne w Mieście Chełm stanowią ponad 21% powierzchni całego miasta, a w analizowanych pięciu latach ich powierzchnia nie uległa znacznym zmianom - zanotowano niewielki spadek o 16 ha.
- Miasto Chełm według danych GUS w całości objęte jest miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego, co odgrywa ważne znaczenie w kontekście prowadzenia spójnej polityki przestrzennej, dzięki większej kontroli w tym zakresie.
- Obecnie w mieście obowiązuje Lokalny Program Rewitalizacji miasta Chełm na lata 2017-2023, w którym do realizacji zaplanowano 17 projektów podstawowych. Wśród najbardziej kosztochłonnych projektów można wskazać na Rewitalizację Placu Doktora Edwarda Łuczковского wraz z zabytkowymi piwnicami w Chełmie (31 191 875,17 zł), Rewaloryzację obiektów Zespołu Katedralnego w Chełmie (18 854 735,00 zł) oraz Rewitalizację Śródmieścia miasta Chełm (15 000 000,00 zł).

Bezpieczeństwo publiczne

- Na przestrzeni lat 2018-2020 widoczny jest wzrost zdarzeń wymagających udziału jednostek ochrony pożarowej przypadającej na 1000 mieszkańców o 9, oraz miejscowych zagrożeń o 4. W przypadku wskaźnika pożarów przypadających na 1000 ludności ich liczba utrzymuje się na stałym poziomie.
- W Mieście Chełm w latach 2018-2020 zarejestrowano pozytywne zjawisko i zmniejszenie się liczby przestępstw, z jednoczesnym wzrostem ich wykrywalności. W analizowanych latach liczba dokonanych przestępstw zarejestrowanych przez policję spadła o 190, przy wykrywalności utrzymującej się na poziomie około 80%. Taka sytuacja wpływa na wzrost poczucia bezpieczeństwa mieszkańców oraz ich zaufania do organów ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego.
- Najwięcej popełnionych przestępstw zarejestrowanych przez policję w Mieście Chełm w ostatnim roku stanowiły te o charakterze kradzieży cudzej rzeczy (33%).
- Liczba wypadków i kolizji drogowych w Mieście Chełm na przestrzeni analizowanych lat miała tendencję wzrostową. W przypadku wypadków drogowych to wzrost o 50% (33), a kolizji o 17% (779). Pozytywnym aspektem jest fakt, że na przestrzeni tych lat nie odnotowano ofiar śmiertelnych.

Polityka społeczna

- Liczba osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej od 2016 roku zmalała o około 37%. W roku 2016 liczba ta wynosiła 3 980 osób, natomiast w 2020 roku było to 2 513 osoby. Jest to pozytywne zjawisko dla miasta wskazujące, że coraz więcej mieszkańców radzi sobie samodzielnie i nie potrzebuje pomocy ze strony instytucji pomocowych. Na przestrzeni ostatnich pięciu lat widoczny jest spadek zasięgu korzystania z pomocy społecznej z wartości na poziomie 6,2% do 4,1%, co świadczy o zmniejszającym się zapotrzebowaniu na środowiskową pomoc społeczną.
- W analizowanych latach zasięg korzystania ze środowiskowej pomocy społecznej poniżej kryterium dochodowego miał tendencję spadkową. Razem z tymi wartościami zmniejszała się liczba osób korzystających z pomocy społecznej poniżej kryterium dochodowego o 973 mieszkańców. To pozytywne zjawisko zaobserwowane w latach 2016-2020, wskazujące na coraz mniejsze zapotrzebowanie mieszkańców na pomoc ze strony miasta. Sytuacja wyglądała podobnie w przypadku zasięgu i liczby osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej powyżej kryterium dochodowego, gdzie również widoczna była tendencja spadkowa – o 0,7 pp. Przedstawiona sytuacja jest wynikiem wsparcia ze strony państwa, jak również przyznawanych świadczeń 500+.
- W ostatnich pięciu latach w Mieście Chełm liczba beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej na 10 tys. osób maleje, co należy uznać za pozytywne zjawisko. Od 2016 roku zmalała o 34%, z 622 do 408 osób.
- W 2020 r. głównymi przyczynami przyznania pomocy było ubóstwo – stanowiące 26% łącznej liczby udzielonych w danym roku świadczeń, bezrobocie (22%) oraz długotrwała lub ciężka choroba (17%). Drastycznie wrosła ilość rodzin, którym udzielono pomocy z przyczyn sytuacji kryzysowych, co było spowodowane pandemią COVID-19, która wybuchła w 2020 roku.
- Na terenie Miasta Chełm widoczne jest zmniejszanie się z roku na rok liczby udzielanych porad lekarskich. Według danych GUS liczba udzielonych porad od 2016 do 2020 roku liczba przychodni utrzymywała się na dość stabilnym poziomie, ostatecznie w 2020 roku nastąpił jej niewielki spadek o 2 placówki. Ilość udzielonych porad lekarskich w Chełmie, spadła o około 38 580.
- Na przestrzeni lat 2016-2020 liczba aptek na terenie miasta zmniejszyła się o 6. Zmieniła się również liczba mieszkańców przypadających na jedną aptekę. Na przestrzeni analizowanych pięciu lat odnotowano wzrost z 2056 do 2445, co świadczy o zmniejszającej się dostępności do aptek na terenie miasta.

- Tendencja spadkowa w przypadku ilości lekarzy, pielęgniarek i położnych na 10 tys. ludności jest negatywnym zjawiskiem. Oznacza, że z roku na rok jest coraz mniej medyków, co przekłada się na jakość usług medycznych w mieście Chełm. W przypadku lekarzy ostatecznie w 2019 roku wartość ta wyniosła 16,6%, natomiast w przypadku pielęgniarek i położnych – 4,4% (spadek o 1,2% w porównaniu do 2016 roku).
- W analizowanych pięciu latach liczba mieszkań w Chełmie wzrosła o około 2%. Widoczny jest również wzrost wskaźnika ilości mieszkań przypadających na 1000 mieszkańców (o 14,2). W 2020 r. liczba mieszkań na 1000 ludności była równa 426,6.
- W mieście Chełm na przestrzeni lat 2016-2019 widoczny jest stopniowy spadek odsetka mieszkań wyposażonych w instalacje gazu sieciowego (spadek o 0,8 pp.). Odsetek mieszkań wyposażonych w ustęp spółkowany, łazienkę, centralne ogrzewanie, dostęp do wodociągu utrzymywał się na stabilnym poziomie powyżej 90%.
- Wydane pozwolenia na budowę nowych budynków jednorodzinnych w roku 2016 wynosiły 39, natomiast w 2020 roku już 50. To wzrost o około 28%, co jest pozytywnym zjawiskiem.

Edukacja i wychowanie

- W Mieście Chełm widoczny jest wysoki odsetek dzieci objętych opieką w żłobkach, który w 2020 roku wyniósł o 11,7% więcej niż w przypadku całego województwa – co jest pozytywnym zjawiskiem dla miasta. Na terenie miasta Chełm działa 7 żłobków, zapewniających 371 miejsc.
- Analizując 12 jednostek przedszkolnych publicznych i 8 niepublicznych w Mieście Chełm, widoczny jest wzrost odsetka dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym. Na przestrzeni lat 2016-2020 wyniósł on ponad 15%. W 2020 r. odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym wynosił 122,9.
- W roku 2016 na terenie miasta Chełm funkcjonowało 15 placówek szkolnych, a łączna liczba uczęszczających do nich dzieci wynosiła 3 576. W kolejnych latach liczba szkół nie uległa zmianie, jednak zwiększyła się liczba uczniów o 1 195 (33%). Średnia liczebność klasy w mieście w 2019 roku wynosiła 19 osób.
- Współczynnik skolaryzacji netto w szkołach podstawowych w 2019 roku w mieście wynosił 104,54. Co więcej, na przestrzeni czterech lat utrzymywał się on na wyższym poziomie w porównaniu do województwa lubelskiego i kraju.
- Wyniki egzaminu ósmoklasisty przedstawiają się bardzo pozytywnie dla miasta Chełm. W porównaniu do całego województwa były one wyższe o około 2,65 pp. z języka polskiego, 1,58 pp. z matematyki oraz 6,74 pp. z języka angielskiego.

- W mieście funkcjonuje placówka wychowania pozaszkolnego, jaką jest Młodzieżowy Dom Kultury, realizujący zadania m.in. edukacyjne, wychowawcze, kulturalne czy opiekuńcze.

Kapitał społeczny

- Frekwencja podczas wyborów samorządowych w Mieście Chełm w latach 2006-2018 była niższa w porównaniu do średniej dla województwa czy kraju. Odnotowano jednak wzrost o 6,67 pp. w 2018 r. w stosunku do 2006 r.
- W latach 2016-2019 odnotowano pozytywne zmiany i wzrost w zakresie liczby oddanych głosów w ramach budżetu obywatelskiego, co świadczy o rosnącym poziomie aktywności obywatelskiej. W 2019 r. oddano o blisko 3200 głosów więcej niż w 2016 r. W 2020 r. poziom partycypacji mieszkańców był niższy, co mogło mieć związek z wystąpieniem pandemii COVID-19, w tym roku oddano 1971 głosów.
- W 2020 r. na terenie miasta Chełm funkcjonowało 183 stowarzyszeń i organizacji społecznych oraz 31 fundacji. W latach 2016-2020 nastąpił spadek liczby stowarzyszeń i organizacji społecznych o ponad 10%, warto także zauważyć, że jednocześnie wzrosła liczba fundacji – o niespełna 35%. Wskaźnik liczby fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych na 10 tys. ludności w 2020 r. w mieście Chełm wynosił 35 i był niższy niż wskaźnik dla województwa (39), taka tendencja widoczna była w każdym analizowanym roku.

Finanse samorządowe

- Sytuacja finansowa miasta Chełm jest pozytywna. W 2020 roku dochody wyniosły 494,8 mln zł i przewyższyły wydatki, co pozwala na realizację nowych przedsięwzięć. Analizując dane finansowe na przestrzeni pięciu lat widoczny jest przyrost w rocznych dochodach miasta średnio o 64%.
- Pozytywnym zjawiskiem dla miasta Chełm jest wzrost dochodów na jednego mieszkańca. W roku 2016 wynosiły 4 719,99 zł, a w 2020 aż 8 035,34 zł co daje wzrost rzędu około 70%.
- Głównym źródłem dochodów miasta Chełm w 2020 roku były dochody własne, stanowiące ponad 30% wszystkich dochodów, co należy uznać za pozytywne, z uwagi na możliwości swobodnego zarządzania tymi środkami.
- Największe wydatki miasto zanotowało w sektorze oświata i wychowanie – 165,5 mln zł oraz transport i łączność – 109 mln zł.
- Miasto Chełm aktywnie realizowało nowe inwestycje, na które łącznie przeznaczono ponad 133 mln zł. Miasto uzyskało również dofinansowanie unijne w kwocie ponad 90 mln zł.
- Analizując udział zobowiązań według tytułów dłużnych ogółem w dochodach ogółem w mieście, można zauważyć, że udział ten zmniejszył się w ostatnich trzech latach, w 2020 r. wynosił 32,4%. W przypadku obciążenia dochodów własnych obsługą zadłużenia można zauważyć wahania wartości wskaźnika (wzrost do 7,6% w 2019 r.). W 2020 r. wartość ta wynosiła 3,5%. Wzrost zadłużenia miasta i przeznaczanie środków na spłatę długu,

powoduje, że środki samorządu są ograniczone, a realizacja inwestycji możliwa jest wyłącznie przy dużym udziale środków zewnętrznych.

I.3.2 Wnioski z badań społecznych

- W przeprowadzonym badaniu ankietowym wzięło udział 417 mieszkańców miasta Chełm, z czego blisko 55% stanowiły kobiety. W strukturze przeważały osoby w wieku produkcyjnym.
- W przeprowadzonym badaniu nieznacznie dominowały osoby (47,7%) pozytywnie oceniające miasto Chełm jako miejsce zamieszkania. Osoby negatywnie oceniające miasto stanowiły blisko 40% respondentów. Zbliżony odsetek ocen pozytywnych jak i negatywnych, może świadczyć o krytycznej ocenie rozwoju miasta.
- Odsetek deklarujących chęć dalszego zamieszkiwania Chełma jest stosunkowo niski (50,6%) i wynika z niezadowalającego poziomu życia w mieście i niedostatecznie atrakcyjnego rynku pracy.
- Wśród najlepiej ocenionych elementów życia, ankietowani wskazują na dostępność miejsc usługowych i handlu (60,7%), dostępność lokali gastronomicznych (59,9%) oraz dostępność transportu publicznego (52,7%). Oznacza to, że miasto zapewnia swoim mieszkańcom podstawowe usługi, miejsca handlu czy gastronomii i to jego podstawowa i wysoko oceniana zaleta.
- Najgorzej oceniono dostępność usług medycznych (63,5% odpowiedzi negatywnych). Poprawa i zmiany w tym zakresie są szczególnie istotne z uwagi na obecne procesy starzenia się społeczności lokalnej oraz rosnące potrzeby mieszkańców. Ponadto, mieszkańcy wykazują niezadowolenie z kwestii infrastrukturalnych (jakość dróg, stan techniczny chodników i oświetlenia), a także kwestie związane ze środowiskiem, m.in. niską jakością powietrza czy czystość na terenie miasta. Wskazane elementy stanowią istotne wyzwanie i wymagają poprawy, co znacząco przyczyni się do wzrostu jakości życia mieszkańców.
- Wśród głównych atutów miasta, ankietowani wskazują lokalizację (20,1%) oraz atrakcyjność turystyczną 19,7%).
- Istotny problem oraz słabą stroną miasta z perspektywy mieszkańców stanowią kwestie związane z lokalnym rynkiem pracy oraz kwestie infrastrukturalne.
- Podstawową potrzebę mieszkańców stanowi ożywienie rynku pracy poprzez powstawanie nowych miejsc pracy. Ważne są również kwestie związane ze stworzeniem atrakcyjnej oferty spędzania czasu wolnego.

- Wśród problemów społecznych występujących w Chełmie, które mieszkańcy wskazywali najczęściej, znalazło się: bezrobocie, starzenie się społeczności oraz niska aktywność społeczna i obywatelska.
- Respondenci bardzo krytycznie ocenili wszystkie poddane weryfikacji aspekty związane z rynkiem pracy. W każdej z badanych kategorii odpowiedzi pozytywne były mniejszym lub większym marginesem. Najgorzej oceniono aspekt dotyczący wysokości zarobków, a następnie możliwości znalezienia „dobrej” pracy. Struktura odpowiedzi potwierdza tezę mówiącą o konieczności budowania strategii rozwoju w ścisłej korelacji z aspektami gospodarczymi oraz demograficznymi, stanowiącymi podstawowe wyzwanie stojące przed samorządem rozpatrując jego rangę osadniczą jako miasta i ośrodka subregionalnego.
- Wybierane przez mieszkańców kierunki rozwoju ściśle związane są z występującymi w Chełmie problemami. Dla mieszkańców kluczowe znaczenie ma silna gospodarka rozumiana jako funkcja atrakcyjności inwestycyjnej oraz atrakcyjnego rynku pracy w mieście.
- Najczęściej wskazywane skojarzenia dotyczące miasta są negatywne i odnoszą się do niskiej zamożności, jak również przestarzałej infrastruktury (łącznie 51,5% wskazań). Blisko 17% respondentów wskazało i określiło miasto jako spokojne.

I.3.3 Obszary problemowe

Poniższe wnioski i zagadnienia będą stanowiły domeny dla zdefiniowania poziomu operacyjnego interwencji w postaci kierunków działań.

Sfera gospodarcza

- Miasto Chełm jest atrakcyjnym miejscem do inwestycji z uwagi na dogodne położenie na skrzyżowaniu dróg wojewódzkich i krajowych, jak również przebieg linii kolejowych. Wpływ na to ma również przynależność do Tarnobrzelskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej (TSSE) EURO-PARK WISŁOSAN. Miasto zajmuje powierzchnię 35,28 km², w związku z czym zidentyfikowanym deficytem ograniczającym potencjał i możliwości rozwojowe jest niedostateczna powierzchnia terenów inwestycyjnych. Kluczowe jest zatem poszerzenie obszarów inwestycyjnych poprzez włączenie w granice miasta nowych obszarów, stanowiących potencjał do rozwoju stref aktywności gospodarczej. Przyczyni się to do przyciągnięcia nowych inwestorów, dzięki którym możliwe będzie zapewnienie miejsc pracy dla mieszkańców Chełma.
- Wzmocnienie rangi ośrodka nastąpić może poprzez rozwój turystyki. Chełm, będący miastem charakteryzującym się urozmaiconą rzeźbą terenu i bogactwem środowiska przyrodniczego, z uwagi na obecność m.in. Chełmskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu, Chełmskiego Parku

Krajobrazowego czy obszaru Natura 2000, ma szanse na wzmocnienie swojej roli i rozwój poprzez zintensyfikowanie pełnionych funkcji. Wykorzystanie potencjału turystycznego w postaci obszarów chronionych, Górki Chełmskiej czy Chełmskich Podziemi Kredowych możliwe będzie przy budowie odpowiedniej infrastruktury okoturystycznej. Położenie i bliskość granic stanowi kolejny potencjał, w oparciu o który warto budować i poszerzać ofertę turystyczną. Warto również zintensyfikować działania promocyjne we współpracy z innymi gminami w ramach Chełmskiego Obszaru Funkcjonalnego.

- Analizując dane przedstawiające kategorie zarejestrowanych bezrobotnych można zauważyć, że dominującą grupę stanowią osoby długotrwale bezrobotne, a następnie osoby powyżej 50 roku życia, co świadczy o mniejszej elastyczności i niedopasowaniu strukturalnym lokalnego rynku pracy. Wśród zawodów nadwyżkowych¹ według prognoz na 2022 r. można wskazać następujące: ekonomiści, fryzjerzy, rolnicy i hodowcy, krawcy i pracownicy produkcji odzieży, pedagogzy czy technicy informatycy. Jako zawody deficytowe² wskazuje się m.in. brukarzy oraz operatorów i mechaników sprzętu robót ziemnych, którzy są potrzebni z uwagi na prowadzone w mieście inwestycje i budowę dróg. Ponadto wymienia się zawody związane z ochroną zdrowia (dentyści, lekarze, fizjoterapeuci, pielęgniarki), których ranga rośnie ze względu na konsekwencje pandemii i obserwowane starzenie społeczeństwa. Miasto powinno skupić się na dostosowywaniu kierunków kształcenia do wymagań lokalnego rynku pracy oraz obserwowanych tendencji. W 2020 r. liczba podmiotów wpisanych do rejestru REGON na 10 tys. ludności w Chełmie była zauważalnie niższa (973) w porównaniu do wskaźnika dla kraju (1 219), jednakże jednocześnie przewyższała wskaźnik dla województwa (920). Ponadto przeciętne wynagrodzenie brutto w mieście Chełm wyniosło 4 582 zł, a więc o 941 zł mniej niż średnia dla kraju i 333 zł mniej od wartości wojewódzkiej. Istotny jest zatem rozwój gospodarczy, stworzenie nowych miejsc pracy i promowanie postawy przedsiębiorczej wśród mieszkańców. Wzmacnianie atrakcyjności inwestycyjnej i rozwój gospodarczy są szczególnie istotne z uwagi na zaklasyfikowanie miasta w ramach krajowych obszarów strategicznej interwencji, jako miasta średniego tracącego funkcje społeczno-gospodarcze. Podjęte usprawnienia w tym zakresie bezpośrednio przełożą się na wzmocnienie pozycji miasta jako ośrodka o znaczeniu subregionalnym.

Sfera społeczna

¹ www.barometrzwodow.pl - zawody nadwyżkowe, w których liczba wolnych miejsc jest mniejsza niż liczba osób zainteresowanych podjęciem pracy i spełniających wymagania pracodawców.

² www.barometrzwodow.pl - zawody deficytowe to takie, w których liczba wolnych miejsc pracy jest większa niż liczba osób zainteresowanych podjęciem pracy i spełniających wymagania pracodawców.

- Udział ludności będącej w wieku przedprodukcyjnym w 2020 r. wynosił 15,2%. Zmiana liczby osób w tej grupie jest nieznaczna (spadek o 0,2 pp. w ostatnich pięciu latach), jednakże w mieście obserwuje się zjawisko drenażu mózgów. Osoby młode często opuszczają miasto w celu kontynuowania nauki np. w Lublinie i decydują się na pozostanie w nim. Drenaż mózgów, czyli odpływ młodych, wykształconych mieszkańców powoduje zmniejszanie się zasobów kapitału ludzkiego w mieście, w szczególności osób stanowiących główną siłę napędową rozwoju ekonomicznego. Odsetek dzieci objętych opieką przedszkolną w 2020 r. wynosił 122,9%, co świadczy o tym, że do placówek zlokalizowanych w Chełmie uczęszczają również dzieci z gmin sąsiednich. Wzrost odsetka dzieci objętych opieką żłobkową i przedszkolną świadczy o wysokim poziomie zainteresowania rodziców tymi formami opieki, a więc koniecznością ich upowszechnienia i podnoszenia standardów. W Chełmie zlokalizowane są również placówki kształcące na poziomie podstawowym i ponadpodstawowym, jak również uczelnie wyższe. Oferta edukacyjna powinna skupiać się na dostosowaniu kierunków kształcenia do lokalnego rynku pracy i obserwowanych tendencji i zjawisk. Ważne jest również wzmocnienie potencjału związanego z obecnością na terenie miasta uczelni wyższych – Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej i Wyższej Szkoły Stosunków Międzynarodowych i Komunikacji Społecznej. Poszerzenie oferty kierunków oraz nawiązanie współpracy między przedsiębiorcami a placówkami edukacyjnymi pozwoli na stopniowe wprowadzenie młodych osób na rynek pracy, przy jednoczesnej promocji miasta jako ośrodka atrakcyjnego do życia i pracy.
- Chełm jest jednym gęściej zaludnionych miast w województwie lubelskim, jednakże w ostatnich latach w mieście obserwuje się proces suburbanizacji. Miasto się wyludnia, co potwierdzają również ujemne wartości salda migracji. Mieszkańcy przeprowadzają się na obszary podmiejskie, co jest wynikiem rozwoju infrastruktury na tych obszarach, a często również (szczególnie na obszarach wiejskich) lepszej jakości środowiska przyrodniczego. Z uwagi na postępujący proces starzenia się ludności oraz nasilone zjawisko migracji związane z sytuacją na Ukrainie, kluczowe jest podjęcie działań związanych z rozwojem gospodarki mieszkaniowej. Ponadto, ze względu na wzrost udziału osób w wieku poprodukcyjnym w społeczeństwie, należy prowadzić aktywną politykę społeczną, ze szczególnym wskazaniem na politykę senioralną.
- Chełm jako priorytetowy ośrodek rozwoju funkcji kultury o ugruntowanym znaczeniu i tradycjach kulturotwórczych powinien dążyć do systematycznej rozbudowy i poszerzania oferty w odniesieniu do rosnących oczekiwań zarówno mieszkańców, jak i turystów. W opinii interesariuszy biorących udział w procesie opracowania dokumentu, Chełm charakteryzuje się niskim poziomem oferty spędzania czasu po pracy (życia miejskiego). Poszerzenie oferty usług

z obszaru kultury i rozrywki przyczyni się do poprawy jakości życia mieszkańców, ale również zwiększy rangę miasta i jego atrakcyjność.

- Odsetek osób oceniających pozytywnie ofertę sportową i rekreacyjną w gminie wynosił niewiele ponad 37%. Rozbudowana i zmodernizowana infrastruktura wraz z bogatą ofertą skierowaną do różnych grup mieszkańców wpływa na poprawę jakości życia. Jest ona jednym z elementów zapewniających przyjazne warunki życia, które wskazało ponad 30% mieszkańców jako istotny kierunek rozwojowy, zaraz po budowie silnej gospodarki.
- W badaniu ankietowym blisko 61% respondentów wskazało, że niska aktywność społeczna i obywatelska jest jednym z istotnych problemów społecznych obserwowanych w mieście. Potwierdzeniem są również dane dotyczące frekwencji w wyborach samorządowych (które są niższe niż średnia dla województwa czy kraju) czy niższa liczba fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych na 10 tys. mieszkańców. Mieszkańcy stanowią siłę napędową rozwoju gospodarczego, a więc istotne jest włączenie ich w procesy decyzyjne, stworzenie warunków do budowania wysokiej jakości kapitału ludzkiego wraz z poprawą warunków i jakości życia w mieście, w odniesieniu do potrzeb i oczekiwań mieszkańców.
- W Chełmie obowiązuje Lokalny Program Rewitalizacji, wskazujący działania mające na celu wyprowadzenie obszarów zdegradowanych z kryzysu. Systematyczna realizacja zaplanowanych projektów i kompleksowa rewitalizacja umożliwi ożywienie społeczno-gospodarcze, poprawę ładu przestrzennego i estetyki przestrzeni publicznych, jak również wzmocnienie tożsamości lokalnej mieszkańców. Jest to szczególnie istotne z uwagi na zidentyfikowanie miasta podczas prowadzonych warsztatów, jako ośrodka różnych oblicz podzielonego na strefy dobrze rozwinięte oraz te wymagające ożywienia.
- Sprawne funkcjonowanie samorządu oraz prowadzenie dialogu z mieszkańcami pozwoli na efektywną realizację zaplanowanych przedsięwzięć i rozwój miasta. Pandemia, która rozpoczęła się w 2020 r. znacząco wpłynęła na wzmocnienie roli cyfryzacji w życiu codziennym i zwróciła uwagę na konieczność usprawnienia funkcjonowania obiektów użyteczności publicznej, m.in. urzędów, poprzez wykorzystanie nowoczesnych technologii. Upowszechnienie i wprowadzanie nowoczesnych e-usług odgrywać będzie kluczową rolę w podnoszeniu jakości świadczonych usług.

Sfera przestrzenna

- Chełm stanowi rdzeń Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego oraz jest ośrodkiem subregionalnym w województwie lubelskim. Cechuje się dobrą dostępnością komunikacyjną, jednakże kluczowe jest systematyczne podnoszenie standardów i jakości infrastruktury, jak również optymalizacja systemu transportu publicznego. W celu kompleksowego rozwoju obszaru

funkcjonalnego i zapewnienia spójności przestrzennej, ważna jest poprawa dostępności komunikacyjnej i transportowej, co możliwe będzie m.in. poprzez realizację inwestycji związanych z budową obwodnicy południowej i północnej oraz dróg ekspresowych. Dodatkowo zwiększenie poziomu wykorzystania transportu niskoemisyjnego będzie miało pozytywny wpływ na stan środowiska, w szczególności jakość powietrza. Wzmacnianie funkcji subregionalnych Chełma będzie również zabezpieczone poprzez planowaną realizację drogi ekspresowej S12.

- Ze względu na postępujący kryzys klimatyczny, za uzasadnione uznaje się prowadzenie działań informacyjnych oraz szkoleń i zajęć za zakresu edukacji ekologicznej i możliwych skutków kryzysu klimatycznego. Problemem zauważanym w mieście jest niezadowalająca jakość powietrza, będąca wynikiem niskiej emisji, która ma wpływ na jakość życia i zdrowie mieszkańców. Ponadto miasto zostało zaklasyfikowane do obszarów umiarkowanie zagrożonych suszą, z możliwym wystąpieniem przede wszystkim suszy hydrologicznej³. W mieście znajdują się również obszary, na których prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest średnie (raz na 100 lat) i wysokie (raz na 10 lat). Ze względu na uwarunkowania rozwojowe i specyfikę obszaru, ważne jest wzmacnianie odporności struktury przestrzennej na zagrożenia naturalne.
- Kształtowanie przestrzeni publicznych powinno być prowadzone zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju oraz poprzez projektowanie partycypacyjne i włączenie w ten proces mieszkańców. Atrakcyjna i funkcjonalna przestrzeń publiczna pozwoli na integrację społeczności, a także wpłynie na przyciągnięcie turystów. W mieście obserwowany jest proces suburbanizacji przy jednoczesnym zacieraniu granic związanym ze zlewaniem się części terenów wiejskich z miastem. Kluczowe jest zatem racjonalne zagospodarowanie przestrzeni, projektowanie i rewitalizacja części miasta, w celu maksymalnego zwiększenia zagęszczenia najważniejszych ośrodków aktywności mieszkańców. Pozwoli to na kreowanie wizerunku Chełma jako miasta 15 minutowego.

³ Występuje w następstwie suszy atmosferycznej, jest to okres, podczas którego przepływy w rzekach spadają poniżej wieloletnich wartości średnich.

I.4. Analiza SWOT

Mocne strony	Słabe strony
Silna pozycja w regionie – ośrodek subregionalny, miasto na prawach powiatu, pełni szereg funkcji i stanowi centrum administracyjne, gospodarcze, usługowe dla okolicznych gmin oraz całego subregionu	Mała powierzchnia miasta, brak wolnych terenów inwestycyjnych i zatarcie granic, związane ze zlewaniem się części terenów wiejskich z miastem
Lokalizacja – położenie przygraniczne oraz na skrzyżowaniu dróg wojewódzkich (812, 843 i 844) i krajowych (12), przebieg linii kolejowych nr 7,63 i 81	Zmniejszająca się liczba ludności - w ostatniej dekadzie nastąpił spadek liczby mieszkańców o 8,1% - w 2020 r. liczba ludności wynosiła 61 135, prognozuje się blisko 10% spadek do 2030 r.
Bogactwo środowiska przyrodniczego – Chełmski Obszar Chronionego Krajobrazu, Chełmski Park Krajobrazowy, obszar Natura 2000, rezerваты i użytki ekologiczne	Starzenie się społeczeństwa – wzrost udziału ludności w wieku poprodukcyjnym o 3,9 pp w ostatnich pięciu latach, w 2020 r. udział tej grupy wynosił 26%
Atrakcyjność turystyczna – dziedzictwo religijne, urbanistyczne, gospodarcze i historyczne – Sanktuarium Maryjne na Górze Chełmskiej (Góra Zamkowa w Chełmie), osiedle „Dyrekcja”, Chełmskie Podziemia Kredowe	Negatywne procesy demograficzne – zarówno saldo migracji (-7,10) jak i przyrost naturalny (-6,01) są na poziomie ujemnym
Wysoki poziom inwestycji – udział wydatków inwestycyjnych w wydatkach ogółem w 2020 r. wynosił 22,1% (to o 15,2 pp. więcej w stosunku do roku poprzedniego)	Niedostateczna atrakcyjność osiedleńcza – wynikająca m.in. z widocznej suburbanizacji i migracji mieszkańców na teren gminy Chełm
Rozwinięta sieć placówek opiekuńczo-wychowawczych i edukacyjnych – w mieście funkcjonują publiczne żłobki, przedszkola, szkoły podstawowe i ponadpodstawowe oraz uczelnie wyższe, a także Młodzieżowy Dom Kultury	Niezadowolająca sytuacja na lokalnym rynku pracy – głównym zauważanym problemem przez blisko 74% ankietowanych jest bezrobocie (stopa bezrobocia w 2020 r. wynosiła 12% i była wyższa niż średnia dla kraju), według respondentów brak jest dobrze płatnych miejsc pracy oraz trudno znaleźć zatrudnienie
Ponadprzeciętna jakość nauczania i dostępność usług edukacyjnych – uczniowie szkół podstawowych uzyskują lepsze wyniki z egzaminu ósmoklasisty w porównaniu do średniej wojewódzkiej i krajowej, miasto oferuje kształcenie w różnego rodzaju placówkach (technika, licea, szkoły branżowe)	Niski poziom aktywności społecznej i obywatelskiej – 60,9% wskazuje to jako istotny problem społeczny, niższa frekwencja wyborcza w porównaniu do kraju i powiatu oraz niższa liczba fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych na 10 tys. ludności (w 2020 r. 35).
Zmiana struktury i zapotrzebowania na pomoc społeczną - spadek liczby osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej o 37% w ostatnich pięciu latach, w 2020 r. z pomocy skorzystało 2 513 osoby	Słaba dostępność usług medycznych – 63,5% mieszkańców negatywnie ocenia dostępność usług medycznych w zakresie opieki podstawowej jak i specjalistycznej
Obecność i działalność liczących się w skali kraju zakładów produkcyjnych – w szczególności Cementowni Chełm	Niezadowolająca jakość i stan dróg na terenie miasta – blisko 15% ankietowanych wskazuje to jako istotny problem, długość

	dróg o gruntownej nawierzchni w przeliczeniu na 100 km² wynosi 68,9 km (więcej o 10,7 pp. w porównaniu do wartości wojewódzkiej)
Pokrycie całego obszaru miasta miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego	Niewystarczająca promocja miasta, zarówno w aspekcie turystycznym jak i gospodarczym, brak opracowanej strategii marketingowej/promocji miasta
Pozytywne zmiany w zakresie gospodarowania odpadami - wzrost ilości odpadów zebranych selektywnie z gospodarstw domowych w relacji do ogółu z 38,3% (2017 r.) do 43,8% w 2020 r.	Niskie poczucie tożsamości lokalnej i negatywny wizerunek miasta z perspektywy mieszkańców – z zamieszkiwania w Chełmie zadowolonych jest mniej niż połowa mieszkańców (47,7%)
	Niska jakość powietrza atmosferycznego - liczba dni z przekroczeniem stężeniem pyłu PM10 w 2021 r. wynosiła 48 dni, główną przyczyną jest niska emisja spalin na cele grzewcze
Szanse	Zagrożenia
Dostępność środków zewnętrznych nowej perspektywy finansowej 2021-2027 na finansowanie projektów inwestycyjnych i społecznych	Niemożliwość przewidzenia skutków i konsekwencji pandemii COVID-19
Dodatkowe środki pomocowe, skierowane do miast tracących funkcje społeczno-gospodarcze	Niestabilna sytuacja państw sąsiednich będąca wynikiem wojny na Ukrainie
Realizacja przedsięwzięć w ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Chełmskiego Obszaru Funkcjonalnego	Zaklasyfikowanie miasta w ramach krajowych obszarów strategicznej interwencji, jako miasta średniego tracącego funkcje społeczno-gospodarcze
Wzmocnienie pozycji miasta jako ośrodka o znaczeniu subregionalnym	Drenaż mózgów – odpływ młodych, wykształconych mieszkańców do większych ośrodków, w szczególności Lublina do którego dotarcie zajmuje około 1h
Prowadzenie aktywnej polityki prorodzinnej jako instrumentu ograniczenia negatywnych zjawisk demograficznych	Wzrost obciążenia samorządów, związany z nowym zakresem działań i większą odpowiedzialnością, bez zapewnienia wystarczających środków, co powoduje wzrost wydatków
Wzmocnienie współpracy transgranicznej	Ponoszenie większych kosztów w związku ze starzeniem się społeczeństwa, konieczność wprowadzenia zmian i profilowania usług OPS
Wykorzystanie zasobów lokalnych na rzecz rozwoju turystyki	Niestabilność przepisów prawa
Rozwój gospodarczy w oparciu o przynależność do Tarnobrzeskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej (TSSE) EURO-PARK WISŁOSAN	

II Część strategiczna

II.1 Poziom założeń rozwojowych

„Strategia Rozwoju Miasta Chełm na lata 2021-2030” to podstawowy dokument, który w długookresowej, wieloletniej perspektywie określa plany strategiczne i operacyjne. Mają one charakter ogólnorozwojowy i odnoszą się do możliwych źródeł finansowania czy to ze środków Unii Europejskiej czy też krajowych niemniej, co kluczowe: nie ograniczają się tylko do nich. Ponadto przedstawione postulaty (przedsięwzięcia, zadania, koncepcje) zostały wypracowane w ramach modelu partycypacyjno-eksperckiego mocno bazującego na wynikach przeprowadzonej diagnozy strategicznej i badaniach społecznych.

Obligatoryjną częścią w ramach planistyki są cele strategiczne i kierunki działań. Co warto podkreślić są one poprzedzone wprowadzeniem odnoszącym się do uwarunkowań rozwojowych, nadrzędnej zasady działania oraz wizji Chełma jako ośrodka o znaczeniu subregionalnym.

Poziom założeń rozwojowych skupia się na:

zarysowaniu kontekstu rozwojowego miasta w ujęciu regionalnym,
wskazaniu najważniejszych determinant rozwojowych,
sformułowaniu misji,
oraz określeniu wizji.

W perspektywie regionalnej, potencjał, polityka i zamierzenia rozwojowe najważniejszych miast województwa lubelskiego mają bardzo ważne znaczenie dla całego regionu i szerzej wschodniej Polski. Poza stolicą Lubelszczyzny należy wskazać również inne ośrodki subregionalne: takie jak Zamość, Biała Podlaska, Puławy oraz Chełm właśnie. Z punktu widzenia zamierzeń „Strategii Rozwoju Miasta Chełm na lata 2021-2030” podstawowym wyzwaniem jest wykreowanie Chełma jako wiodącego miasta w ramach tej grupy, komplementarnego względem Lublina.

Chełm jest obszarem koncentracji części funkcji regionalnych i w większości tych kwalifikowanych jako ponadregionalne (wyspecjalizowane usługi medyczne, szkolnictwo wyższe, nauka, kultura i sztuka, usługi administracyjne związane z zarządzaniem regionem). Działania rozwojowe samorządu będą nakierowane na wzmacnianie potencjału gospodarczego, podnoszenie jakości życia w mieście, jak również jakości usług publicznych wraz z zapewnieniem dostępu do usług mieszkańcom obszarów

oddalonych od Lublina, a więc przede wszystkim terenu powiatu chełmskiego i Chełmskiego Obszaru Funkcjonalnego (CHOF).

Warto zwrócić uwagę, że największym prognozowanym potencjałem ludnościowym w województwie lubelskim w najbliższej dekadzie będą charakteryzowały się gminy podlubelskie, a także gmina Chełm (wiejska) i Biała Podlaska. Wskazuje to na fakt suburbanizacji miasta Chełm i rosnącego znaczenia tego procesu również w kontekście integrowania CHOF, do którego należą miasto Chełm – jako ośrodek rdzeniowy oraz gminy wiejskie: Chełm i Kamień – jako strefa zewnętrzna obszaru funkcjonalnego.

Z punktu widzenia wyróżników miasta Chełm w szerszym ujęciu należy zwrócić uwagę na dziedzictwo kredowe. Przede wszystkim istotną rolę mają turystyczne szlaki dziedzictwa kulturowego, w szczególności istniejące podziemia kredowe w Chełmie, które stanowią wyróżnik o skali ogółouropejskiej. Odkrywkowa kopalnia kredy przy Cementowni Chełm odpowiada za wydobycie surowców węglanowych, z których największe znaczenie mają wapienie i margle. Warto podkreślić, że na terenie województwa lubelskiego funkcjonuje tylko jedna współspalarnia odpadów, tj. Cementownia Chełm. Nie ma natomiast instalacji termicznego przekształcania odpadów, która zabezpieczyłaby potrzeby województwa lubelskiego.

Wzmacnianie funkcji subregionalnych Chełma będzie również zabezpieczone poprzez planowaną realizację drogi ekspresowej S12.

Poniżej hasłowo uwzględniono kluczowe determinanty rozwojowe na bazie przeprowadzonej kwerendy dokumentów planistycznych.

Chełm w ujęciu regionalnym⁴

Miasto subregionalne	Miejski Obszar Funkcjonalny Chełm	Usługi wyższego rzędu
Suburbanizacja	Dziedzictwo kredowe	Droga S12 (słaba dostępność komunikacyjna)
Transgraniczność	Górka Chełmska i bogactwo dziedzictwa kulturowego (architektura i układ urbanistyczny Osiedla Dyrekcja)	Chełm jako priorytetowy ośrodek rozwoju funkcji kultury o ugruntowanym znaczeniu i tradycjach kulturotwórczych

Na poniższej grafice przedstawiono główne cechy miasta artykułowane podczas spotkań warsztatowych. Ilustrują one lokalny punkt widzenia na miasto i pozwalają na zderzenie przytoczonych cech z tym co prezentuje ujęcie regionalne.

Chełm w ujęciu lokalnym⁵

Status byłego miasta wojewódzkiego	Miasto różnych oblicz podzielone na strefy dobrze rozwinięte oraz te wymagające ożywienia	Proces migracji z miasta na obszary wiejskie
Spokojne miejsce do życia i do pracy	Bierność mieszkańców, widoczna również w wynikach badań ankietowych	Miasto szyte na miarę (w większości 15 minutowa dostępność do usług)
Niski poziom rozwoju oferty spędzania czasu po pracy (życia miejskiego)	Miasto w cieniu Lublina	Potencjał terenów zielonych

⁴ Opracowano na podstawie Strategii rozwoju województwa Lubelskiego do 2030 roku.

⁵ Mapowanie cech miasta Chełm oraz jego determinant rozwojowych miało charakter partycypacyjny i zostało przeprowadzone podczas warsztatów strategicznych w dniach 16-17.02.2022 r. Przedstawiony materiał został jedynie poddany redakcji.

Specyfika Chełma próba obiektywizacji, wprowadzenie do misji i wizji rozwoju

Kluczowym czynnikiem dla miasta jest wzmocnienie jego rangi. Jest to wypadkową posiadanego w przeszłości statusu wojewódzkiego oraz potencjału subregionalnego.

Po drugie horyzontalnym wyzwaniem stojącym przed Chełmem jest zjawisko suburbanizacji, które wymaga szczególnego podejścia i współpracy z gminami sąsiednimi.

Z punktu widzenia satysfakcji mieszkańców należy efektywnie wykorzystać posiadane potencjały i zasoby, również te turystyczne z uwzględnieniem podnoszenia jakości życia mieszkańców.

Aktualne uwarunkowania wymagają szeregu działań na rzecz zwiększenia atrakcyjności osiedleńczej, tworzenia strefy aktywności gospodarczej oraz poprawiania dostępności komunikacyjnej i transportowej.

W ujęciu regionalnych dokumentów strategicznych czytamy o rozwijaniu usług wyższego rzędu w Chełmie. Jest to o tyle ważne, że rozwinięcie tego sektora powinno wzmocnić tożsamość lokalną i stanowić próbę wyjścia z obiegowej opinii wskazującej na Chełm jako na miasto pozostające w cieniu Lublina. Pożądaną wizją jest traktowanie Chełma jako komplementarnego ośrodka miejskiego względem stolicy województwa.

Niewykorzystanym atutem miasta są jego uwarunkowania przestrzenne, umożliwiające kreowanie miasta 15 minutowego, zasoby terenów zielonych oraz potencjał instytucji kultury. Ten wątek mocno koresponduje z definiowaniem Chełma jako ośrodka rozwoju funkcji kultury.

II.1.1 Misja miasta Chełm

Misja rozwoju – czym jest w przypadku samorządu miasta Chełm?

Misja rozwoju jest celem nadrzędnym strategii, określa ideę i ogólny kierunek rozwoju. Stanowi ona nieobligatoryjny element opracowania, jednakże zdecydowano się na jej umieszczenie, jako wprowadzenie do poziomu planów strategicznych i operacyjnych zaprezentowanych w dokumencie.

Misja miasta Chełm

Efektywnie świadczymy usługi wyższego rzędu stawiając w centrum interes oraz aspiracje mieszkańców Chełma.

Dbamy o dobrostan mieszkańców ze szczególnym uwzględnieniem potencjału subregionalnego oraz czynników społecznych, gospodarczych i środowiskowych.

Przyjęta zasada działania:

Misja miasta Chełm odnosi się do wzmacniania jego pozycji jako ośrodka subregionalnego i zwiększania jego znaczenia w skali regionalnej oraz krajowej. Ten kierunek zgodnie z zapisami misji musi uwzględniać działania gospodarcze (przyciąganie inwestorów i działania na rzecz powstawania atrakcyjnych miejsc pracy), społeczne (elastyczne reagowanie na potrzeby mieszkańców oraz wzmacnianie społeczeństwa obywatelskiego) oraz przestrzenne (poprawianie standardów infrastruktury publicznej, dbałość o ekosystem oraz skomunikowanie Chełma).

Jako miernik sukcesu należy przyjąć poza obiektywnymi wskaźnikami (szczególnie odnoszącymi się do demografii jako sfery szczególnie ważnej dla miasta) pomiar zadowolenia z życia mieszkańców poprzez cykliczne badania (powtórzenie ankietyzacji przeprowadzonej na potrzeby opracowania dokumentu).

II.1.2 Wizja rozwoju

Czym jest wizja w dokumencie strategicznym?

Wizja stanowi wyraz aspiracji społecznych i wyobrażeń dotyczących przyszłości, mianowicie rangi miasta, poziomu atrakcyjności czy określenia tego czym ma charakteryzować się jednostka oraz jak będzie funkcjonować po zakończeniu wdrażania zaplanowanej interwencji.

Wizja miasta Chełm

Jesteśmy wyróżniającym się ośrodkiem subregionalnym na Lubelszczyźnie, poprzez systematyczną pracę poprawiliśmy standard życia w mieście oraz jego przestrzeń, uwidacznia to wzrastający regularnie poziom zadowolenia mieszkańców i ich zaufania do instytucji publicznych

Wizja uzupełnienie i komentarz

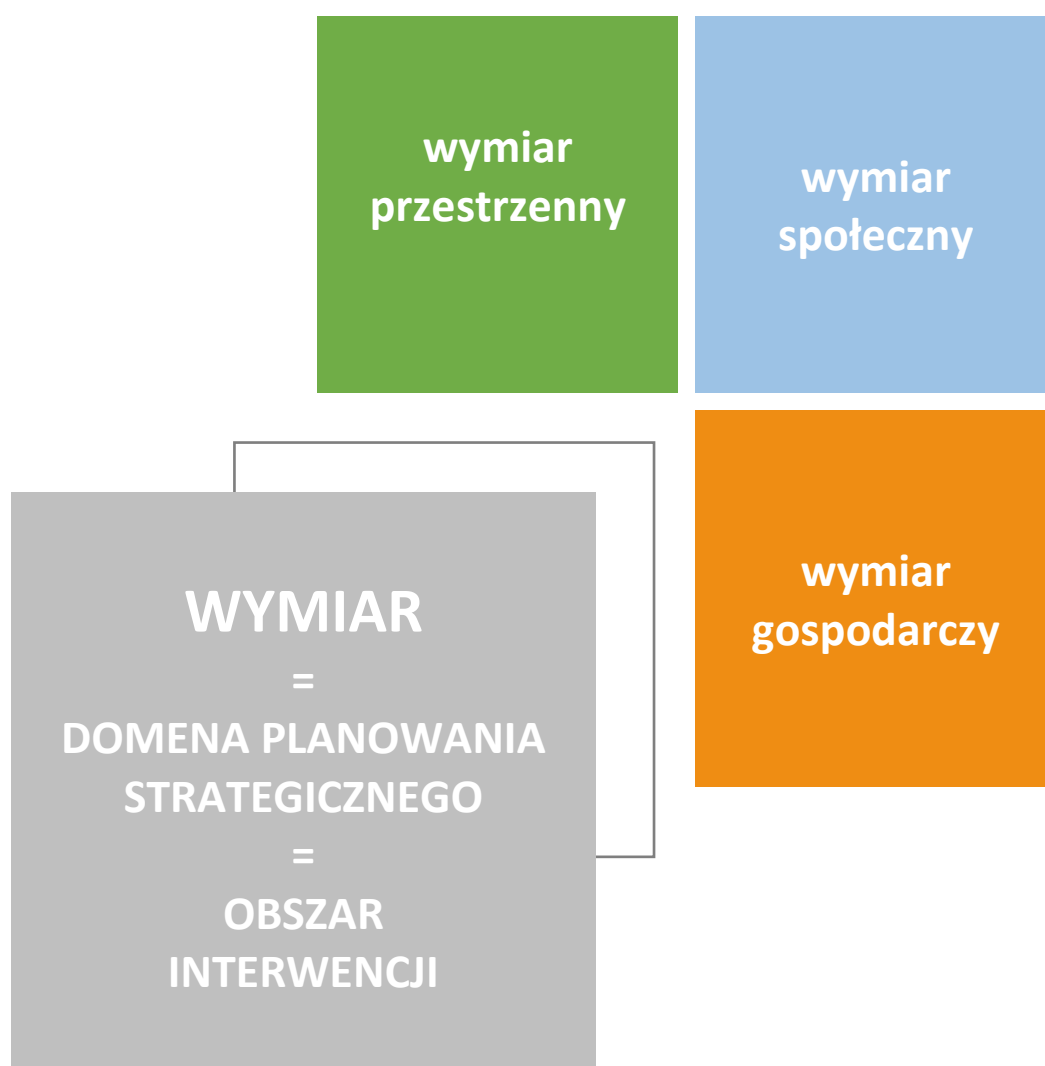

- Chcemy jako wspólnota i samorząd wyjść na pozycję lidera wśród ośrodków subregionalnych Lubelszczyzny, poprzez wykreowanie się jako komplementarny ośrodek względem stolicy województwa.
- Podnosimy swoją rangę jako byłego miasta wojewódzkiego poprzez efektywne wykorzystywanie zasobów, lokalizacji oraz rangi osadniczej.
- Podnosimy jakość życia i ją monitorujemy (odsetek niezadowolonych z zamieszkiwania miasta wynosił blisko 40%)
- Budujemy wspólnotę mieszkańców czego emanacją jest wzrastający kapitał społeczny oraz silna tożsamość lokalna.
- Mimo lapidarnego charakteru wizja wskazuje na główne elementy w ramach budowania lokalnej polityki rozwoju, są nimi:
 - a) pozycja ośrodka gospodarczego;
 - b) sprawność samorządu i jego instytucji;
 - c) poprawa jakości infrastruktury i ekosystemu.
- Wizja ma charakter integracyjny i pokazuje intencję uspołecznienia polityki rozwoju i oparcia jej na mieszkańcach, ich energii i kreatywności.
- Rozpatrując wizję należy brać pod uwagę kontekst funkcjonalny i powiązania w ramach CHOF, jak również powiatu chełmskiego.
- Warto dodać, że w ujęciu długoletnim identyfikowane procesy migracyjne czyli w istocie urbanizacja miasta Chełm będzie wpływała również na przebiegi granic administracyjnych.

II.2 Poziom założeń strategicznych

Cele strategiczne rozwoju w wymiarze społecznym, gospodarczym i przestrzennym stanowią obligatoryjny element strategii rozwoju. Obszar społeczny koncentruje się na zagadnieniach dotyczących szeroko rozumianej polityki społecznej i oferowanych usług publicznych. Wymiar gospodarczy obejmuje kwestie związane z budowaniem marki obszaru oraz atrakcyjności inwestycyjnej, wzmacnianiem funkcji i rangi ośrodka subregionalnego, jakim jest Chełm oraz intensywnej promocji w oparciu o posiadane zasoby. Przestrzenny wymiar interwencji odnosi się do zagadnień związanych z planowaniem przestrzennym, zachowaniem ładu przestrzennego i urbanistycznym, ochroną środowiska oraz kwestiami infrastrukturalnymi i inwestycyjnymi, będącymi jednymi z bardziej kosztochłonnych dziedzin.

Wyznaczone w rozdziale cele strategiczne odwołują się do obligatoryjnych wymiarów stanowiących domeny planowania strategicznego, które przedstawiono na poniższej grafice.

II.2.1 Struktura celów strategicznych

Wymiar gospodarczy	Wymiar społeczny	Wymiar przestrzenny
Cel strategiczny 1.	Cel strategiczny 2.	Cel strategiczny 3.
Chełm subregionalnym ośrodkiem gospodarczym	Jakość życia mieszkańców Chełma na najwyższym poziomie	Adaptacja, modernizacja i transformacja Chełma pod kątem środowiskowym, przestrzennym oraz infrastrukturalnym

II.2.2 Opis celów strategicznych

Wymiar gospodarczy	
Cel strategiczny 1.	Chełm subregionalnym ośrodkiem gospodarczym

Z punktu widzenia rozwoju gospodarczego miasta kluczowe znaczenie odgrywa poprawa dostępności komunikacyjnej oraz zaplanowana do realizacji inwestycja związana z budową obwodnicy południowej miasta Chełm. Istotne znaczenie w kontekście dostępności odgrywa również budowa obwodnicy północnej oraz rozbudowa dróg ekspresowych. Dostosowanie planistyczne, uzbrojenie terenów oraz tworzenie stref aktywności gospodarczej umożliwi przyciągnięcie inwestorów, a tym samym rozwój nowoczesnych usług biznesowych⁶ oraz branż m.in. motoryzacyjnej, elektronicznej czy maszynowej, co będzie znaczącym impulsem rozwojowym. Powstanie nowych miejsc pracy pozwoli na ograniczenie negatywnego zjawiska migracji oraz zmniejszenie skali zjawiska bezrobocia. Rozwój gospodarczy powinien opierać się na wykorzystaniu posiadanych zasobów. W przypadku Chełma, elementem mającym wpływ na dywersyfikację struktury gospodarczej może być rozwój turystyki, którego bazę stanowią Chełmskie Podziemia Kredowe, dziedzictwo religijne (m.in. Bazylika Narodzenia Najświętszej Maryi Panny) czy architektoniczno-urbanistyczne (osiedle „Dyrekcja”). W związku z tym ważne jest wspieranie tworzenia kompleksowej oferty turystycznej i marketingowej, w oparciu o szeroką promocję i wykorzystanie unikalnych zasobów, m.in. położenia, a przy tym rozwój zintegrowanej turystyki transgranicznej. Ponadto w celu wzmocnienia rangi i budowy pozytywnego wizerunku miasta, kluczowa jest budowa marki miasta oraz prowadzenie zintegrowanych działań promocyjnych i marketingowych ukierunkowanych na wzrost rozpoznawalności turystycznej i gospodarczej

⁶ Zgodnie z Regionalną Strategią Innowacji Województwa Lubelskiego do 2030 roku

Chełma, w kraju i zagranicą. Rozwój gospodarczy powinien opierać się na wykorzystaniu dostępnych potencjałów i trendów, a także dostępnych środków w ramach polityk krajowych i regionalnych. Pakiet dla średnich miast jest jednym ze strategicznych projektów Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju (SOR). Jego celem jest odbudowa potencjału średnich miast, które tracą funkcje społeczno-gospodarcze oraz wzmocnienie ich roli jako ważnych centrów aktywności społeczno-gospodarczej. Wyniki badań prowadzonych na potrzeby SOR wskazały pilną potrzebę interwencji w kierunku odbudowy funkcji średnich miast jako obszarów ważnych z punktu widzenia rozwoju całego kraju z uwagi na swoje koncentryczne funkcje stymulujące lokalne procesy społeczno-gospodarcze. W wyniku przeobrażeń transformacyjnych miasta te zaczęły tracić swoje funkcje, co zdynamizowało w nich rozwój negatywnych procesów rozwojowych. Pakiet ma na celu m. in. pomoc lokalnym i zewnętrznym firmom planującym przeniesienie działalności do miast średnich, co w konsekwencji ma podnieść atrakcyjność tych miast dla biznesu, co ma przyczynić się do bardziej zrównoważonego rozwoju kraju. Pakiet dla średnich miast obejmuje miasta powyżej 20 tys. mieszkańców oraz miasta powyżej 15 tys. mieszkańców będące siedzibami powiatów z wyłączeniem miast wojewódzkich – obecnie 255 lokalizacji, z czego 122 miast zostało określonych jako miasta tracące funkcje społeczno-gospodarcze, a Chełm znajduje się na 12 miejscu ze wskazaniem, że utrata tych funkcji jest bardzo wyraźna i szybka. Wśród zaimplementowanych działań skierowanych do tych miast, jest wdrożenie Polskiej Strefy Inwestycji, która zastąpiła funkcjonujące dotychczas specjalne strefy ekonomiczne. Wielkość wsparcia w ramach PSI jest uzależniona od położenia i sytuacji poszczególnych samorządów. Miasto Chełm zostało objęte najwyższym poziomem wsparcia w ramach PSI, co stanowi ogromną szansę w pozyskiwaniu nowych inwestycji i rozwoju gospodarczym. Dodatkowo w ramach kolejnego elementu Pakietu, średnie miasta mają szansę na budowę i rozwój swoich subregionalnych funkcji poprzez realizację Programu Fabryka wdrażanego przez ARP S. A. Program „Fabryka” Agencja Rozwoju Przemysłu S. A. (należąca do państwa) uruchomiła w połowie 2018 roku. Celem Programu Fabryka jest aktywizacja potencjałów miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze poprzez zapewnienie warunków rozwoju dla firm sektora nowoczesnych usług biznesowych. Mechanizm działania Programu Fabryka polega na wsparciu średnich miast przez budowę w nich nowoczesnych, doskonale wyposażonych budynków biurowo-usługowych. Zgodnie z zasadą „biznes przyciąga biznes”, zarówno obecność renomowanych firm, jak i dobrze wykwalifikowana kadra będą powodować przyciąganie kolejnych firm, nie tylko z sektora nowoczesnych usług biznesowych, ale też innych firm, korzystających z usług tej branży. To z kolei wpłynie na obniżenie poziomu bezrobocia w mieście, budowę jego atrakcyjności inwestycyjnej, a także przeciwdziałanie negatywnym zmianom demograficznym. Zgodnie z Uchwałą nr XXIV/406/2021 Sejmiku Województwa Lubelskiego z dnia 29 marca 2021 r. „w sprawie przyjęcia Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 roku” ośrodki subregionalne, w tym Chełm zapewniają dostęp do usług wyższego rzędu mieszkańcom obszarów oddalonych od Lublina. Z tego względu działania

będą nakierowane na wzmacnianie ich potencjału gospodarczego, podnoszenie jakości usług publicznych oraz jakości życia. Miasto Chełm realizując zadania własne gminy - Miasta o charakterze publicznym o zasięgu lokalnym, w szczególności w postaci prowadzenia polityki aktywizacji gospodarczej regionu, realizuje cele publiczne w postaci m. in. wspierania rozwoju gospodarczego regionu, tym samym zaspokajając zbiorową potrzebę wspólnoty Miasta w postaci stymulowania gospodarczego potencjału średnich miast (Chełm), co wpłynie na wzrost gospodarczy Miasta Chełm. Budowa nowoczesnego biurowca w Chełmie została zaplanowana z uwzględnieniem utrzymania funkcji dworca, co dodatkowo pozwoli zachować cel publiczny poprzez realizację transportu zbiorowego dla mieszkańców Miasta i regionu. Wykorzystanie dostępnych programów rządowych stanowić będzie jeden z filarów wspierania rozwoju gospodarczego poprzez realizację interesów społecznych mieszkańców Chełma i całego subregionu. Ponadto podnoszenie jakości i dostępności terenów inwestycyjnych, usług skierowanych do biznesu, a także zacieśnianie współpracy na poziomie lokalnym, regionalnym i centralnym może przyczynić się do szybszej realizacji zakładanych celów.

Wymiar społeczny

Cel strategiczny 2.

Jakość życia mieszkańców Chełma na najwyższym poziomie

Miasto Chełm, powinno skupić się na wzmocnieniu i systematycznym podnoszeniu jakości życia mieszkańców. Chełm pełni rolę jednego z głównych ośrodków rozwojowych regionu, w tym ośrodka naukowo-akademickiego, cechującego się rozbudowaną bazą materialną, w szczególności w zakresie usług publicznych, jednakże wymaga ciągłego doskonalenia, profesjonalizacji i podnoszenia ich jakości. Na poziomie krajowym zostało zaklasyfikowane jako miasto średnie tracące funkcje społeczno-gospodarcze, dlatego powinno się skupić na systematycznym wzmacnianiu i utrzymaniu swoich funkcji. Ze względu na blisko 40% odsetek osób niezadowolonych z zamieszkiwania miasta Chełm, za uzasadnione uznaje się prowadzenie działań z zakresu szeroko rozumianej polityki społecznej oraz polityk sektorowych kierowanych do poszczególnych grup: dzieci i młodzieży, osób ze szczególnymi potrzebami oraz zagrożonych marginalizacją i wykluczeniem społecznym. Zapewnienie atrakcyjnej oferty i warunków oraz zintegrowanie działań w celu efektywnego świadczenia usług społecznych jest gwarantem odczuwania wysokiej jakości życia wśród mieszkańców. Dodatkowo umożliwienie mieszkańcom podejmowania decyzji i włączenie ich w procesy rozwojowe poprzez zwiększenie poziomu partycypacji, pozytywnie wpłynie nie tylko na poczucie sprawczości, ale również budowę kapitału społecznego i integrację mieszkańców. Z uwagi na charakter, specyfikę i rangę Chełma jako ośrodka subregionalnego, kluczowe jest wzmacnianie i rozwój funkcji ponadlokalnych i specjalistycznych, w szczególności w zakresie edukacji. Chełm jest ośrodkiem miejskim na terenie którego działalność prowadzą dwie uczelnie wyższe, których potencjał i oferta powinna być wzmacniania i stale rozwijana, co przyczyni

się do ograniczenia migracji osób młodych do innych ośrodków (w szczególności Lublina i Warszawy) i pozostanie w Chełmie. Wspieranie tego sektora jest istotnym czynnikiem budującym pozycję miasta. Kreowanie atrakcyjności ośrodka, odnosi się do różnych kwestii m.in. efektywnego zagospodarowania i wykorzystania przestrzeni publicznych, stworzenia atrakcyjnej oferty kulturalno-rozrywkowej, ale również wzmocnienia instytucjonalnego samorządu i jego jednostek. Atrakcyjna oferta kulturalna, dostępność miejsc do spędzania czasu wolnego oraz miejsc rekreacji i sportu jest czynnikiem silnie wpływającym i budującym atrakcyjność osiedleńczą miasta. Kompleksowa rewitalizacja mająca na celu wyprowadzenie obszarów zdegradowanych z kryzysu, poprzez zintegrowane działania, umożliwia ożywienie społeczno-gospodarcze, uzyskanie ładu przestrzennego i poprawę estetyki, jak również wzmocnienie tożsamości lokalnej wśród mieszkańców, co jest szczególnie istotne w celu budowy silnego społeczeństwa obywatelskiego i kapitału społecznego w mieście. Prowadzenie skoordynowanej polityki społecznej i dostosowanie oferty do oczekiwań różnych grup mieszkańców, jest ważne z punktu widzenia zapewnienia wysokiej jakości życia oraz poprawy atrakcyjności osiedleńczej.

Wymiar przestrzenny

Cel strategiczny 3.

Adaptacja, modernizacja i transformacja Chełma pod kątem środowiskowym, przestrzennym oraz infrastrukturalnym

Sfera przestrzenna, obejmująca działania infrastrukturalne, jak również te o charakterze środowiskowym, jest szczególnie ważna we wzmacnianiu pozycji Chełma oraz jego obszaru funkcjonalnego. Kluczowym wyzwaniem z punktu widzenia jakości życia mieszkańców oraz atrakcyjności gospodarczej, jest poprawa jakości infrastruktury drogowej i okołodrogowej, z uwagi na położenie miasta przy drogach obsługujących ruch graniczny oraz duże natężenie ruchu. Prowadzone inwestycje w infrastrukturę drogową przyczynią się do zwiększenia dostępności komunikacyjnej, co jest szczególnie istotne z perspektywy rozwoju gospodarczego, jak również do podniesienia poziomu odczuwanego poczucia bezpieczeństwa w mieście. Dodatkowo, zwiększenie poziomu wykorzystania transportu niskoemisyjnego, będzie miało pozytywny wpływ na stan środowiska, w szczególności jakość powietrza. Niska jakość powietrza, którą negatywnie ocenia blisko 42% respondentów jest jednym z kluczowych problemów zauważanych w Chełmie i negatywnie przekłada się na jakość życia i zdrowie mieszkańców. Do zmniejszania skali tego problemu, oprócz wprowadzenia rozwiązań związanych z transportem niskoemisyjnym, przyczynią się również działania mające na celu zwiększenie skali wykorzystania odnawialnych źródeł energii w mieście czy termomodernizacja budynków. Ze względu na postępujący kryzys klimatyczny istotne jest prowadzenie działań z zakresu adaptacji do zmian klimatu, m.in. rozbudowa zielonej infrastruktury czy budowa i wykorzystanie obiektów małej retencji. Ponadto z uwagi na obecność

obszarów chronionych istotne jest przestrzeganie zasad zrównoważonego rozwoju, dbałość o jakość środowiska przyrodniczego oraz ochrona krajobrazu i bioróżnorodności, stanowiących potencjał rozwojowy.

II.3 Poziom założeń operacyjnych

Kierunki działań, przypisane celom strategicznym stanowią konkretne plany operacyjne, które tworzą katalog zadań/przedsięwzięć przewidzianych do realizacji w długookresowej perspektywie. Wskazany katalog przedsięwzięć wraz z rekomendacjami określają narzędzia oraz sposoby realizacji zdefiniowanych celów strategicznych, w wymiarze społecznym, gospodarczym i przestrzennym. Przedstawiony zakres interwencji odpowiada na potrzeby rozwojowe jednostki oraz wskazuje możliwości zmniejszenia barier rozwojowych, rozwiązywania problemów i kompensowania deficytów rozwojowych, jak również wzmacniania lokalnych potencjałów i wykorzystania własnych zasobów oraz pojawiających się szans. Na poziomie operacyjnym wskazano również kierunki działań, będące jednocześnie obszarami strategicznej interwencji dla miasta, z uwagi na ich znaczenie dla rozwoju Chełma.

II.3.1 Struktura kierunków działań

Tabela 5 Schemat celów strategicznych

Cel strategiczny 1. Chełm subregionalnym ośrodkiem gospodarczym		Cel strategiczny 2. Jakość życia mieszkańców Chełma na najwyższym poziomie		Cel strategiczny 3. Adaptacja, modernizacja i transformacja Chełma pod kątem środowiskowym, przestrzennym oraz infrastrukturalnym	
1	<i>Kierunek działania 1.*</i> Podnoszenie atrakcyjności inwestycyjnej miasta Chełm	4	Kierunek działania 4. Podnoszenie standardów usług w sektorze opiekuńczo-wychowawczym oraz edukacyjnym	11	<i>Kierunek działania 11.*</i> Zapewnienie nowoczesnej infrastruktury publicznej oraz efektywnego transportu publicznego
2	Kierunek działania 2. Wykorzystanie potencjału turystycznego	5	Kierunek działania 5. Prowadzenie aktywnej polityki prorodzinnej i społecznej	12	<i>Kierunek działania 12.*</i> Ochrona środowiska naturalnego i adaptowanie miasta do zachodzących zmian klimatycznych
3	Kierunek działania 3. Wzmacnianie wizerunku Chełma jako ośrodka gospodarczego	6	Kierunek działania 6. Ochrona zasobów dziedzictwa i rozwijanie oferty usług kulturalnych	13	Kierunek działania 13. Kształtowanie atrakcyjnych przestrzeni publicznych i zrównoważony rozwój terytorialny w oparciu o wykorzystywanie instrumentów przestrzennych
		7	Kierunek działania 7. Atrakcyjna oferta sportowo-rekreacyjna		
		8	Kierunek działania 8. Wzmacnianie chełmskiego społeczeństwa obywatelskiego		
		9	<i>Kierunek działania 9.*</i> Kompleksowa rewitalizacja miasta Chełm		
		10	Kierunek działania 10. Wzmocnienie instytucjonalne samorządu lokalnego i jego jednostek		

*OSI kluczowe dla miasta

II.3.2 Charakterystyka kierunków działań

Kierunek działania 1.	Podnoszenie atrakcyjności inwestycyjnej miasta Chełm
Charakterystyka	Miasto Chełm ze względów terytorialnych ma ograniczoną powierzchnię terenów inwestycyjnych. Ponadto możliwości generowania nowych, dobrze płatnych miejsc pracy są ograniczone. Wdrażana interwencja powinna skupiać się na tworzeniu stref aktywności gospodarczej w mieście, a poprzez odpowiednie planowanie przestrzenne również na rozwoju terenów z przeznaczeniem inwestycyjnym wraz z ich uzbrojeniem. Z uwagi na położenie na skrzyżowaniu dróg wojewódzkich i krajowych oraz przebieg linii kolejowych w mieście, warto rozwijać infrastrukturę przeładunkową, po to by Chełm pełnił również funkcję ośrodka logistycznego⁷.
Zakres	1. Realizacja programu „Fabryka” przez Agencję Rozwoju Przemysłu, na terenie dawnego dworca PKS wraz z utrzymaniem jego charakteru. 2. Budowa Euro Parku - utworzenie Strefy Aktywności Gospodarczej (SAG). 3. Budowa Hubu logistycznego wraz z infrastrukturą towarzyszącą. 4. Prowadzenie działań mających na celu powstanie i przyłączenie nowych terenów inwestycyjnych do miasta Chełm. 5. Uzbrojenie terenów przeznaczonych pod inwestycje. 6. Skoordynowanie planowania przestrzennego w ramach miejscowych planów zagospodarowania w kontekście stymulowania i rozwoju gospodarki. 7. Sporządzanie MPZP dla nowo wyznaczonych/włączonych terenów inwestycyjnych. 8. Działania na rzecz stworzenia atrakcyjnych miejsc pracy. 9. Tworzenie warunków do prowadzenia działalności gospodarczej i stymulowanie przedsiębiorczości wśród mieszkańców. 10. Wykorzystanie instrumentów stymulujących przedsiębiorczość m.in. poprzez wykorzystanie narzędzi ekonomii społecznej i solidarnej. 11. Podnoszenie standardów obsługi inwestora w mieście. 12. Zwiększenie poziomu współpracy instytucjonalnej jednostek samorządu terytorialnego wchodzących w skład Chełmskiego Obszaru Funkcjonalnego. 13. Poprawa standardu i jakości usług komunalnych. 14. Prowadzenie działań na rzecz rozwoju atrakcyjnej oferty kulturalnej. 15. Wspieranie rozwoju przemysłów wysokiej techniki. 16. Prowadzenie działań na rzecz budowy innowacyjnej gospodarki opartej na wiedzy.
Rekomendacje strategiczne	Przyciągnięcie inwestorów, powstawanie nowych zakładów i firm na terenie miasta, pozwoli na stworzenie miejsc pracy dla mieszkańców, a tym samym będzie impulsem rozwojowym dla całej Ziemi Chełmskiej i przyczyni się do ożywienia społeczno-gospodarczego. Niniejszy kierunek działania stanowi obszar strategicznej interwencji kluczowy z punktu widzenia statusu i rozwoju miasta Chełm.

⁷ Założenia polityki przestrzennej, wynikające z Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego, dotyczące Odrobienia zaległości rozwojowych, w tym likwidacji dystansu infrastrukturalnego w stosunku do regionów wyżej rozwiniętych

Kierunek działania 2.	Wykorzystanie potencjału turystycznego
Charakterystyka	Rozwój turystyki oraz stworzenie weekendowej oferty turystycznej przy jednoczesnym zapewnieniu atrakcyjnej oferty dla mieszkańców powinno opierać się na wykorzystaniu potencjału m.in. Chełmskich Podziemi Kredowych czy Górki Chełmskiej. Przygraniczne położenie stanowi potencjał do rozwoju i przyciągnięcia turystów z zagranicy, a tym samym konieczności dostosowania oferty i podnoszenia standardów jakości obsługi cudzoziemców.
Zakres	1. Wykorzystanie turystyczne terenu Górki Chełmskiej. 2. Poszerzenie oferty turystycznej dostępnej w Chełmskich Podziemiach Kredowych. 3. Rozwijanie całorocznej oferty turystycznej (m.in. rozwój turystyki kwalifikowanej w Kumowej Dolinie). 4. Stworzenie i rozbudowa infrastruktury turystycznej i okołoturystycznej. 5. Promocja turystyczna obszaru w ramach Chełmskiego Obszaru Funkcjonalnego. 6. Stworzenie cyklicznego kalendarza imprez. 7. Ekspozowanie sanktuariów i miejsc pielgrzymkowych w celu podkreślenia tradycji i tożsamości regionalnej. 8. Podnoszenie standardów obsługi turysty zagranicznego. 9. Rozwój zintegrowanej turystyki transgranicznej i wzmacnianie współpracy transgranicznej.
Rekomendacje strategiczne	Rozwój turystyki krajoznawczo-poznawczej i pielgrzymkowej, otwarcie się na nowe branże oraz specjalizacje ma stanowić element dywersyfikujący strukturę gospodarczą miasta Chełm.

Kierunek działania 3.	Wzmacnianie wizerunku Chełma jako ośrodka gospodarczego
Charakterystyka	Budowa marki miasta oraz odpowiednia promocja odgrywa kluczową rolę w budowaniu i podnoszeniu atrakcyjności inwestycyjnej, jak również turystycznej ośrodka.
Zakres	1. Opracowanie strategii marketingowej i jej realizacja oraz budowa marki miasta. 2. Prowadzenie działań promujących Chełmskie Centrum Aktywności Gospodarczej i SAG. 3. Przygotowanie atrakcyjnej oferty inwestycyjnej, w tym wprowadzenie zachęt i ulg inwestycyjnych dla przedsiębiorców. 4. Współpraca na rzecz działań promujących Chełm i Chełmski Obszar Funkcjonalny. 5. Tworzenie produktów lokalnych w oparciu o wykorzystanie posiadanych potencjałów (m.in. dziedzictwo kulturowe). 6. Wzmacnianie marki miasta Chełm jako destynacji turystycznej.
Rekomendacje strategiczne	Kluczowe jest prowadzenie działań promujących Chełm oraz budowa marki miasta w oparciu o dostępne lokalne zasoby. Pozytywny i atrakcyjny wizerunek sprzyja rozwojowi i podnoszeniu poziomu atrakcyjności gospodarczej jak również osiedleńczej.

Kierunek działania 4.	Podnoszenie standardów usług w sektorze opiekuńczo-wychowawczym oraz edukacyjnym
Charakterystyka	Usługi związane z edukacją są jednymi z najważniejszych i najbardziej kosztochłonnych usług publicznych. Działania prowadzone w ramach niniejszego kierunku powinny skupiać się na podnoszeniu standardów nauczania i wzmocnieniu potencjału związanego z obecnością na terenie miasta uczelni wyższych – Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej i Wyższej Szkoły Stosunków Międzynarodowych i Komunikacji Społecznej.
Zakres	1. Upowszechnienie opieki żłobkowej i wychowania przedszkolnego. 2. Podnoszenie jakości usług w placówkach wychowania przedszkolnego. 3. Dostosowanie infrastruktury w placówkach edukacyjnych i opiekuńczo-wychowawczych do potrzeb dzieci o specjalnych potrzebach edukacyjnych. 4. Powstanie Chełmskiego Centrum Nauki. 5. Rozszerzenie oferty kierunków kształcenia zawodowego o m.in. mechanikę, logistykę, mechatronikę. 6. Promocja kształcenia ustawicznego i szkolnictwa zawodowego. 7. Promocja i współpraca uczelni wyższych w Chełmie. 8. Dostosowanie oferty profili i kierunków kształcenia do specyfiki lokalnego rynku pracy. 9. Poszerzenie oferty edukacyjnej dla dzieci i młodzieży m.in. organizacja dodatkowych zajęć w obrębie języków obcych, nabywania kompetencji miękkich oraz przedsiębiorczości. 10. Współpraca z przedsiębiorcami prowadzącymi działalność w Chełmie, w celu organizacji praktyk i staży zawodowych. 11. Wzmacnianie kluczowych kompetencji młodzieży oraz stopniowe wprowadzanie na rynek pracy. 12. Rozwijanie oferty zajęć pozalekcyjnych, kół zainteresowań w szkołach, z uwzględnieniem uczniów szczególnie uzdolnionych. 13. Doposażenie placówek edukacyjnych na terenie miasta w nowoczesny sprzęt i pomoce dydaktyczne. 14. Wyrównywanie szans edukacyjnych. 15. Realizacja działań na rzecz podnoszenia kompetencji kadr nauczycielskich w zakresie kompetencji cyfrowych i wykorzystania nowoczesnych narzędzi w procesie nauczania. 16. Prowadzenie działań na rzecz budowania i wzmacniania tożsamości lokalnej wśród dzieci i młodzieży.
Rekomendacje strategiczne	Z perspektywy miasta Chełm i pełnionych funkcji (ośrodek akademicki), kluczowe jest wykorzystanie i wzmacnianie potencjału przede wszystkim uczelni wyższych. Ponadto, istotne jest również podnoszenie standardów nauczania w szkołach oraz jakości usług w placówkach opiekuńczo-wychowawczych.

Kierunek działania 5.	Prowadzenie aktywnej polityki prorodzinnej i społecznej
Charakterystyka	Z uwagi na obserwowane zmiany w strukturze demograficznej oraz zjawisko starzenia się społeczności lokalnej, za kluczowe uznaje się prowadzenie działań mających na celu wsparcie osób zagrożonych wykluczeniem społecznym (szczególnie seniorów i osób z niepełnosprawnościami) oraz dostosowanie oferty do zmieniających się potrzeb mieszkańców. Ponadto, szczególnym wyzwaniem będzie rozwój gospodarki mieszkaniowej, ze względu na popyt wewnętrzny, ale również z uwagi na migracje ludności ukraińskiej.

Kierunek działania 5.	Prowadzenie aktywnej polityki prorodzinnej i społecznej
Zakres	1. Zakup nieruchomości pod budownictwo mieszkaniowe. 2. Budowa mieszkań komunalnych. 3. Zwiększenie dostępności i poprawa jakości podstawowych usług medycznych. 4. Zwiększenie dostępności i poprawa jakości specjalistycznych usług medycznych. 5. Promocja zdrowia oraz prowadzenie działań profilaktycznych. 6. Upowszechnienie systemu teleopieki w szczególności wśród seniorów. 7. Rozszerzanie oferty usług opiekuńczych dla seniorów. 8. Poprawa infrastruktury w obiektach przeznaczonych do realizacji zadań z zakresu pomocy społecznej, wspierania rodziny oraz rehabilitacji 9. Rozwój polityki senioralnej. 10. Prowadzenie działań na rzecz aktywizacji i integracji środowiska seniorów. 11. Promocja aktywności zawodowej wśród osób starszych. 12. Prowadzenie działań mających na celu zwiększenie świadomości społeczeństwa o potrzebach osób z niepełnosprawnością, osób starszych i niesamodzielnych. 13. Rozwój polityki młodzieżowej. 14. Stworzenie atrakcyjnych miejsc spędzania czasu wolnego i animowanie oferty skierowanej do najmłodszych mieszkańców. 15. Prowadzenie zintegrowanych działań na rzecz efektywnego świadczenia usług społecznych.
Rekomendacje strategiczne	Kluczowy jest rozwój polityki społecznej w obszarze wsparcia i zwiększenia zasobów komunalnych oraz zapewnienia mieszkań jako elementu mającego na celu ograniczenie zjawiska migracji, a jednocześnie stymulującego atrakcyjność osiedleńczą. Zapewnienie dostępności mieszkań, pozwoli na przyciągnięcie powrotników, zamieszkujących dotychczas przedmieścia.

Kierunek działania 6.	Ochrona zasobów dziedzictwa i rozwijanie oferty usług kulturalnych
Charakterystyka	Atrakcyjna oferta kulturalna i oferta czasu wolnego, są jednym z podstawowych oczekiwań mieszkańców. Usługi kulturalne w mieście powinny być różnorodne i dostosowane do wszystkich grup mieszkańców. Istotne jest również umożliwienie pełnego uczestnictwa w życiu społecznym, osobom ze szczególnymi potrzebami, poprzez m.in. likwidację barier architektonicznych. Usługi z obszaru kultury, rozrywki przyczyniają się do poprawy jakości życia mieszkańców, ale również podnoszą rangę miasta i zwiększają jego atrakcyjność.
Zakres	1. Utworzenie nowych instytucji kulturalnych (muzeów, sali kongresowo-filharmonijnej). 2. Promocja zasobów dziedzictwa kulturowego w mieście. 3. Rozwijanie edukacyjnego wymiaru inicjatyw kulturalnych w mieście . 4. Współpraca z podmiotami trzeciego sektora w celu stworzenia atrakcyjnej oferty kulturalnej i turystycznej. 5. Wzmocnienie poziomu kapitału społecznego i integracji mieszkańców poprzez uczestnictwo w organizowanych wydarzeniach kulturalnych. 6. Wyrównywanie szans w zakresie uczestnictwa w kulturze osób zagrożonych marginalizacją (osób ze szczególnymi potrzebami – seniorów oraz osób z niepełnosprawnością). 7. Likwidacja barier architektonicznych w budynkach instytucji kultury i dostosowanie do osób ze szczególnymi potrzebami.

Kierunek działania 6.	Ochrona zasobów dziedzictwa i rozwijanie oferty usług kulturalnych
Rekomendacje strategiczne	Podjęcie działań na rzecz wpisania miasta Chełm w sieć ośrodków kultury, zwiększenie poziomu atrakcyjności turystycznej przy jednoczesnym dostosowaniu oferty do oczekiwań mieszkańców.

Kierunek działania 7.	Atrakcyjna oferta sportowo-rekreacyjna
Charakterystyka	Atrakcyjna oferta oraz dostępność obiektów sportowych znacząco wpływa na odczuwaną jakość życia mieszkańców. Zapewnienie możliwości spędzania czasu wolnego stanowi istotne wyzwanie dla władz i jest kluczowe z perspektywy mieszkańców oraz budowanej atrakcyjności osiedleńczej. 46% ankietowanych mieszkańców negatywnie oceniło warunki spędzania czasu wolnego, a w tym m.in. dostępność placów zabaw, miejsc zielonych, co wskazuje na konieczność poprawy w tym zakresie.
Zakres	1. Przebudowa Stadionu Miejskiego przy ul. I Pułku Szwoleżerów 15a. 2. Budowa Centrum Sportowego. 3. Budowa Parku Rozrywki. 4. Budowa stadionu lekkoatletycznego przy II LO w Chełmie. 5. Budowa infrastruktury lekkoatletycznej w Mieście Chełm. 6. Zagospodarowanie zbiornika wodnego „Glinianki” w Chełmie. 7. Budowa centrum wypoczynku i rekreacji w Kumowej Dolinie. 8. Rewitalizacja/zagospodarowanie Ogródka Jordanowskiego przy ul. Kredowej. 9. Prowadzenie działań mających na celu promocję sportu i kultury fizycznej wśród mieszkańców. 10. Organizacja zajęć sportowych skierowanych w stronę dzieci i młodzieży oraz seniorów.
Rekomendacje strategiczne	Systematyczne podnoszenie standardów infrastruktury sportowo-rekreacyjnej oraz stworzenie atrakcyjnej oferty i jej animowanie, w celu efektywnego wykorzystania posiadanej infrastruktury oraz poprawy jakości życia mieszkańców.

Kierunek działania 8.	Wzmacnianie chełmskiego społeczeństwa obywatelskiego
Charakterystyka	W badaniu ankietowanym blisko 61% mieszkańców wskazało, że niska aktywność społeczna i obywatelska, jest jednym z istotnych problemów społecznych obserwowanych w mieście. Realizacja przedsięwzięć w ramach niniejszego kierunku skupiać się będzie na działaniach animujących społeczeństwo obywatelskie, włączenie mieszkańców w procesy decyzyjne, jak również wsparcie działalności organizacji pozarządowych funkcjonujących w Chełmie.
Zakres	1. Wzmocnienie tożsamości lokalnej mieszkańców, integracja społeczna. 2. Wspieranie i aktywizowanie osób zagrożonych wykluczeniem i marginalizacją, poprzez działania dostosowane do indywidualnych potrzeb. 3. Aktywizacja społeczności lokalnej i włączenie w proces podejmowania decyzji dotyczących rozwoju m.in. poprzez promocję uczestnictwa w Budżecie Obywatelskim. 4. Wzmocnienie współdziałania z organizacjami trzeciego sektora.

Kierunek działania 8.	Wzmacnianie chełmskiego społeczeństwa obywatelskiego
	5. Rozwój wolontariatu w mieście. 6. Integracja mieszkańców miasta z ludnością napływową.
Rekomendacje strategiczne	Włączenie mieszkańców w proces zarządzania miastem, poprzez pogłębienie działań konsultacyjnych, stosowanie kontroli obywatelskiej oraz aktywizację, zachęcanie oraz zaangażowanie mieszkańców w proces rozwoju jednostki. Realizowane działania pozwolą na wzmocnienie poczucia tożsamości lokalnej i budowę kapitału społecznego, a także ograniczenie zjawiska wykluczenia społecznego.

Kierunek działania 9.	Kompleksowa rewitalizacja miasta Chełm
Charakterystyka	Kompleksowa rewitalizacja skupiona jest na przemianie zdegradowanych terenów, zarówno w aspekcie społecznym, gospodarczym jak i przestrzennym oraz prowadzeniu działań na rzecz społeczności lokalnej, przy jednoczesnym wykorzystaniu specyficznych uwarunkowań jednostki oraz wzmacnianiu jego potencjału.
Zakres	1. Rewitalizacja Pałacu Biskupiego i rezerwat archeologiczny. 2. Rewitalizacja Parku XXX-lecia, poprzez utworzenie ogrodu botanicznego pełniącego funkcje edukacyjno-rekreacyjnego. 3. Rewitalizacja Chełmskich Podziemi Kredowych. 4. Rewitalizacja Osiedla Dyrekcyjna. 5. Realizacja planowanych projektów i przedsięwzięć ujętych w Lokalnym Programie Rewitalizacji Miasta Chełm na lata 2017-2023. 6. Kompleksowa rewitalizacja przestrzeni publicznych w mieście. 7. Opracowanie Gminnego Programu Rewitalizacji Miasta Chełm. 8. Wdrażanie polityki dostępności, poprzez likwidację barier architektonicznych w przestrzeniach publicznych oraz obiektach użyteczności publicznej.
Rekomendacje strategiczne	Rekomenduje się realizację przedsięwzięć zgodnie z zapisami Lokalnego Programu Rewitalizacji Miasta Chełm na lata 2017-2023. Niniejszy kierunek działania stanowi obszar strategicznej interwencji kluczowy dla miasta Chełm.

Kierunek działania 10.	Wzmocnienie instytucjonalne samorządu lokalnego i jego jednostek
Charakterystyka	Sprawne funkcjonowanie urzędu oraz instytucji publicznych powinno opierać się na wykorzystaniu nowoczesnych technologii, co ułatwi i umożliwi szybszy kontakt z mieszkańcami oraz załatwienie spraw urzędowych.
Zakres	1. Wzmocnienie funkcji usługowych poprawiających obsługę mieszkańców w urzędzie. 2. Cyfryzacja zasobów Urzędu Miasta. 3. Prowadzenie działań na rzecz stworzenia w Urzędzie Miasta nowego stanowiska: Architekta Miejskiego. 4. Wdrażanie i upowszechnianie nowoczesnych e-usług w instytucjach publicznych. 5. Prowadzenie działań i organizacja szkoleń na rzecz wzmacniania kompetencji cyfrowych kadr i pracowników urzędu.

Kierunek działania 10.	Wzmocnienie instytucjonalne samorządu lokalnego i jego jednostek
	6. Podejmowanie dalszych działań zmierzających do rozwoju sieci światłowodowych na terenie miasta. 7. Poprawa dostępności obiektów użyteczności publicznej i dostosowanie do osób ze szczególnymi potrzebami. 8. Prowadzenie działań mających na celu przeciwdziałanie zjawisku wykluczenia cyfrowego. 9. Doposażenie sprzętowe Urzędu Miasta i jednostek organizacyjnych. 10. Promocja i popularyzacja załatwiania spraw online wśród mieszkańców. 11. Monitorowanie i ciągłe podnoszenie jakości świadczonych usług.
Rekomendacje strategiczne	Usprawnienie komunikacji wewnętrznej w jednostkach oraz poprawa funkcjonowania i wzmocnienie instytucjonalne samorządu oraz wykorzystanie nowoczesnych form i technologii przekazu, przyczynia się do wzrostu satysfakcji mieszkańców jak również i pracowników urzędu.

Kierunek działania 11.	Zapewnienie nowoczesnej infrastruktury publicznej oraz efektywnego transportu publicznego
Charakterystyka	W ramach wskazanego kierunku działania do realizacji przewidziano przedsięwzięcia mające na celu poprawę dostępności komunikacyjnej, których zakres oddziaływania będzie obejmował cały region, a nie tylko miasto. Realizacja wskazanych działań pozwoli również na rozładowanie ruchu w centrum miasta, zwiększenie poziomu bezpieczeństwa w mieście oraz pozytywnie wpłynie na wzrost atrakcyjności inwestycyjnej Chełma.
Zakres	1. Budowa Obwodnicy Południowej Miasta Chełm. 2. Budowa Obwodnicy Północnej wraz z rozbudową dróg ekspresowych. 3. Budowa Obwodowej Drogi Międzydzielnicowej. 4. Budowa wiaduktu/tunelu na ul. Lubelskiej - dotyczy części obszaru korytarza Staromiejskiego (przedsięwzięcie zakłada m.in. budowę wiaduktu nad torami lub tunelu pod ziemią). 5. Przebudowa wiaduktu na Al. Armii Krajowej. 6. Budowa/przebudowa ulic na terenie Miasta Chełm. 7. Systematyczne podnoszenie standardu infrastruktury drogowej i okołodrogowej. 8. Budowa/przebudowa ścieżek rowerowych na terenie Miasta Chełm. 9. Zielony transport miejski w Chełmie - ograniczenie negatywnego wpływu transportu zbiorowego na środowisko poprzez zakup autobusów wykorzystujących napęd wodorowy. 10. Wymiana wiat przystankowych połączonych systemem Dynamicznej Informacji Pasażerskiej. 11. Utworzenie bezpiecznych i inteligentnych przejść dla pieszych. 12. Współpraca z zarządcami dróg wojewódzkich oraz Generalną Dyрекcją Dróg Krajowych i Autostrad w zakresie podnoszenia jakości dróg na terenie miasta. 13. Powstanie nowych miejsc parkingowych na terenie miasta, wraz z uwzględnieniem miejsc przeznaczonych dla osób z niepełnosprawnością. 14. Stworzenie stacji szybkiego ładowania pojazdów elektrycznych. 15. Promocja transportu i rozwiązań intermodalnych. 16. Modernizacja istniejących, budowa nowych oraz wyposażenie schronów przeciwołtynicznych i schronień przeciwodłamkowych dla potrzeb ludności cywilnej miasta.

Kierunek działania 11.	Zapewnienie nowoczesnej infrastruktury publicznej oraz efektywnego transportu publicznego
	17. Modernizacja istniejących oraz budowa nowych studni awaryjnych (w tym także nie wymagających zasilania –typ abisyński) dla potrzeb mieszkańców miasta w przypadku zanieczyszczenia lub zniszczenia infrastruktury krytycznej w tym zakresie. 18. Zakup nowoczesnego systemu monitoringu miejskiego i sprzętu (m.in. kamery, rejestratory, zestawy do monitoringu miejskich przestrzeni, ulic) wraz z rozszerzeniem sieci instalacyjnej i objęcie monitoringiem nowych, newralgicznych miejsc wymagających ochrony.
Rekomendacje strategiczne	Kluczowe znaczenie w zakresie wzmocnienia zewnętrznej dostępności komunikacyjnej miasta odgrywa budowa drogi ekspresowej S12. Inwestycja przyczyni się nie tylko do poprawy dostępności Chełma, ale również całego regionu. Ponadto kluczowe jest wzmacnianie powiązań transgranicznych. Z uwagi na istotność (blisko 55% respondentów negatywnie ocenia jakość dróg) i rangę infrastruktury drogowej w rozwoju miasta, wskazany kierunek działania, został uznany za OSI kluczowe dla rozwoju miasta Chełm.

Kierunek działania 12.	Ochrona środowiska naturalnego i adaptowanie miasta do zachodzących zmian klimatycznych
Charakterystyka	Postępujący kryzys klimatyczny oraz zauważalna w mieście niska jakość powietrza determinuje konieczność prowadzenia działań z zakresu ochrony środowiska. Planowane przedsięwzięcia przyczynią się do zwiększenia stopnia wykorzystania OZE, poprawy efektywności energetycznej w budynkach oraz minimalizacji negatywnych skutków zjawiska miejskiej wyspy ciepła. Z uwagi na umiarkowane zagrożenie miast suszą, za uzasadnione uznaje się prowadzenie działań mających na celu retencję wód. W ankiecie jako główny problem dotyczący środowiska, mieszkańcy wskazali niską jakość powietrza, której poprawa jest jednym z priorytetowych działań w tym zakresie.
Zakres	1. Wymiana pieców węglowych na piece przyjazne środowisku lub przyłączenie do MPEC. 2. Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej (szkoły, budynek UM, budynki komunalne i socjalne). 3. Budowa instalacji fotowoltaicznych na budynkach użyteczności publicznej. 4. Rewitalizacja Parku Międzyosiedlowego na Osiedlu XXX-lecia (Park Polan), w celu zwiększenia retencji wody deszczowej, utrzymania odpowiedniego poziomu wód gruntowych, przywrócenia bioróżnorodności. 5. Wspieranie działań mających na celu poprawę jakości powietrza m.in. wymiany indywidualnych źródeł ciepła. 6. Wsparcie działań w procesach wdrażania rozwiązań OZE. 7. Prowadzenie działań informacyjnych i edukacyjnych z zakresu ochrony środowiska. 8. Utworzenie chełmskiego otwartego systemu monitoringu jakości powietrza. 9. Podnoszenie świadomości ekologicznej wśród uczniów chełmskich szkół i kształtowanie postaw proekologicznych. 10. Rozwój systemu gospodarki opadami. 11. Wprowadzenie rozwiązań mających na celu zmniejszenie emisyjności transportu publicznego.

Kierunek działania 12.	Ochrona środowiska naturalnego i adaptowanie miasta do zachodzących zmian klimatycznych
Rekomendacje strategiczne	Kluczowe jest reagowanie na krytyczne sytuacje i ekstremalne zjawiska pogodowe m.in. deszcze nawalne, podtopienia, ale również suszę i dostosowywanie infrastruktury do pojawiających się problemów, szczególnie w zakresie budowy obiektów małej retencji.
Kierunek działania 13.	Kształtowanie atrakcyjnych przestrzeni publicznych i zrównoważony rozwój terytorialny w oparciu o wykorzystywanie instrumentów przestrzennych
Charakterystyka	Funkcjonalność przestrzeni, sposób zagospodarowania oraz estetyka miejsc publicznych ogrywają kluczową rolę w rozwoju zarówno gospodarczym jak i społecznym. Dodatkowo stworzenie atrakcyjnych miejsc i przestrzeni w mieście pozwoli na integrację mieszkańców oraz będzie magnesem dla turystów. Prowadząc działania należy dążyć do utrzymania wysokiego standardu planowania przestrzennego.
Zakres	1. Rewitalizacja (modernizacja, rozbudowa, przebudowa) deptaka na ul. Lwowskiej. 2. Rewitalizacja skwerów miejskich. 3. Estetyzacja przestrzeni publicznych. 4. Prowadzenie działań mających na celu likwidację barier w przestrzeniach publicznych i zapewnienie dostępności architektonicznej dla osób ze szczególnymi potrzebami. 5. Wykorzystanie narzędzi umożliwiających ochronę dziedzictwa (m.in. park kulturowy, uchwała krajobrazowa). 6. Rozwój i zagospodarowanie terenów zielonych w mieście. 7. Kreowanie nowych przestrzeni publicznych zgodnie z zasadami projektowania uniwersalnego. 8. Utrzymywanie wysokiego standardu planowania przestrzennego. 9. Zwiększenie wpływu mieszkańców na rozwój terytorialny poprzez projektowanie partycypacyjne. 10. Budowa obiektów małej architektury (m.in. ławki, kosze na śmieci).
Rekomendacje strategiczne	Planowanie przestrzenne i kształtowanie przestrzeni publicznych powinno być prowadzone w oparciu o zasady zrównoważonego rozwoju i z poszanowaniem środowiska. Ograniczenie zjawiska „betonozy”, estetyzacja przestrzeni publicznych oraz planowanie zgodnie z koncepcją miasta 15 minutowego, pozytywnie wpłynie na wizerunek miasta i jego atrakcyjność oraz jakość życia mieszkańców.

II. 4 Poziom obszarów strategicznej interwencji (OSI)

II.4.1 OSI w strategii rozwoju województwa wraz z zakresem planowanych działań

W Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 roku (SRWL 2030) wskazuje się obszary strategicznej interwencji (OSI) o znaczeniu krajowym, które wyznaczone zostały na podstawie występowania barier i zjawisk problemowych oraz OSI regionalne, identyfikowane na podstawie posiadanych zasobów oraz potencjałów.

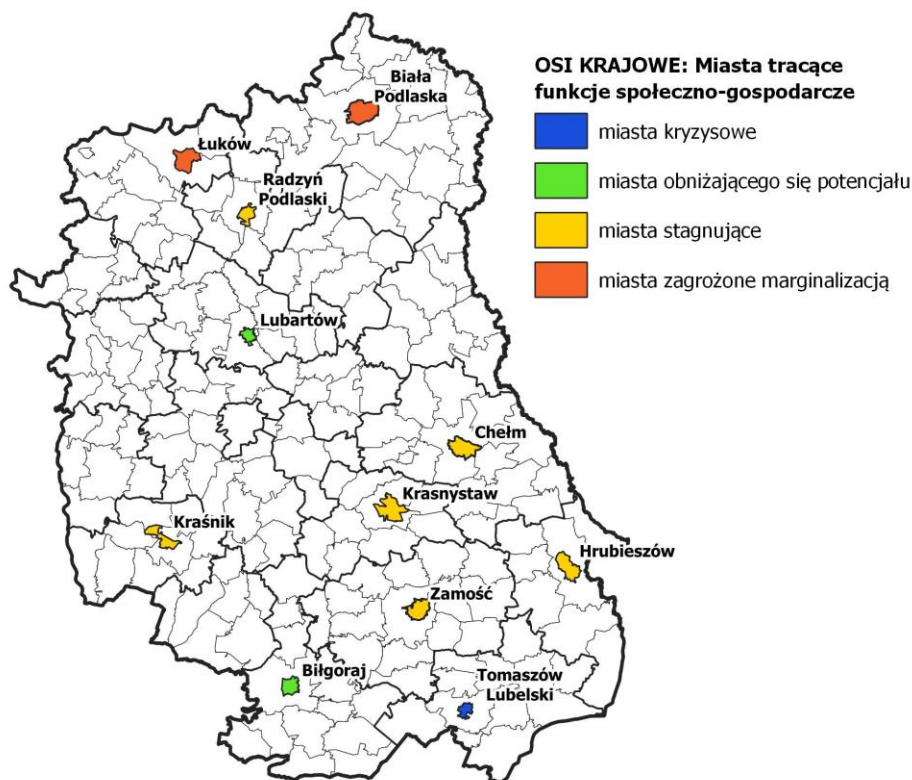
Jako OSI krajowe wskazuje się:

Miasta średnie tracące funkcje społeczno-gospodarcze

Obszary zagrożone trwałą marginalizacją

Miasto Chełm zostało zaklasyfikowane do miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze, jako miasto stagnujące, czyli o umiarkowanym powiększaniu niekorzystnego dystansu i złej sytuacji społeczno-gospodarczej. Zakres interwencji kierowany do jednostek wpisujących się w ten typ OSI związany jest w szczególności z realizacją celu strategicznego 2 Wzmocnienie powiązań i układów funkcjonalnych, wskazanego w strategii wojewódzkiej.

Rysunek 2 OSI krajowe: Miasta średnie tracące funkcje społeczno-gospodarcze w województwie lubelskim, z uwzględnieniem położenia miasta Chełm

Źródło: opracowanie własne.

OSI wskazane w dokumencie Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 roku obejmują obszary współpracy w strefach silnego oddziaływania miast, czyli MOF oraz strefy funkcjonalne, które charakteryzują się wspólnymi uwarunkowaniami i celami rozwojowymi, na których przewiduje się współpracę w układach ponadlokalnych. W związku z tym w SRWL 2030 wskazuje się dwa typy OSI:

Miejskie Obszary Funkcjonalne

MOF ośrodka wojewódzkiego (LOM)

MOF ośrodków subregionalnych

MOF ośrodków lokalnych

OSI subregionalne

OSI Roztocze

OSI Powiśle

OSI Polesie

Podlaski OSI

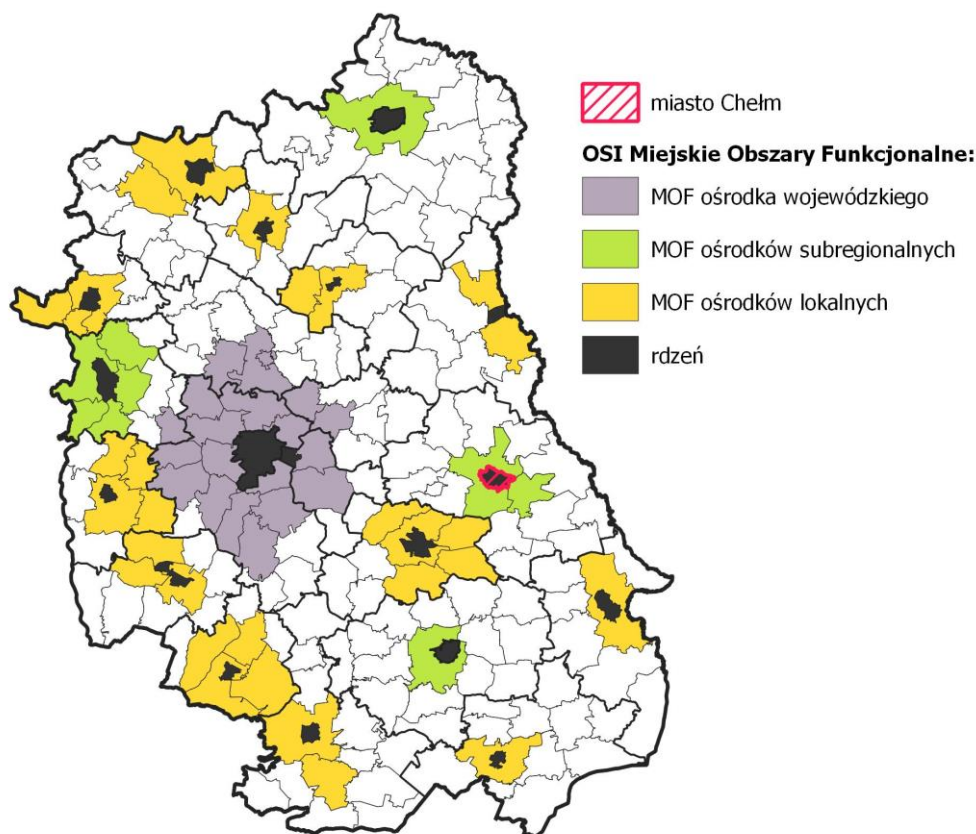
Żywicielski OSI

Miasto Chełm wpisuje się w **OSI MOF ośrodków subregionalnych**, ponieważ jest ośrodkiem rdzeniowym i razem z gminą wiejską Chełm oraz Kamień tworzy obszar funkcjonalny. Zakres działań w ramach wskazanego OSI wynika z celu operacyjnego 2.2 Rozwój miejskich obszarów funkcjonalnych, wśród nich można wymienić:

- Wzmacnianie funkcji subregionalnych Białej Podlaskiej, Chełma, Puław i Zamościa,
- Rozwój funkcji ponadlokalnych (usług ponadpodstawowych) i specjalistycznych w miastach powiatowych,
- Stymulowanie rozwoju lokalnej przedsiębiorczości,
- Integrowanie systemów transportowych w miejskich obszarach funkcjonalnych, przyjaznych środowisku, z uwzględnieniem infrastruktury sprzyjającej elektromobilności,
- Wspieranie działań w tym infrastrukturalnych w zakresie dostosowania do zmian klimatu i odporności na klęski żywiołowe oraz redukcji wielkości emisji zanieczyszczeń na terenach miejskich w tym z wykorzystaniem zielonej i niebieskiej infrastruktury i rozwiązań opartych na przyrodzie 58,
- Wprowadzanie rozwiązań opartych na idei smart city, ze szczególnym uwzględnieniem partycypacji społecznej,

- Zintegrowane planowanie rozwoju obszarów podmiejskich w wymiarze ponadlokalnym – przeciwdziałanie niekontrolowanej urbanizacji terenów wiejskich,
- Wyprowadzanie ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych (w tym rewitalizacja),
- Integrowanie działań na rzecz efektywnego świadczenia usług społecznych.

Rysunek 3 OSI Miejskie Obszary Funkcjonalne w województwie lubelskim, z uwzględnieniem położenia miasta Chełm

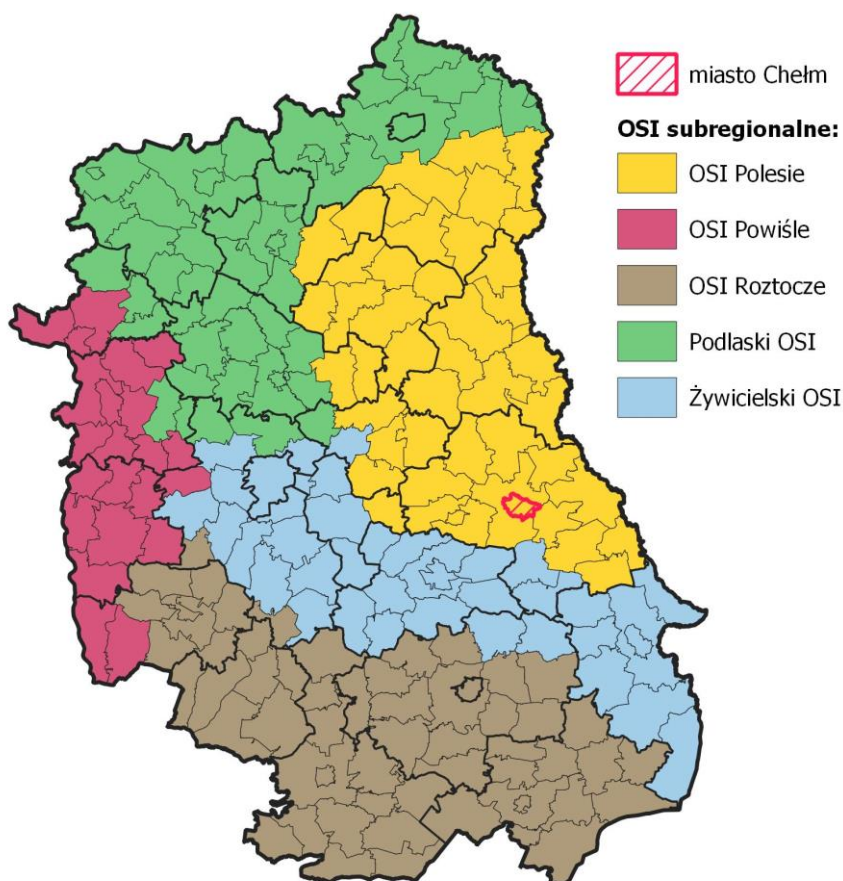
Źródło: opracowanie własne.

W przypadku **OSI subregionalnych** miasto Chełm wpisuje się w zasięg **OSI Polesie**. Priorytetem rozwoju wskazanym w ramach tego typu obszaru jest społeczno-gospodarcze wykorzystanie zasobów środowiska przyrodniczego i kulturowego Pojezierza Łęczyńsko-Włodawskiego oraz terenów nadbużańskich. Cechami charakteryzującymi ten obszar jest przede wszystkim: duża koncentracja obszarów cennych przyrodniczo, występowanie naturalnych i sztucznych zbiorników wodnych, obecność znacznej ilości torfowisk i mokradeł, wysoki poziom nasłonecznienia, niska jakość rolniczej przestrzeni produkcyjnej czy duża powierzchnia użytków zielonych. Wskazane cechy mają wpływ na kształtowanie powiązań ekologicznych oraz sprzyjają rozwojowi gospodarki rybackiej i hodowlanej. Ponadto istotnym potencjałem jest również położenie na trasie przebiegu dróg krajowych i europejskich powiązań transportowych, przede wszystkim w południowej strefie OSI.

Poniżej wskazano kierunki interwencji/tematyczne obszary wsparcia OSI Polesie w kontekście realizacji celów SRWL:

- 2.1 Zrównoważony rozwój systemów infrastruktury technicznej.
- 2.4. Ochrona walorów środowiska.
- 3.4 Innowacyjne wykorzystanie walorów przyrodniczo-kulturowych, rozwój sportu i usług wolnego czasu.
- 4.4 Wzmocnienie współpracy transgranicznej i międzyregionalnej.

Rysunek 4 OSI subregionalne w województwie lubelskim, z uwzględnieniem położenia miasta Chełm

Źródło: opracowanie własne.

II.4.2 Obszary strategicznej interwencji kluczowe dla gminy

OSI kluczowe dla gminy	Zakres
Kierunek działania 1.	Zakres wdrażanej interwencji wraz z rekomendacjami zaprezentowano w rozdziale II.3.2 Charakterystyka kierunków działań
Kierunek działania 9.	
Kierunek działania 11.	
Kierunek działania 12.	

II.5 Model struktury funkcjonalno-przestrzennej gminy

Model struktury funkcjonalno-przestrzennej przedstawia długookresową strategiczną wizję rozwoju miasta. Wynika on z wewnętrznych i zewnętrznych uwarunkowań, zdiagnozowanych potrzeb i potencjału miasta z uwzględnieniem jego specyfiki i zróżnicowania.

Model struktury funkcjonalno-przestrzennej miasta Chełm został przedstawiony za pomocą trzech map: map uwarunkowań, mapy struktury funkcjonalno-przestrzennej oraz mapy planowanych działań i kierunków interwencji.

Mapa uwarunkowań jest analizą kluczowych uwarunkowań mających wpływ na kierunek rozwoju miasta. Przedstawia układ komunikacyjny, wybrane elementy infrastruktury technicznej, zasoby środowiska przyrodniczego, obszary wymagające ochrony.

Mapa struktury funkcjonalno-przestrzennej przedstawia podstawowe strefy funkcjonalno-przestrzenne o odmiennych funkcjach na podstawie *Studium uwarunkowań i zagospodarowania przestrzennego miasta* obejmujące m. in. funkcje: mieszkaniową, usługową, przemysłową, rolniczą i przyrodniczą.

Mapa planowanych działań i kierunków interwencji wskazuje ogólne kierunki rozwoju przestrzennego miasta, obszary problemowe oraz obszary z potencjałem rozwojowym o określonych funkcjach. Mapa ma charakter schematyczny i może przedstawiać projektowane kluczowe inwestycje, strefy aktywności gospodarczej, obszary rewitalizacji.

Miasto Chełm jest wielofunkcyjnym ośrodkiem subregionalnym świadczącym szereg usług publicznych o charakterze ponadlokalnym i regionalnym. Miasto pełni funkcję administracyjną, gospodarczą, edukacyjną, kulturalną oraz turystyczną dla pobliskich gmin i całego regionu.

Podstawowy układ komunikacyjny Chełma tworzą drogi: droga krajowa DK12 oraz drogi wojewódzkie: DW812, DW843, DW844. Przez miasto przebiega pierwszorzędna linia kolejowa nr 7 znaczenia państwowego relacji Warszawa – Dorohusk, a także linie kolejowe nr 63 i 81 o mniejszym znaczeniu. Zarówno droga DK12 jak i linia kolejowa nr 7 należą do transeuropejskiej sieci transportowej TEN-T. Miasto leży 30 km od granicy z Ukrainą, najbliższe przejście graniczne znajduje się w Dorohusku. Planowana budowa drogi ekspresowej S12 znacząco poprawi dostępność komunikacyjną miasta a także wzmocni powiązania transgraniczne. Kluczowymi inwestycjami mającymi wpływ na efektywny transport publiczny w mieście są:

- Budowa Obwodnicy Południowej,
- Budowa wiaduktu/tunelu na ul. Lubelskiej,
- Przebudowa wiaduktu na Al. Armii Krajowej.

Zadania te wpisują się w obszary strategicznej interwencji kluczowe dla gminy.

Pod względem przyrodniczym miasto Chełm leży na granicy istotnych i rozległych form ochrony przyrody takich jak: Chełmski Park Krajobrazowy, Chełmski Obszar Chronionego Krajobrazu, obszary Natura 2000: Chełmskie Torfowiska Węglanowe (PLB060002), Torfowiska Chełmskie (PLH060023). Żadna z powyższych form nie występuje w granicach administracyjnych miasta. Na terenie Chełma znajdują się liczne pomniki przyrody oraz Rezerwat „Wolwinów”. Jedynym dużym kompleksem leśnym jest Las Borek znajdujący się w południowej części miasta. Naturalne ciągi ekologiczne znajdują się wzdłuż rzek Uherki i Janówki, które ułatwiają przewietrzanie miasta. Istotną funkcję rekreacyjną pełni także zbiornik wodny „Glinianki”, gdzie planuje się zagospodarowanie kąpieliska oraz Kumowa Dolina w zachodniej części miasta, gdzie znajduje się obecnie amfiteatr i stok narciarski, a w planie jest budowa centrum wypoczynku i rekreacji.

Miasto Chełm posiada znaczny potencjał kulturowy i turystyczny. Do najcenniejszych atrakcji należy zaliczyć obiekty zabytkowe na Górze Chełmskiej, modernistyczne osiedle „Dyrekcja” oraz Chełmskie Podziemia Kredowe. Jednym z kluczowych działań jest kompleksowa rewitalizacja tych przestrzeni. Aby zwiększyć atrakcyjność oferty kulturalnej zaplanowano także szereg innych działań, m.in. stworzenie centrum kultury w Młynie Michalenki czy Muzeum sztuki współczesnej.

Istotnym zasobem naturalnym miasta są złoża wapieni i margli przemysłu cementowego. W granicach miasta udokumentowano dwa złoża „Chełm” oraz „Chełm I”. Złoże „Chełm” jest obecnie w eksploatacji, a jego zasoby przemysłowe, wg stanu na koniec 2020 r. wynoszą 179 mln ton kopaliny. Przy kopalni odkrywkowej działa Cementownia Chełm, będąca zakładem produkcyjnym o znaczeniu krajowym.

Kluczowe dla rozwoju miasta są nowe tereny inwestycyjne oraz odpowiednie zagospodarowanie już posiadanych terenów usługowych i przemysłowych. Do najistotniejszych działań mających podnieść atrakcyjność inwestycyjną miasta należy zaliczyć:

- Realizację programu „Fabryka” na terenie dawnego dworca PKS, poprzez budowę nowoczesnego biurowca klasy A oraz budynku odpowiadającego za obsługę dworca,
- Utworzenie Strefy Aktywności Gospodarczej (SAG) – budowę Euro Parku na terenach gminy Chełm, które planuje się włączyć w granice administracyjne miasta,
- Budowę Hubu logistycznego – zagospodarowanie terenu w północno-wschodniej części miasta na centrum przeładunkowe.

MIASTO CHEŁM

- UWARUNKOWANIA -

Lublin
70 km

granica RP
30 km

INFRASTRUKTURA:

 stacje kolejowe

 GPZ

 ciepłownia

 oczyszczalnia ścieków

 drogi krajowe

 drogi wojewódzkie

 inne drogi

 linie kolejowe

 linia elektroenergetyczna wysokiego napięcia

 sieć TEN-T

ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE:

 pomniki przyrody

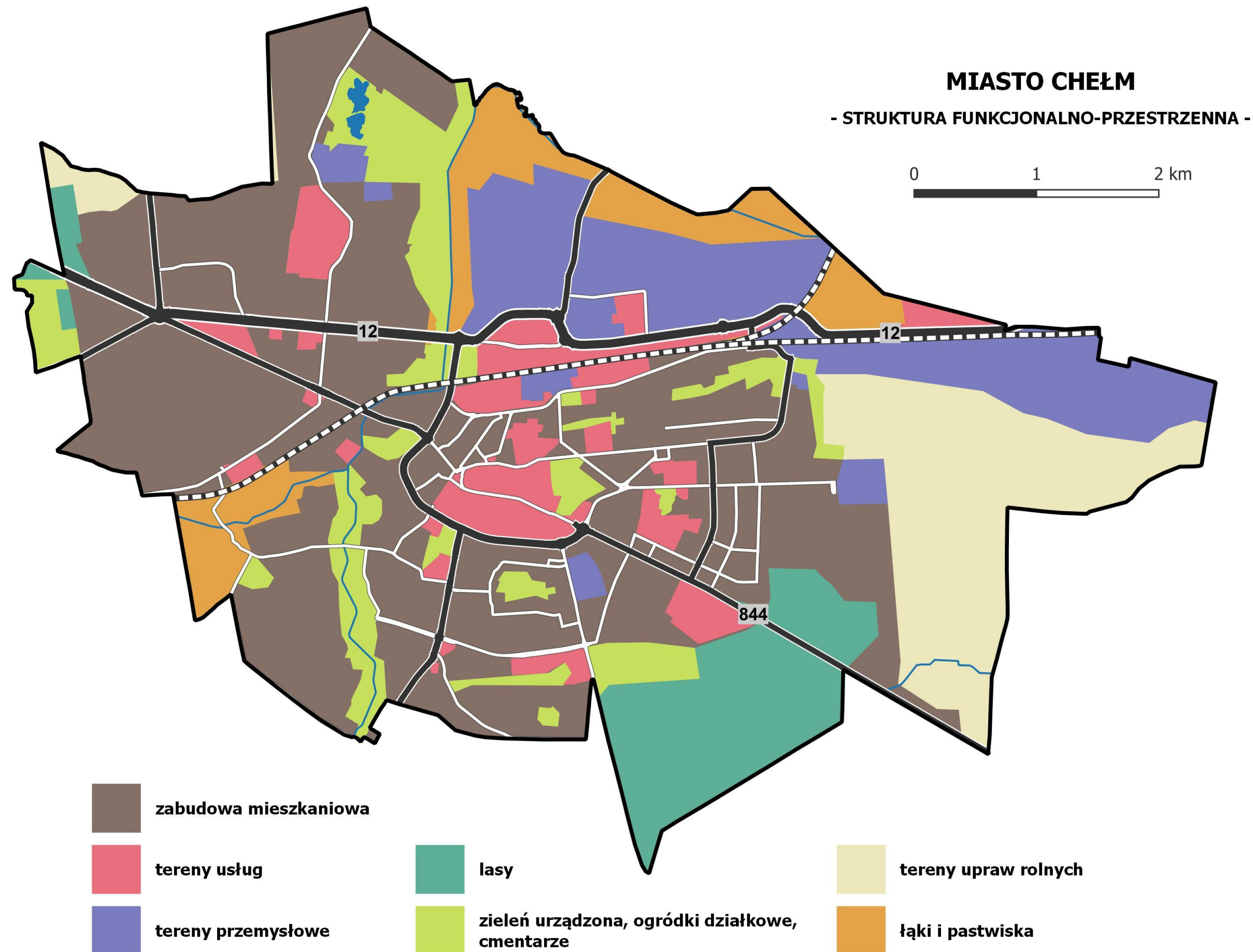
 rezerwat przyrody

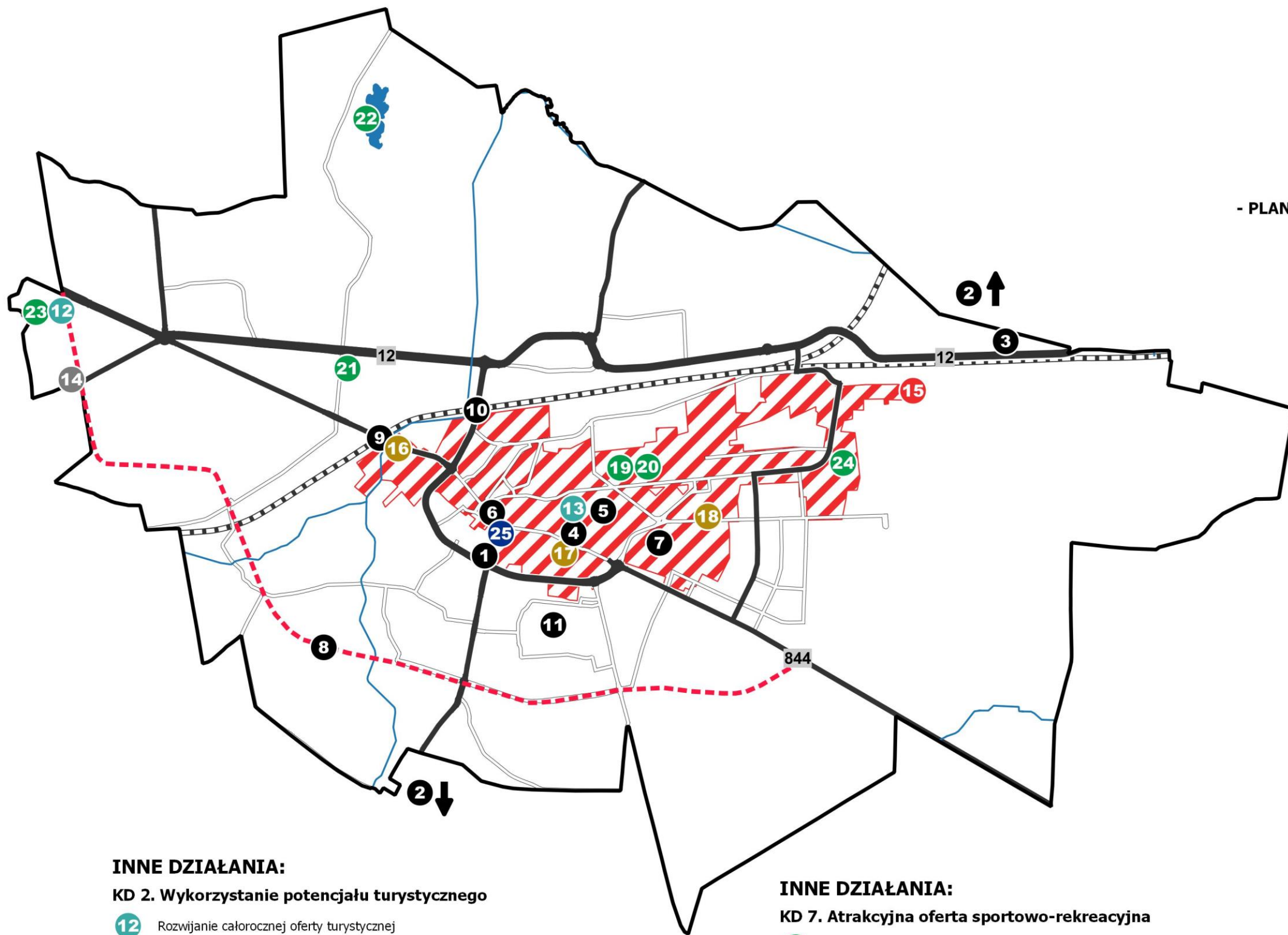
 lasy

 rzeki

 zbiorniki wodne

 udokumentowane złoża kopalin
(wapień i margle)

MIASTO CHEŁM

- PLANOWANE DZIAŁANIA I KIERUNKI INTERWENCJI -

INNE DZIAŁANIA:

KD 2. Wykorzystanie potencjału turystycznego

- 12** Rozwijanie całorocznej oferty turystycznej
- 13** Wykorzystanie turystyczne terenu Górki Chełmskiej

KD 4. Podnoszenie standardów usług w sektorze opiekuńczo-wychowawczym oraz edukacyjnym

- 14** Powstanie Chełmskiego Centrum Nauki

KD 5. Prowadzenie aktywnej polityki prorodzinnej i społecznej

- 15** Budowa mieszkań komunalnych

KD 6. Ochrona zasobów dziedzictwa i rozwijanie oferty usług kulturalnych

- 16** Stworzenie centrum kultury w Młynie Michalenki
- 17** Remont Pałacu Kretschmarów
- 18** Powstanie Muzeum sztuki współczesnej przy ul. Batorego

INNE DZIAŁANIA:

KD 7. Atrakcyjna oferta sportowo-rekreacyjna

- 19** Przebudowa Stadionu Miejskiego
- 20** Budowa Centrum Sportowego
- 21** Budowa stadionu lekkoatletycznego przy II LO w Chełmie
- 22** Zagospodarowanie kąpieliska nad Jeziorem „Glinianki”
- 23** Budowa centrum wypoczynku i rekreacji w Kumowej Dolinie
- 24** Rewitalizacja/ zagospodarowanie Ogródka Jordanowskiego

KD 13. Kształtowanie atrakcyjnych przestrzeni publicznych i zrównoważony rozwój terytorialny w oparciu o wykorzystywanie instrumentów przestrzennych

- 25** Rewitalizacja deptaka na ul. Lwowskiej

OSI KLUCZOWE DLA GMINY:

KD 1. Podnoszenie atrakcyjności inwestycyjnej miasta Chełma

- 1** Realizacja programu „Fabryka” przez Agencję Rozwoju Przemysłu
- 2** Budowa Euro Parku
- 3** Budowa Hubu logistycznego wraz z infrastrukturą towarzyszącą

KD 9. Kompleksowa rewitalizacja miasta Chełma

- 4** Rewitalizacja Pałacu Biskupiego
- 5** Rewitalizacja Parku XXX-lecia
- 6** Rewitalizacja Chełmskich Podziemi Kredowych
- 7** Rewitalizacja Osiedla Dyrekcja

 Realizacja planowanych projektów i przedsięwzięć ujętych w Lokalnym Programie Rewitalizacji Miasta Chełm na lata 2017-2023

KD 11. Zapewnienie nowoczesnej infrastruktury publicznej oraz efektywnego transportu publicznego

- 8** Budowa Obwodnicy Południowej Miasta Chełm
- 9** Budowa wiaduktu/tunelu na ul. Lubelskiej
- 10** Przebudowa wiaduktu na Al. Armii Krajowej

KD 12. Ochrona środowiska naturalnego i adaptowanie miasta do zachodzących zmian klimatycznych

- 11** Rewitalizacja Parku Międzyosiedlowego na Osiedlu XXX-lecia (Park Polan)

III Wdrażanie

III.1 Realizacja, monitoring, ewaluacja i aktualizacja strategii

System wdrażania Strategii Rozwoju Miasta Chełm na lata 2021-2030 obejmuje szereg procesów niezbędnych do jego realizacji oraz podmioty i jednostki, które będą zaangażowane w ich implementację.

Realizacja strategii

- Przygotowanie projektu – Prezydent Miasta Chełm przy współpracy struktur Urzędu Miasta Chełm, w uzgodnieniu z Radą Miasta (zmiany zapisów w dokumencie także w oparciu o uzasadnione propozycje i wnioski mieszkańców, organizacji społecznych oraz przedsiębiorców).
- Wybór zadań do realizacji w ramach Strategii – Prezydent Miasta Chełm przy współpracy struktur Urzędu Miasta Chełm i instytucji samorządowych.
- Nawiązanie współpracy z partnerami dla realizacji działań i projektów wymagających zaangażowania innych organizacji i instytucji (administracji różnego szczebla, organizacji społecznych, przedsiębiorstw, instytucji otoczenia biznesu) oraz działania lobbujące na rzecz strategicznych kierunków rozwoju w wymiarze ponadlokalnym – Prezydent Miasta Chełm.
- Opracowanie rocznych i wieloletnich programów branżowych oraz inwestycyjnych, w ramach których będą realizowane założenia strategiczne – wyspecjalizowane komórki Urzędu Miasta Chełm oraz inne instytucje samorządowe (jednostki organizacyjne).
- Zatwierdzenie i zapewnienie finansowania dla rocznych oraz wieloletnich programów branżowych i inwestycyjnych, w ramach których realizowane będą cele strategiczne i kierunki działań – merytoryczne komórki Urzędu Miasta Chełm, Rada Miejska.
- Zabezpieczenie środków w budżecie na realizację zadań wynikających z kierunków działań poprzez umieszczenie konkretnych zadań w budżecie oraz Wieloletniej prognozie Finansowej – Skarbnik, Prezydent Miasta, Rada Miasta.
- Przygotowanie wniosków o uznanie finansowania zewnętrznego dla projektów wynikających z założeń strategii – Prezydent Miasta Chełm, przy współpracy struktur Urzędu Miasta Chełm wraz z jednostkami organizacyjnymi.
- Nadzór nad realizacją projektów, rozliczenia, raporty – merytoryczne komórki Urzędu Miasta

Procedura monitorowania

- Monitoring bieżący będzie realizowany corocznie.
- Celem tej procedury jest uzyskanie kompletnej informacji dotyczącej rezultatów działań przyjętych do realizacji.
- Monitorowaniu podlega katalog wskaźników umieszczonych w rozdziale 11. *Rezultaty planowanych działań*.
- Wynikiem prowadzonego monitoringu będzie zestawienie wskaźników dla poszczególnych kierunków działań, których realizacja została podjęta w ramach każdego z celów strategicznych zapisanych w Strategii.

Ewaluacja

- Mimo iż dokonywanie ewaluacji nie jest obowiązkowe, rekomenduje się przeprowadzenie minimum dwóch przeglądów strategicznych w okresie obowiązywania strategii – w 2026 (ewaluacja on-going) i w 2030 roku (ewaluacja ex-post).
- Ewaluacja (szczególnie ta o charakterze on-going) ma na celu uzyskanie odpowiedzi na pytanie, w jaki sposób założenia i cele przekładane są na realne działania oraz wskazanie konieczności dokonania korekt (aktualizacji). Dzięki przeprowadzonej ewaluacji możliwe jest podnoszenie jakości działań, udoskonalenie bieżącej interwencji czy podejmowanie decyzji dotyczącej aktualizacji/modyfikacji dokumentu.
- Ewaluacja może być wykonywana zewnątrz, jak i wewnątrz.
- Wynikiem przeprowadzenia przeglądu będzie szczegółowe sprawozdanie zawierające podsumowanie zestawień wyników uzyskanych w ramach monitoringu wraz z oceną poziomu realizacji poszczególnych celów strategicznych oraz kierunków działań.
- Raporty ewaluacyjne są prezentowane Radzie Miasta przez Prezydenta Miasta Chełm wraz z rekomendacjami korekt, aktualizacji oraz uzupełnienia zawartości dokumentu.

Aktualizacja dokumentu

- Zmiany w Strategii Rozwoju Miasta Chełm na lata 2021-2030 dokonywane będą uchwałą Rady Miasta na wniosek Prezydenta Miasta.
- Aktualizacja dokonywana będzie w uzasadnionych przypadkach, w szczególności w związku ze zmianami uwarunkowań rozwoju (m.in. społecznych, gospodarczych, prawnych, przestrzennych czy politycznych) na terenie miasta, bądź w otoczeniu.

- Przed podjęciem uchwały wymagane jest wydanie stosownej opinii przez komisję odpowiedzialną za opracowanie strategii.
- Ocena realizacji strategii na podstawie danych zawartych w raportach ewaluacyjnych zostanie dokonana w latach 2026 i 2030. Jej celem będzie porównanie założonych w strategii oddziaływań i efektów jej wdrażania z faktycznie osiągniętymi efektami. Na tej podstawie formułowane będą zalecenia w zakresie aktualizacji na kolejne lata wdrażania Strategii.
- Decyzja o aktualizacji dokumentu będzie dokonywana przez Prezydenta Miasta we współpracy z właściwymi komórkami organizacyjnymi Urzędu Miasta Chełm, które przedstawią ją do przyjęcia Radzie Miasta.

Aktualizacja dokumentu

- Dokumenty wykonawcze powinny być napisane możliwie przejrzystym językiem, zrozumiałym dla osób niebędących specjalistami w danej dziedzinie.
- Obowiązkowe jest oznakowanie dokumentu zgodnie z obowiązującymi zasadami.
- Przygotowanie dokumentu wykonawczego powinno zakończyć się w ciągu 12 miesięcy od jego zainicjowania.
- Obowiązkowo każdy dokument wykonawczy powinien zostać poddany konsultacjom.
- W każdym dokumencie wykonawczym powinno znaleźć się co najmniej odniesienie do konkretnego celu strategicznego i kierunku działań niniejszej Strategii.
- Każdy dokument wykonawczy musi posiadać przypisaną komórkę organizacyjną jako wiodącą, odpowiadającą za całościową realizację oraz jej skutki.

Wytyczne do sporządzania dokumentów wykonawczych

- Dokumenty wykonawcze powinny być napisane możliwie przejrzystym językiem, zrozumiałym dla osób niebędących specjalistami w danej dziedzinie.
- Obowiązkowe jest oznakowanie dokumentu zgodnie z obowiązującymi zasadami.
- Przygotowanie dokumentu wykonawczego powinno zakończyć się w ciągu 12 miesięcy od jego zainicjowania.
- Obowiązkowo każdy dokument wykonawczy powinien zostać poddany konsultacjom.

- W każdym dokumencie wykonawczym powinno znaleźć się co najmniej odniesienie do konkretnego celu strategicznego i kierunku działań niniejszej Strategii.
- Każdy dokument wykonawczy musi posiadać przypisaną komórkę organizacyjną jako wiodącą, odpowiadającą za całościową realizację oraz jej skutki.

Poniżej przedstawiono wybrane dokumenty wykonawcze w mieście Chełm wraz z określeniem ich zgodności z przedstawioną strategią lub rekomendacjami zmian.

Tabela 6 Wybrane dokumenty wykonawcze w mieście Chełm

Dokument	Data opracowania dokumentu	Uwagi/rekomendacje
Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta Chełm	Opracowano w 1999 r., ostatnia zmiana 2021 r.	Aktualny, zgodny z zapisami Strategii
Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Chełm na lata 2017-2023	Opracowany w 2017 r. Ostatnia zmiana – 2020 r.	Aktualny, zgodny z zapisami Strategii
Projekt założeń do planu Zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe dla miasta Chełm na lata 2017-2031	Opracowany w 2017 r.	Aktualny, zgodny z zapisami Strategii
Gminny Programu Opieki nad Zabytkami Miasta Chełm na lata 2020-2023 z perspektywą na lata następne	Opracowany w 2020 r.	Aktualny, zgodny z zapisami Strategii
Aktualizacja Programu Ochrony Środowiska dla Miasta Chełm na lata 2020-2023 z perspektywą do roku 2027	Opracowany w 2020 r.	Aktualny, zgodny z zapisami Strategii
Aktualizacja planu gospodarki niskoemisyjnej dla Miasta Chełm na lata 2015-2023	Aktualizacja w 2020 r.	Aktualny, zgodny z zapisami Strategii
Plan zrównoważonego rozwoju publicznego transportu zbiorowego dla Miasta Chełm na lata 2016 - 2026	Opracowany w 2015 r.	Aktualny, zgodny z zapisami Strategii
Strategia rozwiązywania problemów społecznych na terenie Miasta Chełm na lata 2022-2026	Opracowany w 2021 r.	Aktualny, zgodny z zapisami Strategii

Źródło: opracowanie własne na podstawie www.umchelm.bip.lubelskie.pl.

III.2 Rezultaty planowanych działań

Zgodnie ze znowelizowanymi przepisami, strategia rozwoju gminy zawiera oczekiwane rezultaty planowanych działań oraz wskaźniki ich osiągnięcia. Rezultaty mają wskazywać efekt planowanych działań oraz pożądane zmiany, które nastąpią w wyniku podejmowanej interwencji. Mogą to być zmiany o charakterze organizacyjnym lub w zakresie zasobów materialnych i niematerialnych. Rezultaty muszą być mierzalne i łatwe do zweryfikowania. W celu łatwiejszego monitorowania wskaźników i zobrazowania stopnia realizacji przejętych celów, posłużono się ogólnodostępnymi danymi udostępnianymi przez Główny Urząd Statystyczny, a także danymi, którymi dysponuje Urząd Miasta. Uwzględnienie oczekiwanego rezultatu i tendencji pozwala na bieżący monitoring planowanych działań oraz lepsze ukierunkowanie na osiągnięcie założonych celów strategicznych.

Na potrzeby niniejszej strategii stworzono katalog wskaźników, które odnoszą się do poszczególnych kierunków działań wyróżnionych w dokumencie.

Tabela 7 Rezultaty planowanych działań

L.p. kierunku działania	Nazwa działania	Nazwa wskaźnika	Wartość bazowa wskaźnika (2020)	Oczekiwany rezultat w 2030 roku	Tendencja	Źródło danych
1.	Podnoszenie atrakcyjności inwestycyjnej miasta Chełm	Budowa Euro Parku	0	1	wzrost	UM Chełm
		Realizacja programu „Fabryka”	0	1	wzrost	UM Chełm
		Podmioty nowo zarejestrowane w rejestrze REGON na 10 tys. ludności	75	75	stabilizacja	BDL GUS
		Liczba podmiotów gospodarczych w przeliczeniu na 1000 mieszkańców	97	105	wzrost	BDL GUS
2.	Wykorzystanie potencjału turystycznego	Turyści korzystający z noclegów na 1000 ludności ⁸	158,75	170,0	wzrost	BDL GUS
		Udzielone noclegi na 1000 ludności ⁹	396,88	410,0	wzrost	BDL GUS
		Miejsca noclegowe na 1000 ludności ¹⁰	7,68	10,0	wzrost	BDL GUS
3.	Wzmacnianie wizerunku Chełma jako ośrodka gospodarczego	Liczba przeprowadzonych działań promujących miasto	0 ¹¹	10 ¹²	wzrost	UM Chełm

⁸ Przedstawiono dane za rok 2019 r., z uwagi na niski stopień reprezentatywności danych z 2020 r. z uwagi na wystąpienie pandemii COVID-19.

⁹ Jw.

¹⁰ Jw.

¹¹ Jako rok bazowy traktujemy 2022 i od tego momentu monitorujemy zmienność wskaźnika w związku z tym wartość wskaźnika określono jako 0.

¹² Przyjęto jako minimalny rezultat realizację co najmniej jednego działania promocyjnego na rok, w trakcie obowiązywania strategii.

L.p. kierunku działania	Nazwa działania	Nazwa wskaźnika	Wartość bazowa wskaźnika (2020)	Oczekiwany rezultat w 2030 roku	Tendencja	Źródło danych
		Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 1000 ludności	72	80	wzrost	BDL GUS
		Odsetek dzieci do lat 3 objętych opieką w żłobkach	21,7%	23%	wzrost	BDL GUS
4.	Podnoszenie standardów usług w sektorze opiekuńczo-wychowawczym oraz edukacyjnym	Wyniki w nauce – egzamin 8-klasisty j. polski	64,55%	66%	wzrost	UM Chełm
		Wyniki w nauce – egzamin 8-klasisty matematyka	48,58%	52%	wzrost	UM Chełm
		Wyniki w nauce – egzamin 8-klasisty j. angielski	61,24%	70%	wzrost	UM Chełm
5	Prowadzenie aktywnej polityki prorodzinnej i społecznej	Liczba mieszkań na 1000 ludności	426,6	435,0	wzrost	BDL GUS
		Liczba budynków mieszkalnych	6 810	7 000	wzrost	BDL GUS
		Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej na 10 tys. ludności	408	400	spadek	BDL GUS
		Udział osób, będących członkami kół, klubów lub sekcji seniora i Uniwersytetów Trzeciego Wieku w ogólnej liczbie ludności w wieku 60 lat i więcej	0,2	0,6	wzrost	BDL GUS
6	Ochrona zasobów dziedzictwa i rozwijanie oferty usług kulturalnych	Stworzenie centrum kultury w Młynie Michalenki	0	1	wzrost	UM Chełm
		Uczestnicy imprez organizowanych przez centra, domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice	65 300 ¹³	66 000	wzrost	BDL GUS
		Imprezy organizowane przez centra, domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice	116 ¹⁴	120	wzrost	BDL GUS
7	Atrakcyjna oferta sportowo-rekreacyjna	Budowa centrum sportowego	0	1		UM Chełm
		Liczba klubów sportowych na 10 tys. ludności	2,9	3,1	wzrost	BDL GUS
		Liczba członków klubów sportowych	1 361	1 500	wzrost	BDL GUS

¹³Przedstawiono dane za rok 2019 r., z uwagi na niski stopień reprezentatywności danych z 2020 r. z uwagi na wystąpienie pandemii COVID-19.

¹⁴ Przedstawiono dane za rok 2019 r., z uwagi na niski stopień reprezentatywności danych z 2020 r. z uwagi na wystąpienie pandemii COVID-19.

L.p. kierunku działania	Nazwa działania	Nazwa wskaźnika	Wartość bazowa wskaźnika (2020)	Oczekiwany rezultat w 2030 roku	Tendencja	Źródło danych
		Budowa centrum wypoczynku i rekreacji w Kumowej Dolinie	0	1	wzrost	UM Chełm
8	Wzmacnianie chełmskiego społeczeństwa obywatelskiego	Liczba oddanych głosów w Budżecie Obywatelskim	6 503 ¹⁵	6 800	wzrost	UM Chełm
		Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 1000 mieszkańców	3,50	3,60	wzrost	BDL GUS
9	Kompleksowa rewitalizacja miasta Chełm	Opracowanie Gminnego Programu Rewitalizacji Miasta Chełm	0	1	wzrost	UM Chełm
10	Wzmocnienie instytucjonalne samorządu lokalnego i jego jednostek	Liczba przeprowadzonych szkoleń dla pracowników Urzędu Miasta	0 ¹⁶	5 ¹⁷	wzrost	UM Chełm
11	Zapewnienie nowoczesnej infrastruktury publicznej oraz efektywnego transportu publicznego	Długość ścieżek rowerowych w mieście	54,14 km	64	wzrost	BDL GUS
		Budowa Obwodnicy Południowej Miasta Chełm	0	1	wzrost	UM Chełm
12	Ochrona środowiska naturalnego i adaptowanie miasta do zachodzących zmian klimatycznych	Odpady zebrane selektywnie z gospodarstw domowych w relacji do ogółu odpadów	43,8%	51%	wzrost	BDL GUS
		Emisja zanieczyszczeń gazowych	1 474 228 t/r	1 450 000 t/5	spadek	BDL GUS
		Emisja zanieczyszczeń pyłowych	113 t/r	110 t/r	spadek	BDL GUS
		Liczba nowych instalacji OZE	0 ¹⁸	100	wzrost	UM Chełm
13	Kształtowanie atrakcyjnych przestrzeni publicznych i zrównoważony rozwój terytorialny w oparciu o wykorzystywanie instrumentów przestrzennych	Udział parków, zieleńców i terenów zieleni osiedlowej w powierzchni ogółem	4,3%	4,6%	wzrost	BDL GUS

Źródło: opracowanie własne

¹⁵ Jw.¹⁶ Jako rok bazowy traktujemy 2022 i od tego momentu monitorujemy zmienność wskaźnika w związku z tym wartość wskaźnika określono jako 0.¹⁷ Przyjęto jako minimalną wartość 5, organizację raz na dwa lata, w trakcie obowiązywania strategii, szkoleń dla pracowników.¹⁸ Jako rok bazowy traktujemy 2022 i od tego momentu monitorujemy zmienność wskaźnika w związku z tym wartość wskaźnika określono jako 0.

III.3 Finansowanie strategii

W celu skutecznej realizacji Strategii Rozwoju Miasta Chełm na lata 2021-2030 roku, samorząd jako jej operator oraz inicjator będzie poszukiwał wszelkich dostępnych źródeł, narzędzi, metod oraz możliwości realizacji określonych celów, aby urzeczywistnić zaproponowaną w dokumencie wizję, która odnosi się do potrzeb i aspiracji mieszkańców miasta oraz uwzględnia najważniejsze wyzwania rozwojowe. Dla finansowania Strategii istotne znaczenie ma katalog środków publicznych.

Do potencjalnych źródeł finansowania działań, przewidzianych do realizacji w ramach niniejszego dokumentu wskazuje się na:

- Środki własne pochodzące z budżetu miasta Chełm,
- Środki budżetu państwa,
- Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027 (instrumenty ZIT, IIT),
- Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko (finansowanie projektów związanych z budową dróg (obwodnic), obniżeniem emisyjności gospodarki, zwiększeniem udziału zielonej energii z OZE, budową efektywnego niskoemisyjnego systemu transportu czy poprawą dostępności do systemu opieki zdrowotnej),
- Fundusze Europejskie dla Nowoczesnej Gospodarki (wsparcie rozwoju gospodarczego, wzrostu konkurencyjności MŚP, wspieranie rozwoju przemysłów wysokiej techniki),
- Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021-2027 (finansowanie projektów związanych m.in. z poprawą jakości i dostępności świadczonych usług publicznych, wzmocnieniem systemu ochrony zdrowia i edukacji, wsparciem polityki społecznej, upowszechnieniem form opieki nad najmłodszymi dziećmi, poprawą sytuacji zawodowej i społecznej osób ze szczególnymi potrzebami, rozwojem dialogu społecznego i obywatelskiego),
- Fundusze Europejskie na Rozwój Cyfrowy (wsparcie w zakresie wzmacniania kompetencji cyfrowych, rozwoju gospodarki przy wykorzystaniu najnowszych technologii, udostępnienia e-usług, które umożliwiają elektroniczne załatwienie spraw w urzędach),
- Fundusze Europejskie dla Polski Wschodniej (wsparcie m.in. w zakresie rozwoju infrastruktury drogowej i kolejowej, adaptacji do zmian klimatu czy bioróżnorodności),
- Inne środki publiczne.

III.4 Ewaluacja ex-ante

Ewaluacja jest badaniem, które ma na celu ocenę jakości i wartości procesu oraz efektów wdrażania zaplanowanej w dokumencie interwencji. Zgodnie z nowelizacją ustawy i obecnie funkcjonującymi przepisami uzppr, podmiot opracowujący strategię rozwoju zobligowany jest do przeprowadzenia uprzedniej ewaluacji tzw. ewaluacji ex-ante. Ewaluacja uprzednia jest prowadzona przed rozpoczęciem realizacji interwencji, a jej celem jest weryfikacja czy uzasadnione jest podjęcie planowanych przedsięwzięć oraz czy osiągnięcie zaplanowanych rezultatów jest możliwe. Dzięki przeprowadzaniu ewaluacji ex-ante możliwe jest dokonanie zmian w założeniach i treści dokumentu. Na potrzeby opracowania niniejszej strategii, posłużono się wariantem ewaluacji jakim jest ewaluacja partycypacyjna, charakteryzująca się tym, że ewaluator uczestniczy w procesie opracowania dokumentu od samego początku, co znacząco wpływa na możliwość udzielenia przez niego wsparcia w trakcie prac nad dokumentem. Ewaluacji dokonuje się na podstawie czterech kryteriów: trafności, skuteczności, efektywności i spójności. Poniżej przedstawiono wnioski wynikające z przeprowadzonej oceny.

Na potrzeby opracowania strategii i poznania uwarunkowań rozwojowych oraz barier, stworzono diagnozę sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej, w ujęciu dynamicznym, analizując w szczególności sytuację w ostatnich pięciu latach. Ponadto przeprowadzono badanie ankietowe z mieszkańcami miasta, co umożliwiło poznanie realnych potrzeb i oczekiwań społeczności lokalnej.

Zgodnie z obowiązującymi przepisami, w strategii uwzględniono cele strategiczne w trzech wymiarach: społecznym, gospodarczym i przestrzennym. Ich dookreślenie stanowią kierunki działania, które przedstawiono w dokumencie wraz z rekomendacjami strategicznymi oraz uściśleniem poprzez wskazanie zadań i przedsięwzięć, które będą w ich ramach realizowane.

Cel strategiczny 1. Chełm subregionalnym ośrodkiem gospodarczym skupia się na wykorzystaniu potencjału i rangi Chełma oraz wzmocnieniu pełnionych funkcji z ich dalszą profesjonalizacją. Rozwój gospodarczy będzie możliwy dzięki tworzeniu stref aktywności gospodarczej, włączania do miasta terenów przeznaczonych pod inwestycje, ale również szeroką promocję. Budowa marki miasta oraz prowadzenie zintegrowanych działań marketingowych w ramach całego Chełmskiego Obszaru Funkcjonalnego, pozytywnie wpłynie na wzrost rozpoznawalności Chełma. Stworzenie oferty oraz wykorzystanie istniejących zasobów (m.in. Chełmskich Podziemi Kredowych) i dziedzictwa kulturowego, przyczyni się do rozwoju turystyki, która stanowić będzie istotny element dywersyfikujący strukturę gospodarki miasta, a tym samym umożliwi rozwój na kilku płaszczyznach.

Cel strategiczny 2. Jakość życia mieszkańców Chełma na najwyższym poziomie dotyczy szeroko rozumianej polityki społecznej. Chełm pełni funkcję jednego z głównych ośrodków rozwojowych,

którego oferta powinna być stale wzmacniana i rozbudowywana z uwzględnieniem potrzeb mieszkańców. Z uwagi na przekształcenia w strukturze ludności i starzenie się społeczności lokalnej istotne jest prowadzenie działań z zakresu pomocy społecznej oraz systematyczne podnoszenie standardu usług medycznych w mieście oraz wdrażanie działań profilaktycznych. Ponadto z uwagi na wyludnianie się miasta oraz odpływ młodych mieszkańców do innych ośrodków, ważne jest stworzenie atrakcyjnej oferty, dostosowanej do wymagań różnych grup mieszkańców. Jednym z potencjałów są uczelnie wyższe, których pozycja powinna być wzmacniana poprzez promocję oraz poszerzenie oferty i możliwości kształcenia. Istotne z punktu widzenia przeciwdziałania negatywnym zjawiskom społecznym, m.in. marginalizacji czy wykluczeniu społecznemu, jest prowadzenie kompleksowej rewitalizacji, która pozytywnie wpłynie na jakość przestrzeni, jak również wzmocnienie więzi i integrację mieszkańców.

Zasadność interwencji w ramach *Celu strategicznego 3. Adaptacja, modernizacja i transformacja Chełma pod kątem środowiskowym, przestrzennym oraz infrastrukturalnym* wynika z konieczności wzmacniania pozycji Chełma oraz uwarunkowań zewnętrznych m.in. postępującego kryzysu klimatycznego. Istotnym priorytetem w tym zakresie są działania infrastrukturalne, w szczególności dotyczące transportu oraz infrastruktury drogowej. Poprawa w tym zakresie przyczyni się do wzrostu atrakcyjności gospodarczej nie tylko Chełma, ale całej Ziemi Chełmskiej. Ważne są również zintensyfikowane działania środowiskowe, mające na celu poprawę jakości środowiska, w przypadku Chełma w szczególności jakości powietrza, jak również zapobieganie i niwelowanie skutków ekstremalnych zjawisk pogodowych.

Zaprezentowana struktura kierunków działań, wraz z przyporządkowaniem ich do konkretnych celów a zarazem wymiarów, pozwala uznać, że cele mają szansę zostać osiągnięte. Przedstawiony w strategii system wdrażania przedstawia oczekiwane rezultaty i tendencje w odniesieniu do planowanych kierunków działań, a wybrany katalog wskaźników skupia się na ocenie osiągania celów stawianych przed strategią.

Efektywność realizacji strategii zapewnia odpowiedni wybór przewidzianych do realizacji działań, które skupiają się na głównych słabościach i deficytach obserwowanych w Chełmie, jak również wykorzystaniu potencjałów i szans pojawiających się w otoczeniu. W dokumencie wskazano również obszary strategicznej interwencji kluczowe dla miasta, które mają szczególne znaczenie w rozwoju Miasta Chełm jako ośrodka subregionalnego. Możliwość efektywnej i skutecznej realizacji zaplanowanej interwencji oraz wskazanych działań, wykazano poprzez przedstawienie możliwych źródeł finansowania oraz oczekiwanych rezultatów realizacji poszczególnych kierunków, co uzasadnia, że przyjęte założenia są możliwe do osiągnięcia w najbliższych latach.

Niniejszy dokument wykazuje spójność wewnętrzną i zewnętrzną. Przedstawiona struktura kierunków działań oraz wskazanie charakterystyki i rekomendacji w zakresie każdego z nich, pozwala uznać, że planowana interwencja i poszczególne kierunki i cele, nie wykazują sprzeczności, tylko wzajemnie się uzupełniają, tworząc kompleksową interwencję, ukierunkowaną na wykorzystanie zasobów Chełma. Spójność zewnętrzną została wykazana poprzez odwołanie się do zapisów nadrzędnego dokumentu, mającego wpływ na proces opracowania niniejszej strategii, mianowicie Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 roku.

Spis tabel i rysunków

<i>Tabela 1 Metodyka opracowania strategii.....</i>	<i>7</i>
<i>Tabela 2 Charakterystyka JCWP zlokalizowanych na terenie miasta Chełm</i>	<i>16</i>
<i>Tabela 3 Charakterystyka JCWPD zlokalizowanych na terenie miasta Chełm.....</i>	<i>16</i>
<i>Tabela 4 Działania podstawowe przewidziane do realizacji dla jednolitych części wód (JCW) na terenie miasta Chełm.....</i>	<i>18</i>
<i>Tabela 5 Schemat celów strategicznych</i>	<i>49</i>
<i>Tabela 6 Wybrane dokumenty wykonawcze w mieście Chełm.....</i>	<i>71</i>
<i>Tabela 7 Rezultaty planowanych działań</i>	<i>72</i>
<i>Rysunek 1 Mapa jednolitych części wód powierzchniowych i podziemnych zlokalizowanych w granicach miasta</i>	<i>17</i>
<i>Rysunek 2 OSI krajowe: Miasta średnie tracące funkcje społeczno-gospodarcze w województwie lubelskim, z uwzględnieniem położenia miasta Chełm</i>	<i>59</i>
<i>Rysunek 3 OSI Miejskie Obszary Funkcjonalne w województwie lubelskim, z uwzględnieniem położenia miasta Chełm</i>	<i>61</i>
<i>Rysunek 4 OSI subregionalne w województwie lubelskim, z uwzględnieniem położenia miasta Chełm</i>	<i>62</i>

Załącznik nr 1 Ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w gminie

I. Polityka przestrzenna w systemie polityk publicznych

Polityka przestrzenna należy do sfery tzw. polityk publicznych, które rozumiane są, jako sfera świadomych i zorganizowanych działań struktur państwa i społeczeństwa wokół problemów publicznych. Posługujemy się tu rozumieniem „polityk”, dotyczącym nie samego sprawowania władzy, ale działań w oparciu o przyjęte reguły. O ile polityka w ogólnym znaczeniu zajmuje się przede wszystkim sferą idei, zdobywania władzy i instrumentów jej egzekucji, to polityka publiczna, jako sfera praktyczna – przede wszystkim zagadnieniami związanymi z urzeczywistnianiem idei, i bliska jest zarządzaniu publicznemu.

Polityka przestrzenna spełnia wszystkie kryteria polityk publicznych. Jest to bowiem planowa działalność, polegająca na wykorzystywaniu znajomości dostępnych zasobów oraz praw rządzących kształtowaniem i użytkowaniem przestrzeni w celu najbardziej racjonalnego jej zagospodarowania. W ramach polityki przestrzennej władze publiczne ustalają cele i środki kształtowania zagospodarowania przestrzennego w określonych, zmiennych w czasie warunkach zewnętrznych – społecznych, ekonomicznych, technicznych, a także politycznych. Polityka przestrzenna zajmuje się określeniem celów, wraz ze sposobami ich osiągnięcia, w zakresie użytkowania i przekształcania środowiska życia człowieka, a więc wykorzystywanego przez niego zajmowanego terytorium. Musi ona wpływać na działania podejmowane przez liczne podmioty, czynnie zmieniające kształt tego środowiska.

Obowiązek prowadzenia polityki przestrzennej zawarty jest w polskim prawie, wyznaczającym zakres formalnych kompetencji w tej sferze poszczególnych poziomów władzy.

II. Instrumentacja polityki przestrzennej

Wdrażanie polityk publicznych można ułożyć w tzw. drabinę interwencji: na najniższym szczeblu władze powstrzymują się od działania, a na najwyższym narzucają swoje rozwiązania, czyli eliminują wybór obywatelowi, tworząc szczególne zakazy i ograniczenia. Władze mogą działać także na rzecz zwiększania skali wyboru, które ma przed sobą obywatel. Zakres instrumentów oddziaływania jest dość szeroki: najbardziej skuteczne mogą być bezpośrednie inwestycje publiczne, realizujące potrzeby społeczne, ale też istotnie wpływające na zachowania inwestycyjne. Istnieje też sfera prawno-regulacyjna, ale jej skuteczność jest w Polsce przeceniana. Lepiej jest udoskonalać sposoby zarządzania przestrzenią, głównie poprzez zwiększanie wiedzy i poprawę dostępu do informacji o problemach specyficznych obszarów, w których żyją obywatele i funkcjonuje gospodarka. Wszystko to winno

sprzyjać większej dynamice wzrostu, co jest obecnie podstawowym kryterium oceny polityk publicznych.

Większa świadomość i zaangażowanie władz w politykę przestrzenną mogą sprzyjać jej skuteczności, ale należy także liczyć w tym względzie na wzrost świadomości obywatelskiej. Zwiększanie wiedzy obywateli może spowodować wzrost poczucia identyfikacji z miejscem zamieszkania oraz świadomości własnej siły sprawczej w procesie rozwoju – to wymarzona sytuacja dla wzrostu zaangażowania obywatelskiego i kapitałowego. Zwiększanie partycypacji obywatelskiej i zaangażowania lokalnego biznesu może stanowić skuteczną przeciwwagę dla ograniczoności instrumentów sprawowania władzy.

III. Rekomendacje dla polityki przestrzennej

Określenie rekomendacji w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej ma na celu wskazanie zamierzeń, jakie należy realizować, aby osiągnąć ład przestrzenny i zrównoważony rozwój miasta. Kierunki zagospodarowania przestrzennego stanowiące podstawę prowadzenia polityki przestrzennej samorządu miasta zostały wskazane w zakresie następujących dziedzin:

1. Osadnictwo i infrastruktura społeczna:

- 1.1. wielofunkcyjny rozwój obszaru miasta jako ogniwa procesów dyfuzji aktywności społeczno-gospodarczej w oparciu o jego silną pozycję w regionie;
- 1.2. przeciwdziałanie niekontrolowanej suburbanizacji i rozlewaniu zabudowy, a także zacieraniu granic między miastem a sąsiadującymi terenami wiejskimi;
- 1.3. profesjonalizacja i rozwój sektora usług wyższego rzędu;
- 1.4. dążenie do zwartości i wielofunkcyjności zabudowy terenów zabudowy (skupianie zabudowy i zapewnianie bliskiej dostępności podstawowych funkcji);
- 1.5. racjonalne gospodarowanie przestrzenią oraz kształtowanie ładu przestrzennego;
- 1.6. przeciwdziałanie degradacji terenów otwartych, zwłaszcza cennych pod względem kulturowym, przyrodniczym i krajobrazowym – harmonizowanie układów osadniczych z siecią ekologiczną;
- 1.7. segregacja i strefowanie funkcji wykluczające prawdopodobieństwo wystąpienia kolizji;
- 1.8. stosowanie recyklingu przestrzeni: wykorzystywanie w pierwszej kolejności terenów opuszczonych lub zdegradowanych (*brownfield*) i niewchodzenie na niezagospodarowane tereny (*greenfield*);
- 1.9. restytucja powierzchni biologicznie czynnych i włączanie ich w systemy zieleni miejskiej w projektach rewitalizacji terenów zdegradowanych;
- 1.10. intensyfikacja zabudowy na terenach zainwestowanych wraz z ich regeneracją (odnową);

- 1.11. zapobieganie zmniejszeniu się liczby ludności (kształtowanie i rozwój infrastruktury sportowo-rekreacyjnej; rozwój oferty spędzania czasu po pracy (życia miejskiego); prowadzenie aktywnej polityki prorodzinnej; podnoszenie standardów usług w sektorze opiekuńczo-wychowawczym oraz edukacyjnym);
- 1.12. rozwój infrastruktury opieki społecznej, w tym placówek stacjonarnej pomocy społecznej;
- 1.13. rozwój i dostosowanie infrastruktury ochrony zdrowia do zachodzących zmian demograficznych (starzenie się społeczeństwa) i epidemiologicznych, realizacja inwestycji związanych z rozwojem usług adresowanych do osób starszych, umożliwiających tym osobom aktywny udział w życiu społecznym;
- 1.14. kształtowanie atrakcyjnych przestrzeni publicznych i zrównoważony rozwój terytorialny w oparciu o wykorzystywanie instrumentów przestrzennych;
- 1.15. aktywne tworzenie mechanizmów umożliwiających zabudowę wolnych działek (plomb) bez względu na stan właścicielski głównie w centrum miasta –Osiedle Śródmieście; powyższe można realizować poprzez skup i sprzedaż tych terenów, udzielanie pomocy w regulacji skomplikowanych stanów prawnych itp.

2. Środowisko przyrodnicze:

- 2.1. kształtowanie struktur przestrzennych wzmacniających jakość środowiska przyrodniczego – dostosowanie zagospodarowania przestrzennego do cech naturalnych, predyspozycji, walorów i odporności środowiska na antropopresję;
- 2.2. zapewnienie spójności i ciągłości przestrzeni przyrodniczej, przeciwdziałanie fragmentacji środowiska prowadzącej do izolacji poszczególnych populacji, w tym szczególnie dbałość o integralność obszarów cennych przyrodniczo i ich łączność z innymi obszarami;
- 2.3. wzbogacanie i racjonalne gospodarowanie zasobami naturalnymi uwzględniające potrzeby przyszłych pokoleń;
- 2.4. wzmocnienie stabilności środowiska przyrodniczego;
- 2.5. adaptowanie miasta do zachodzących zmian klimatycznych, wzmacnianie odporności struktury przestrzennej na zagrożenia naturalne i zagrożenie utraty bezpieczeństwa energetycznego – komplementarne stosowanie działań ekologicznych i technicznych;
- 2.6. harmonijne zagospodarowanie przestrzeni krajobrazowej;
- 2.7. ochrona systemu obszarów otwartych; utrzymanie walorów środowiska przyrodniczego i krajobrazu;
- 2.8. ochrona zasobów wodnych i leśnych;
- 2.9. utrzymanie walorów obszarów wyróżniających się szczególnymi cechami przyrodniczymi i krajobrazowymi (Chełmski Obszar Chronionego Krajobrazu, Chełmski Park Krajobrazowy, obszar Natura 2000, rezerваты i użytki ekologiczne);

- 2.10. wskazanie, poszanowanie i ochrona obszarów o najwyższych walorach przyrodniczych i krajobrazowych oraz walorów krajobrazu kulturowego (objętych ochroną prawną i planowanych do ochrony), w tym integrowanie regionalnego systemu obszarów chronionych z systemami krajowymi i europejskimi;
- 2.11. zapewnienie prawidłowego funkcjonowania ekosystemów w mieście, kształtowanie sieci ekologicznej (ciągłość obszarów przyrodniczych, przewietrzanie, dostępność terenów dla celów rekreacyjnych i komunikacji pieszej);
- 2.12. oszczędne wykorzystywanie otwartej przestrzeni na cele inwestycyjne;
- 2.13. wzbogacanie przestrzeni zabudowanych i ciągów komunikacyjnych zielenią towarzyszącą, służącą zaspokajaniu instynktownych potrzeb ludzi żyjących w środowisku przekształconym antropomorficznie (zurbanizowanym);
- 2.14. zapobieganie zagrożeniom i zanieczyszczeniom środowiska spowodowanym działalnością człowieka, poprawa jakości powietrza (m.in. preferowanie gospodarki niskoemisyjnej).

3. Środowisko kulturowe:

- 3.1. wzmacnianie tożsamości kulturowej regionu przez ochronę i pielęgnację zasobów kulturowych oraz ich wzbogacanie walorami współczesnymi zachowanie i ochrona materialnego i niematerialnego dziedzictwa kulturowego;
- 3.2. tworzenie szlaków kulturowych oraz tras turystycznych wykorzystujących elementy kulturowe (m.in. dziedzictwo kredowe);
- 3.3. identyfikacja, zachowanie i ochrona zasobów dziedzictwa kulturowego oraz różnorodności krajobrazu kulturowego, a także dóbr kultury współczesnej;
- 3.4. rozwój i efektywne wykorzystanie potencjału kulturowego;
- 3.5. integrowanie walorów kulturowych z przestrzenią społeczno-gospodarczą regionu;
- 3.6. koordynacja ochrony i zachowania dziedzictwa kulturowego z polityką ochrony środowiska przyrodniczego i rozwoju turystyki;
- 3.7. zintegrowane podejście do ochrony oraz wykorzystywania zasobów kulturowych w planowaniu przestrzennym;
- 3.8. zachowywanie i uczytelnianie istniejących wartości estetyczno-widokowych związanych z rzeźbą terenu oraz jego naturalnym i kulturowym pokryciem;
- 3.9. dążenie do redukcji kolizji krajobrazowych i estetycznych we wszelkich zmianach zagospodarowania;
- 3.10. promocja miasta, zarówno w aspekcie turystycznym jak i gospodarczym, opracowanie strategii marketingowej/promocji miasta.

4. Gospodarka:

- 4.1. realizacja przedsięwzięć zintegrowanych (ZIT) w ramach Chełmskiego Obszaru Funkcjonalnego;

- 4.2. wzmacnianie pozycji miasta jako ośrodka o znaczeniu subregionalnym;
- 4.3. rozwój gospodarczy w oparciu o przynależność do Tarnobrzelskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej (TSSE) EURO-PARK WISŁOSAN;
- 4.4. wzmocnienie współpracy transgranicznej;
- 4.5. zwiększenie konkurencyjności gospodarki oraz poprawa atrakcyjności inwestycyjnej;
- 4.6. zrównoważone wykorzystanie potencjałów rozwojowych tkwiących w zagospodarowaniu przestrzennym i zasobach naturalnych;
- 4.7. rozwój kapitału ludzkiego oraz wzrost poziomu życia mieszkańców;
- 4.8. rozbudowa terenów inwestycyjnych w celu uzyskania wzrostu ilości miejsc pracy;
- 4.9. wsparcie rozwoju przedsiębiorczości;
- 4.10. wzmocnienie oferty zatrudnienia i usług (publicznych i komercyjnych) w miastach z uwzględnieniem potrzeb obsługi okolicznych terenów wiejskich;
- 4.11. wykorzystanie walorów przyrodniczych, krajobrazowych oraz kulturowych dla rozwoju funkcji turystycznej i wypoczynkowej (dziedzictwo religijne, urbanistyczne, gospodarcze i historyczne – Sanktuarium Maryjne na Górze Chełmskiej (Góra Zamkowa w Chełmie), osiedle „Dyrekcja”, Chełmskie Podziemia Kredowe);
- 4.12. wykorzystanie korzystnej lokalizacji (położenie przygraniczne oraz na skrzyżowaniu dróg wojewódzkich (812, 843 i 844) i krajowych (12), przebieg linii kolejowych nr 7,63 i 81).

5. Infrastruktura techniczna:

5.1. Transport:

- 5.1.1. poprawa dostępności komunikacyjnej na zewnątrz, realizacja drogi ekspresowej S12;
- 5.1.2. organizacja wydajnej sieci transportowej wewnętrznej;
- 5.1.3. organizacja niskoemisyjnego transportu publicznego;
- 5.1.4. kształtowanie zagospodarowania sprzyjającego integrowaniu publicznego transportu miejskiego i pozamiejskiego;
- 5.1.5. poprawa jakości dróg publicznych;
- 5.1.6. uwzględnianie potrzeb ruchu rowerowego i pieszego w planowaniu i projektowaniu układów komunikacyjnych;
- 5.1.7. budowa ścieżek rowerowych - stworzenie rozwiązań systemowych przez rozwój infrastruktury, powiązanie gminnych tras i ścieżek rowerowych;
- 5.1.8. rozwój infrastruktury dla ruchu pieszego;
- 5.1.9. zapewnianie warunków przestrzennych niezbędnych dla budowy bezkolizyjnych skrzyżowań z linią kolejową przy lokalizacji ciągów komunikacyjnych lub przebudowy istniejących skrzyżowań jednopoziomowych.

5.2. Energetyka:

- 5.2.1. rozwój infrastruktury pozwalającej na zwiększenie wykorzystania odnawialnych źródeł energii oraz zwiększenie pewności zasilania odbiorców;
- 5.2.2. uwzględnianie warunków środowiskowych w lokalizowaniu urządzeń OZE;
- 5.2.3. wprowadzanie rozwiązań zmniejszających zużycie energii pierwotnej (surowce energetyczne) i finalnej (elektrycznej i ciepłej), a także strat w przesyłach;
- 5.2.4. wykorzystywanie istniejących korytarzy technicznych przy realizacji nowych linii;
- 5.2.5. zmniejszenie uciążliwości energetyki dla środowiska.

5.3. Teleinformatyka:

- 5.3.1. powszechny dostęp do usług telekomunikacyjnych;
- 5.3.2. poprawa dostępu do szerokopasmowego Internetu;
- 5.3.3. rozwój sieci punktów publicznego dostępu do Internetu (hot spot);
- 5.3.4. optymalizacja rozmieszczenia infrastruktury telekomunikacyjnej;
- 5.3.5. dbałość o walory krajobrazowe i unikanie kolizji z terenami zabudowy mieszkaniowej przy lokalizowaniu masztów telefonii komórkowej.

5.4. Gospodarka wodno-ściekowa:

- 5.4.1. poprawa jakości i niezawodności zaopatrzenia w wodę poprzez modernizację istniejących ujęć i stacji uzdatniania oraz tworzenie ponadgminnych systemów zaopatrzenia w wodę;
- 5.4.2. rozwój infrastruktury gospodarki wodno-ściekowej, w szczególności na obszarach zwartej zabudowy;
- 5.4.3. ochrona obszarów zasobowych wód podziemnych oraz ujęć wody;
- 5.4.4. zapewnienie skutecznej ochrony terenów zurbanizowanych przed ściekami deszczowymi;
- 5.4.5. stosowanie wodooszczędnych technologii.

5.5. Gospodarka odpadami:

- 5.5.1. kompleksowe i systemowe prowadzenie gospodarki odpadami;
- 5.5.2. lokalizowanie urządzeń i obiektów infrastruktury gospodarki odpadami w sposób bezpieczny dla środowiska człowieka i możliwie najmniej ingerujący w krajobraz;
- 5.5.3. wykorzystywanie biomasy z odpadów do produkcji energii elektrycznej lub ciepłej.

Załącznik nr 2 Mapy ryzyka i zagrożenia powodziowego